This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

189.5 .E65ML C.1
[M orias enk omion ro
Stanford University Libraries
3 6105 046 728 395

From the Ewald Flügel Library

LELAND·STANFORD·JVNIOR·VNIVERSITY

189.5
E65mL

LOCKED STACKS

EWALD FLÜGEL.
PALO ALT[illegible]

Morias

ΜΩΡΙΑΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

SIVE

STULTITIÆ LAUS

DES. ERASMI ROT.

DECLAMATIO.

CUM COMMENTARIIS GERARDI LISTRII,
INEDITIS OSWALDI MOLITORIS,
ET FIGURIS JOHANNIS HOLBENII.

Denuo typis mandavit

GUIL. GOTTL. BECKERUS.

BASILEÆ

Typis G. HAAS, ex Officina J. J. THURNEISEN.

M. DCC. LXXX.

LIBRARY OF
DR. EWALD FLÜGEL

217289

STANFORD LIBRARY

CHR. GOTTL. HEYNIO
VIRO SVMMO
S. P. D.
GVIL. GOTTL. BECKERVS.

JAM vero elapſus eſt annus, ex quo Baſileam, urbem olim multis egregiis literarum monimentis, ſed inprimis illius Eraſmi æterna fama florentiſſimam, me contuliſſem. Ibi cum, & ita ferente animo, nec rerum mearum cetera ratione abnuente, ſedem aliquamdiu figere conſtituiſſem, ingentis viri reliquias & veſtigia religioſe legenti accidit, ut ſcriniorum publicorum opes excutiens, forte in Encomium Moriæ inciderem, a Frobenio, anno iſtius ſeculi decimo quarto excuſum. Erat nimirum is ipſe codex, e cujus

ora elegantiſſimas, Holbenii magni nominis pictoris, icones, jam olim Carolus Patinus in ſuam editionem recepiſſet. Adleverat præterea Oswaldus quidam Myllerus, ſeu Molitor, qui tum temporis apud Baſileenſes ludi magiſter ageret, animadverſiones, in earum, quæ ante comparuiſſent, editionum, quod ſciam, nullam derivatas. Quem ego codicem dum oculo manuque curioſus perluſtro, dum libelli ſeculo decimo ſexto & ſequenti centies recuſi, noſtra ætate, ob exemplorum penuriam, raritatem mecum perpendo, ſtatim ſe mihi offert illa cogitatio: haud pœnitendum munus fore, ſi quis conſummatiſſimæ doctrinæ & ingenii monimentum cum noſtris hominibus denuo com-

municaret. Simul ego, qui illum videlicet ſeceſſum nec deſidiæ & languori, neque vero voluptatibus omnino fueram meditatus, iſthac ſemel defungi opera apud animum meum conſtitui. Itaque curavi quidem, uti libellus, quo decebat, cultu & nitore prodiret, & Holbenii figuris ornatus, & Liſtrii, Rhenenſis medici, Eraſmo inprimis familiaris, quotquot ſervandas duxi, notis illuſtratus. Nam plerasque ad explicandam auctoris mentem nil ſane conferentes illas recidere religioni non duxi. Præterea, quo & a propria quadam ac peculiari dote huic noſtræ editioni aliquam commentationem quærerem, additæ ſunt codicis Baſileenſis animadverſiones nonnullæ, quas prædixi,

Myllerianæ, eæque ut ineditæ hac ſere nota MSC. inſignes. Enimvero illas utut in ſe plerumque minime deſiderabiles, tamen quod mihi pertinere ad Eraſmiani libelli hiſtoriam viderentur, hinc exulare omnino nolui.

Verſionem etiam Germanicam molitus ſum edendam, quanquam facile videam, fore, quibus hoc conſilium minus probetur eo, quod hujus operis argumentum, vel ipſa cauſa & origine, vel temporum diſcrepantia obſoleverit. Quod, ut, ita eſſe, plane nullo modo pugnem, certe non obſolevit eximius ille veri honeſtique ſenſus, non ſententiarum atque orationis gratiſſima illa ſimplicitas & candor, non Attico lepore tincti ſales, & per omnem

æquabiliter orationem facetiæ fuſæ, non denique inprimis in illa ſeculi barbarie, admiranda urbanitas.

Cæterum, cum omnem noſtram Germaniam perluſtrans animo quærerem, cui libellum plerumque ſub magnorum virorum auſpiciis in lucem emiſſum, conſecrarem, TV mihi, excellentiſſime HEYNI, inprimis occurrebas, cui iſthoc munuſculi delatum merito cuperem. Nam, quæ res præſertim ſuperiorum temporum immanis barbariei fugam, & vero etiam ſacrorum inſtaurationem maturavit, claſſicorum auctorum ſedulam lectionem dico, & literarum lumen inde per Eraſmi aliorumque ſcripta ad plures permanans, ejus TE potiſſimum per Germaniam vindicem ac ſtatorem gra-

tiſſimi agnoſcimus. Intelligis, cur præ cæteris omnibus TIBI hanc, qualemcunque a me Eraſmo navatam operam ſacram eſſe velim, cupiamque. Vale vir ſumme, meque TVI ſtudioſiſſimum mutuo ama. Scribebam Baſileæ menſ. Septembr. MDCCLXXIX.

PRÆFATIO
ERASMVS ROTERODAMVS
THOMÆ MORO,
SVO S. D.

Svperioribvs diebus cum me ex Italia in Angliam reciperem, ne totum hoc tempus, quo equo fuit inſidendum, αμυσοις & illiteratis fabulis tereretur, malui mecum aliquoties vel de communibus ſtudiis noſtris aliquid agitare: vel amicorum, quos hic ut doctiſſimos, ita & ſuaviſſimos reliqueram, recordatione frui. Inter hos tu mihi, More, vel in primis occurrebas, cujus equidem abſentis abſens memoria non aliter frui ſolebam, quam præſentis præſens conſuetudine conſueveram, qua diſpeream, ſi quid unquam in vita contigit mellitius. Ergo quoniam omnino aliquid agendum duxi, & id tempus ad ſeriam commentationem parum

videbatur commodatum, viſum eſt Moriæ encomium ludere. Quæ Pallas iſtud tibi miſit in mentem? inquies. Primum admonuit me Mori cognomen tibi gentile, quod tam ad Moriæ vocabulum accedit, quam es ipſe a re alienus. Es autem vel omnium ſuffragiis alieniſſimus. Deinde ſuſpicabar hunc ingenii noſtri luſum tibi præcipue probatum iri, propterea quod ſoleas hujus generis jocis, hoc eſt, nec indoctis, ni fallor, nec uſquequaque inſulſis, impendio delectari, & omnino in communi mortalium vita Democritum quendam agere. Quanquam tu quidem, ut pro ſingulari quadam ingenii tui perſpicacitate, longe lateque a vulgo diſſentire ſoles, ita pro incredibili morum ſuavitate facilitateque cum omnibus omnium horarum hominem agere, & potes & gaudes. Hanc igitur declamatiunculam non ſolum lubens accipies, ceu μνημοσυνον tui ſoda-

lis (a), verumetiam tuendam ſuſcipies, utpote tibi dicatam, jamque tuam non meam: Etenim non deerunt fortaſſe vitilitigatores (b), qui calumnientur, partim leviores eſſe nugas, quam ut theologum deceant, partim mordaciores, quam ut Chriſtianæ conveniant modeſtiæ, nosque clamitabunt veterem comœdiam aut Lucianum quempiam referre, atque omnia mordicus arripere. Verum quos argumenti levitas, & ludicrum offendit, cogitent velim, non meum hoc exemplum eſſe, ſed idem jam olim a magnis autoribus factitatum. Cum ante tot ſæcula Βατραχομυομαχίαν luſerit Homerus, Maro culicem &

(a) Hemiſtichium eſt Catulli, ad quod alluſit. Mnemoſynum autem dicitur pignus aut ſimile quippiam relictum apud amicum, quod illum noſtri commonefaciat. *L.*

(b) Id eſt: obtrectatores, quos Cato novato verbo a vitio & morbo litigandi vitilitigatores appellabat, ut teſtatur Plinius *in præfatione hiſtoriæ mundi*, qui & Zoili, & Homeromaſtiges dicuntur. *L.*

moretum, nucem Ovidius. Cum Buſiridem laudarit Polycrates & hujus caſtigator Iſocrates, injuſtitiam Glauco (c), Therſiten & quartanam febrim Favorinus (d), Calvitium Syneſius (e), muſcam & paraſiticam Lucianus. Cum Seneca Claudii luſerit αποθεωσιν, Plutarchus Grylli cum Ulyſſe dialogum (f), Lucianus &

(c) Apud Plato. *de Rep. lib.* 2. *L.*

(d) Aulus *Gell. lib.* 17. *cap.* 12. ſcribit Favorinum philoſophum: oppido quam libenter in eas materias dicere ſolitum quas Græci αδοξους και ατοπους υποθεσεις, id eſt: *inopinatas & abſurdas materias appellant.* Sicut cum Therſitæ laudes quæſivit, & febrim quartis diebus recurrentem laudavit. Homer. *Il.* Ϭ. Platonem in laudibus febris etiam teſtem produxit, quem ſcripſiſſe ait, qui quartanam paſſus, convaluerit, vireſque integras recuperavit fidelius conſtantiusque poſtea valiturum. *MSC.*

(e) Syneſius patriam habuit Ptolemaida Pentapolin. Epiſcopus fuit, qui inter multa alia ſcripſit encomium calvitii, quod opuſculum plenum ingenii & eruditionis adhuc extat. *L.*

(f) Gryllus Græcus, veneficiis Circes verſus in ſuem, diſputat cum Ulyſſe, aſſerens brutorum animantium conditionem feliciorem eſſe humana. Extat inter opera Plutarchi. *L.*

Apuleius aſinum, & neſcioquis Grunnii Corocottæ porcelli teſtamentum, cujus & divus meminit Hieronymus (g). Proinde ſi videbitur, fingant iſti me latrunculis interim animi cauſa luſiſſe, aut ſi malint, equitaſſe in arundine longa (h). Nam quæ tandem eſt iniquitas, cum omni vitæ inſtituto ſuos luſus concedamus, ſtudiis nullum omnino luſum permittere, maxime ſi nugæ ſeria ducant, atque ita tractentur ludicra, ut ex his aliquanto plus frugis referat lector non omnino naris obeſæ, quam ex quorundam tetricis ac ſplendidis argumentis? veluti cum alius diu conſarcinata oratione, rhetoricen aut philoſophiam laudat, alius principis alicujus laudes deſcribit, alius ad bel-

(g) Eſt jocoſum argumentum de porco condente teſtamentum. Cujus meminit divus Hieronymus in quadam præfatione commentariorum in Eſaiam. *L.*

(h) Alluſum ad carmen illud Horatian.

Ludere par impar, equitare in arundine longa.

Sic enim ſignificat ludos pueriles & ineptos. *L.*

lum adverſus Turcas movendum adhortatur. Alius futura prædicit, alius noxas de lana caprina (i) comminiſcitur quæſtiunculas. Ut enim nihil nugacius, quam ſeria nugatorie tractare, ita nihil feſtivius quam ita tractare nugas, ut nihil minus quam nugatus fuiſſe videatis. De me quidem aliorum erit judicium: tametſi, niſi plane me fallit φιλαυτια, ſtultitiam laudavimus, ſed non omnino ſtulte. Jam vero ut de mordacitatis cavillatione reſpondeam, ſemper hæc ingeniis libertas permiſſa fuit, ut in communem hominum vitam ſalibus luderent impune, modo ne licentia exiret in rabiem. Quo magis admiror hujus temporis aurium delicias, quæ nihil jam fere niſi ſolennes titulos ferre

(i) Latinorum adagium, cujus originem Eraſmus putat a tali quopiam eventu eſſe contentioſo duobus decertantibus utrum lanam haberet caper an ſetas aut alioqui de villis caprinis dimicantibus re, videlicet inutili, minimique momenti, cujuſmodi jocus fertur de aſini lana. *MSC.*

poſſunt. Porro nonnullos adeo præpoſtere religioſos videas, ut vel graviſſima in Chriſtum convitia ferant citius, quam pontificem aut principem leviſſimo joco aſpergi, præſertim ſi quid *προς τα αλφιτα* attinet (k). At enim qui vitas hominum ita taxat, ut neminem omnino perſtringat nominatim, quæſo utrum is mordere videtur, an docere potius, ac monere? Alioqui quot obſecro nominibus ipſe me taxo? Præterea qui nullum hominum genus prætermittit, is nulli homini, vitiis omnibus iratus videtur. Ergo ſi quis extiterit, qui ſeſe læſum clamabit, is aut conſcientiam prodet ſuam, aut certe metum. Luſit hoc in genere multo

(k) Hoc loco verba Latina, quæ in limine marginali fuerant aſcripta neſcio quis retulerat in contextum. Eſt autem dictum hoc apud Ariſtophanem in Nebulis: Τι δὲ μ' ωφελεσυσ' οἱ ῥυθμοι προς τ' αλφιτα. Id eſt: *Quid autem mihi proderunt numeri ad farinas?* Farina vivimus, unde quod ad cibum ac victum attinet, ad farinas pertinere dicitur, quod vulgo dicunt *de pane lucrando*. *L.*

liberius ac mordacius divus Hierony-mus, ne nominibus quidem aliquoties parcens. Nos prӕterquam quod a nominibus in totum abſtinemus, ita prӕterea ſtylum temperavimus, ut cordatus lector facile ſit intellecturus, nos voluptatem magis quam morſum quӕſiſſe. Neque enim ad Juvenalis exemplum, occultam illam ſcelerum ſentinam uſque movimus, & ridenda magis, quam fœda recenſere ſtuduimus. Tum ſi quis eſt, quem nec iſta placare poſſunt, is ſaltem illud meminerit, pulchrum eſſe a ſtultitia vituperari, quam cum loquentem fecerimus, decoro perſonӕ ſerviendum fuit. Sed quid ego hӕc tibi patrono tam ſingulari, ut cauſas etiam non optimas, optime tamen tueri poſſis? Vale, diſertiſſime More, & Moriam tuam gnaviter defende. Ex Rure. quinto Idus Junias. An. M. D. VIII.

ΜΩΡΙΑΣ

ΜΩΡΙΆΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ,

ID EST:

STULTITIÆ LAUS,

ERASMI ROTERODAMI DECLAMATIO. (a)

STULTITIA LOQUITUR.

UTCUNQUE de me vulgo mortales loquuntur, neque enim ſum neſcia,

(a) Apte vocavit declamationem, ut intelligas rem exercendi ingenii cauſa ſcriptam, ad luſum ac

quam male audiat STULTITIA etiam apud ſtultiſſimos, tamen hanc eſſe, hanc inquam eſſe unam, quæ meo numine Deos atque homines exhilaro: vel illud abunde magnum eſt argumentum, quod ſimulatque in hunc cœtum frequentiſſimum dictura prodii, ſic repente omnium vultus nova quadam atque inſolita hilaritate enituerunt, ſic ſubito frontem exporrexiſtis, ſic læto quodam & amabili applauſiſtis riſu, ut mihi profecto, quotquot undique præſentes intueor, pariter Deorum Homericorum nectare (b) non ſine

voluptatem. Porro Moriam fingit veterum more ceu Deam quandam ſuas laudes narrantem, idque decore, quod hoc ſtultis peculiare ſit, ſeipſos admirari, deque ſeipſisglorioſe prædicare. *L.*

(b) Nepenthes herba, cujus meminit & Plinius. Apud Homerum Penelope hujus ſucco addito poculis, diſcutit triſtitiam convivii. Unde illud *Odyſſeæ* δ. [illegible] Νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθ[illegible]

nepenthe temulenti eſſe videamini, cum antehac triſtes ac ſoliciti ſederitis, perinde quaſi nuper e Trophonii ſpecu reverſi (c).

Cæterum quemadmodum fieri conſuevit, ut cum primum ſol formoſum illud & aureum os terris oſtenderit, aut

θεις ἀπάντων, id eſt: *Undè bibebant, Iræ, Nepenthes, omniſque oblivia curæ.* Nam hanc vim habere traditur, & hinc nomen habet. Nam πένθος, Græce, luctus eſt, *ne* privandi vim habet. Sunt qui putant eſſe bugloſſam, de qua Galenus ſcribit, Ὅτι οἴνῳ ἐμβαλλομένη εὐφροσύνης αἰτία γίνεται, id eſt: *Quod vino immiſſa lætitiæ cauſa ſit.* L.

(c) Proverbium eſt de vehementer mœſtis ac ſollicitis. Nam olim in Lebadia, ut Suidas ait, Χρηστήριον ἦν ὃ καταβάσιον ἐκάλουν, id eſt: *Oraculum erat, quod Catabaſion, id eſt: deſcenſum vocabant.* Specus autem erat Trophonii dictus, in quo putabant oracula reddi per dæmonem quempiam, unde macie confecti, ſqualidique redire conſueverunt, ſi qui fuiſſent ingreſſi, qualia vulgo fere narrant de ſpecu Patricii apud Hybernos. Qui plura de hoc cupit cognoſcere, legat Eraſmi Chiliades. L.

ubi poſt aſperam hyemem, novum ver blandis aſpirarit Favoniis, protinus nova rebus omnibus facies, novus color ac plane juventa quædam redeat, ita vobis me conſpecta, mox alius acceſſit vultus. Itaque quod magni alioqui rhetores, vix longa diuque meditata oratione poſſunt efficere, nempe ut moleſtas animi curas diſcutiant, id ego ſolo ſtatim aſpectu præſtiti. Quamobrem autem hoc inſolito cultu prodierim hodie, jam audietis, ſi modo non gravabimini dicenti præbere aures, non eas ſane quas ſacris concionatoribus, ſed quas fori circulatoribus, ſcurris ac morionibus conſueviſtis arrigere, quaſque olim Midas ille noſter exhibuit Pani (d).

(d) Notiſſima eſt fabula de Mida, Phrygiæ rege, cui Apollo, Panem ſtolide canentem ſibi præfe-

Lubitum eſt enim pauliſper apud vos (e) Sophiſtam agere, non quidem

renti, indignatus aſininas addidit auriculas. Alii malunt, Midam, cum Apollinem ad cantus certamen provocaſſet Marſyas, judicem inter eos conſtitutum, & ſententiam pro Marſya ferentem, auriculis aſininis ab Apolline fuiſſe donatum. Hinc natum adagium: *Midæ auriculas habet*, quo utimur in ſtolidos & craſſis auribus, pinguique judicio homines. Vid. Chiliad. Eraſm. *B.*

(e) Olim Sophiſtæ dicebantur Philoſophi & ſapientiæ Profeſſores, deinde rhetores. Poſtremo abiit nomen in invidiam, ut Sophiſtæ dicerentur, qui fictam quandam ſapientiæ ſpeciem jactitarent. *L.*

hujus generis, quod hodie nugas quaſdam anxias inculcat pueris, ac plusquam muliebrem rixandi pertinaciam tradit; ſed veteres illos imitabor, qui, quo infamem Sophorum appellationem vitarent, *Sophiſtæ* vocari maluerunt. Horum ſtudium erat, Deorum ac fortium virorum laudes encomiis celebrare. Encomium igitur audietis, non Herculis, neque Solonis, ſed meum ipſius, hoc eſt, Stultitiæ.

Jam vero non hujus facio ſapientes iſtos qui ſtultiſſimum & inſolentiſſimum eſſe prædicant, ſi quis ipſe laudibus ſe ferat. Sit ſane quam volent ſtultum, modo decorum eſſe fateantur. Quid enim magis quadrat, quam ut ipſa Moria ſuarum laudum ſit bucci-

natrix, & Αυτη ἑαυτης αυλη? (f) Quis enim me melius exprimat quam ipſa me? Niſi ſi cui forte notior ſim, quam egomet ſum mihi. Quanquam ego hoc alioqui, non paulo etiam modeſtius arbitror, quam id quod optimatum ac ſapientum vulgus factitat, qui perverſo quodam pudore vel rhetorem quenpiam palponem, vel poetam vaniloquum, ſubornare ſolent, eumque mercede conductum, a quo ſuas laudes audiant, hoc eſt, mera mendacia; & tamen verecundus interim ille, pavonis in morem pennas tollit, criſtas erigit, cum impudens aſſentator nihili hominem diis æquiparat: cum abſolutum omnium virtutum exemplar

(f) *Ipſa ſui tibicina.* Proverbium eſt, ubi quis ſe ipſum factis commendat. Tametſi hic alió detorſit, nempe ad eam, quæ ſua jactat. *L.*

proponit, a quo ſciat ille ſe pluſquam (g) δις δια πασων abeſſe: cum corniculam alienis conveſtit plumis: cum (h) τον αιθιοπα λευκαινει, denique cum Εκ μυιας τον ελεφαντα ποιει. Poſtremo ſequor tritum illud vulgi proverbium, quo dicitur is recte laudare ſeſe, cui nemo alius contigit laudator (i).

Quamquam hic interim demiror mortalium, ingratitudinem dicam, an ſegnitiem, quorum cum omnes me

(g) Id eſt: *Bis per omnia.* Ea enim muſicorum harmonia, quam vulgo *duplicem octavam* vocant. Abiit autem in proverbium, quo maximum intervallum ſignificamus. Vide Chiliades Deſ. Eraſmi. *L.*

(h) Id eſt: *Æthiopem dealbat*, eſt proverbium de re impoſſibili. Verum hic eleganter detorſit ad id, quod is qui niger eſt factis, hoc eſt infamis, ut candidus laudatur, & alius pingitur quam eſt. Vid. Chiliades Eraſmi, ubi putat hoc adagium a quadam Æſopi fabula ortum. *L.*

(i) Id eſt: *Ex muſca elephantem facit.* Adagium eſt, cum quis rem nihili, verbis attollit. *L.*

ſtudioſe colant, meamque libenter ſentiant beneficentiam, nemo tamen tot jam ſæculis extitit, qui grata oratione Stultitiæ laudes celebrarit, cum non defuerint, qui Buſirides, Phalarides (k), febres quartanas, muſcas, calvitia, atque id genus peſtes, accuratis magnaque & olei & ſomni jactura elucubratis laudibus vexerint. A me extemporariam quidem illam & illaboratam, ſed tanto veriorem audietis orationem. Id quod nolim exiſtimetis ad ingenii oſtentationem eſſe confictum, quem-

(k) Phalaris crudeliſſimus erat Agrigentinorum tyrannus, qui præter cætera novorum ſuppliciorum inſtrumenta, taurum æneum habuit Perilli cujusdam arte fabricatum, in quem immiſſi damnati, igne ſubjecto, bovis mugitum edebant; cujus muneris nomine cum artifex non leve munus ſperaret, juſſu tyranni in Taurum conjectus primus artis ſpecimen præbuit. Lucianus ſcripſit Apologiam Phalaridis. De reliquis jam dictum eſt. *B.*

admodum vulgus Oratorum facit. Nam ii, ſicuti noſtis, cum orationem totis triginta annis elaboratam, nonnunquam & alienam proferunt, tamen triduo ſibi quaſi per luſum ſcriptam, aut etiam dictatam eſſe dejerant. Mihi porro ſemper gratiſſimum fuit ὅτι ἂν ἐπὶ γλῶτταν ἔλθοι dicere (1).

At ne quis jam a nobis expectet, ut, juxta vulgarium iſtorum Rhetorum conſuetudinem, me ipſam finitione explicem, porro ut dividam, multo minus. Nam utrumque ominis eſt inauſpicati, vel fine circumſcribere eam, cujus numen tam late pateat, vel ſecare, in cujus cultum omne rerum genus ita conſentiat. Tametſi quorſum tandem

(1) Id eſt: *Quicquid in linguam venerit.* Proverbium eſt, ſumptum ex Æſchylo trag. poeta, citante Plat. *L.*

attinet mei velut umbram atque imaginem finitione repræſentare, cum ipſam me coram præſentes præſentem oculis intueamini? Sum etenim, uti videtis, vera illa largitrix ἐάων, quam Latini Stultitiam, Græci ΜΩΡΙΑΝ appellant.

Quanquam quid vel hoc opus erat dicere, quaſi non ipſo ex vultu fronteque, quod ajunt, ſatis quæ ſim præ me feram, aut quaſi ſi quis me Minervam, aut Sophiam eſſe contendat, non ſtatim ſolo poſſit obtutu coargui, etiam ſi nulla accedat oratio, minime mendax animi ſpeculum. Nullus apud me fucis locus, nec aliud fronte ſimulo, aliud in pectore premo. Sumque mei undique ſimillima, adeo ut nec ii me diſſimulare poſſint, qui maxime

Sapientiæ perſonam ac titulum ſibi vendicant, *και εν τῃ πορφυρᾳ πιθηκοι, και εν τῃ λεοντῃ ονοι*, obambulant (m). Quamvis autem ſedulo fingant, tamen alicunde prominentes auriculæ Midam produnt.

Ingratum me-Hercle & hoc hominum genus, qui cum maxime ſint

(m) Id eſt: *Et in purpura ſimiæ*, & *in leonina pelle aſini*, nam ſimiæ vulgo habentur in delitiis, & nonnunquam ad luſum purpura veſtiuntur. Eſt autem græcum proverbium in eos, qui magnificam perſonam præ ſe gerunt, cum ſint nebulones. Cui ſimile eſt quod ſubtexitur in exuvio leonis aſini. Notus eſt Apologus de aſino, qui pelle leonis amictus aliquandiu, apud Cumanos

noſtræ factionis, tamen apud vulgum cognominis noſtri ſic pudet, ut id paſſim aliis magni probri vice objiciant. Proinde iſtos cum ſint μωρότατοι te (n), cæterum ſophi ac (o) Thaletes videri velint, nonne jure optimo μωροσόφους illos appellabimus?

Viſum eſt enim hac quoque parte noſtri temporis rhetores imitari, qui plane Deos eſſe ſeſe credunt, ſi hiru-

habitus eſt pro leone, donec auricularum indicio deprehenſus, pœnas daret. *L.*

(n) μωρότατοι, id eſt: *Stultiſſimi.*

(o) Thales Mileſius auctor Sectæ Jonicæ, primus e ſeptem Græciæ ſapientibus, quoque Phyſicen primus, & aſtrologiæ ſecreta deprehendit. Aquam rerum omnium principium eſſe, mundum animam habere, ſpiritibusque plena omnia, aſſeruit. Temporum vices accurate obſervavit, annumque in dies 365 diſpeſcuit: quam ſcientiam hactenus Græciæ incognitam ab Ægyptiis ſacerdotibus partim, partim propria induſtria adeptus eſt. Vitam ejus habes apud Laërtium. *B.*

dinum (p) ritu bilingues appareant, ac præclarum facinus eſſe ducunt, latinis orationibus ſubinde græculas aliquot voculas, velut (q) emblemata intertexere, etiam ſi nunc non erat his locus. Porro (r) ſi deſunt exotica, e putribus chartis quatuor aut quinque priſca verba eruunt, quibus tenebras offundant lectori, videlicet, ut qui intelligunt, magis ac magis ſibi placeant: qui non intelligunt, hoc ipſo magis admirentur quo minus intelligunt. Quandoquidem eſt ſane & hoc

(p) Hirudines vulgo *ſanguiſugas* vocant. Eſt autem huic animanti lingula biſulca, ut tradit Plinius. *L.*

(q) *Emblemata*; i. e. immiſſura, id enim ſonat vox græca, ſignificat autem teſſellas, ex quibus pingunt in opere muſeaco, aut quibus variant pavimenta. Hiſpani ex ligno ſimilia conficiunt in menſis præcipue. Dicuntur autem emblemata παρα το ἐμβαλλειν, id eſt: *ab injiciendo.* *L.*

(r) *Si deſunt exotica*, *i. e.* extraria, hoc eſt, alienæ linguæ, puta græcæ aut hebraicæ. *L.*

(s) noſtratium voluptatum genus non inelegans, quam maxime peregrina maxime ſuſpicere. Quod ſi qui paulo ſunt ambitioſiores, arrideant tamen & applaudant, atque aſini exemplo (t) *τα ωτα κινωσι*, quo cæteris probe intelligere videantur, *και ταυτα δη μεν ταυτα* (u).

Nunc ad inſtitutum recurro. Nomen igitur habetis: Viri, quid addam epitheti? Quid niſi ſtultiſſimi? Nam quo alio

(s) Noſtratium, id eſt, ſtultorum, ut Cicero dixit: *Verba veſtratia.* *L.*

(t) Id eſt: *Aures moveant.* Aſinus aures habet mobiles ac prælongas. Et videtur valere aurium judicio, cum ſit ſtolidiſſimus. Alluſum eſt autem ad proverbium Græcorum. *L.*

(u) Id eſt: *Et hæc quidem hæc*, verba ſunt ridicule dicta a ſervo Carione *in Pluto Ariſtophanis.* Idem eſt aliquoties apud Platonem. *L.*

alio honeſtiore cognomine (x) Myſtas ſuos compellet Dea STULTITIA? Sed quoniam non perinde multis notum eſt, quo genere prognata ſim, id jam Muſis bene juvantibus exponere conabor.

Mihi vero neque Chaos, neque Saturnus, neque Japetus, aut alius id genus obſoletorum, ac putrium Deorum quiſpiam pater fuit. Sed πλȣτος ipſe unus, vel invitis (y) Heſiodo & Homero, atque ipſo adeo Jove, πατηρ ἀνδρων τε θεων τε. Cujus unius nutu; ut olim, ita nunc quoque ſacra prophanaque omnia ſurſum ac deorſum miſcen-

(x) Myſtæ dicuntur initiati myſteriis alicujus numinis, unde & ſymmyſtæ dicuntur, iiſdem initiati ſacris. Dicuntur autem παρά το μυειν, quod eſt initio, ſive a μυω, quod eſt occulto arcana myſteriorum, quæ nefas erat revelare. *L.*

(y) Nam apud utrunque ſæpius eſt hoc hemiſtichium de Jove, πατηρ ανδρων τε θεων τε, i. e. *Pater hominumque Deûmque. L.*

tur. Cujus arbitrio bella, paces, imperia, conſilia, judicia, comitia, connubia, pacta, fœdera, leges, artes, ludicra, ſeria, jam ſpiritus me deficit, breviter publica privataque omnia mortalium negotia adminiſtrantur. Citra cujus opem, totus ille poeticorum numinum populus, dicam audacius, ipſi quoque (z) Dii ſelecti, aut omnino non eſſent, aut certe (a) οικοσιτοι ſane quam frigide victitarent. Quem quisquis iratum habuerit, huic (b) ne Pallas quidem ſatis auxilii tulerit. Con-

(z) Nam priſci Theologi gentilium, duodecim Deos ſelectos, hoc eſt, ſummos habebant, veluti primates in tanta Deorum turba. *L.*

(a) Οικοσιτοι. Οικος *domus*, σιτον *cibus*. Unde qui domi capiunt cibum, & de ſuo vivunt, οικοσιτοι vocantur. Porro, ſunt qui ob parſimoniam domi tenuiſſimo utuntur victu, eoque libenter foris pranſitant. *L.*

(b) Palladem potiſſimum nominat, quod Dea ſapientiæ, Stultitiæ ſit inviſa, vel quod illa ſtrenua ſit bellatrix, & patrem defenderit adverſus gigantes. *L.*

tra, quiſquis propitium, is vel ſummo Jovi, cum ſuo fulmine mandare laqueum poſſit. (c) Τȣτȣ πατρος ευχομαι ειναι. Atque hic quidem me progenuit non è cerebro ſuo, quemadmodum tetricam illam ac torvam Palladem Jupiter: verum (d) ex Neotete, nympha multo omnium venuſtiſſima, pariter ac feſtiviſſima. neque rurſum id triſti illi illigatus conjugio, quomodo (e) faber ille claudus natus eſt: verum quod non paulo ſuavius (f) εν φιλοτητι' μιχθεις, quemadmodum noſter ait Homerus.

(c) Id eſt: *Hujus patris glorior eſſe.* Hemiſtichium eſt ſolenne apud Homer. *L.*

(d) Id eſt: *Ex juventute*, id enim ſonat Græce *Neotes.* Innuit autem ex divitiis & juventute naſci potiſſimum ſtultitiam. *L.*

(e) Vulcanum ſignificat ridiculum, & tamen ex matrimonio natum, puta Jovis & Junonis. *L.*

(f) Id eſt: *In amore mixtus.* Eſt autem hemiſtichium ſolenne apud Homerum, quoties ſignificat furtivum concubitum, extra matrimonium. *L.*

Genuit autem, ne quid erretis, non Ariſtophanicus ille Plutus, (g) jam capularis, jam oculis captus, ſed quondam integer adhuc caliduſque juventa, neque juventa ſolum, verum multo magis nectare, quod tum forte in deorum convivio largius ac meracius hauſerat (h).

Quod ſi locum quoque natalem requiritis, quandoquidem id hodie vel inprimis ad nobilitatem intereſſe putant, quo loco primos edideris vagitus, ego nec in erratica Delo, (i) nec in undoſo mari, nec (k) εν σπεσσι γλαφυροισι ſum

(g) Capulares dicuntur ſenes decrepiti. Talis autem inducitur Plutus apud Ariſtophanem. *L.*

(h) Hic natus fuit Apollo cum ſua ſorore, quorum beneficio inſula prius fluitans cœpit immobilis eſſe. *L.*

(i) Nam hinc fingitur nata Venus. *L.*

(k) Id eſt: *In ſpecubus cavis.* Eſt hoc carmen in primo *Odyſſeæ* libro, tum alias crebrum apud Homerum. *L.*

edita, ſed in ipſis inſulis fortunatis, ubi (l) ασπαρτα και ανηροτα omnia proveniunt. In quibus neque labor, neque ſenium, neque morbus eſt ullus, nec uſquam in agris (m) aſphodelus, malva, ſquilla, (n) lupinumve, aut faba, aut

(l) Id eſt: *Inſeminata & inarata*, hoc eſt, citra arationem. Eſt autem proverbium quoties utilitas contingit citra laborem. Eſtque apud Lucianum *in Paraſito*, & item *in Rhetorum præceptore*, ſumptum ex Homer. *Odyſſeæ* lib. 9. Ουτε φυτευουσι χερσι φυτον, ουτ αροωσιν Αλλα ταγ' ασπαρτα και ανηροτα παντα φυονται, id eſt: *Neque plantant manibus plantam, neque arant, ſed inſeminata & inarata omnia creſcunt.* *L.*

(m) *Aſphodelus, malva*. Hæc ſunt vilia, ac plebis menſis apta, quæ Lucianus ſcripſit naſci in inſulis fortunatis, odit igitur hæc, veluti ſobria, & tetricis apta. De aſphodelo & malva, Heſiodus in opere cui titulus, εργα και ἡμεραι, *Opera & dies.* Ουδε ὁσον εν μαλαχη και ασφοδελω μεγ' ονειαρ, id eſt: *Neque quidem in malva & aſphodelo magna utilitas.* Lupini meminit Lucianus. *L.*

(n) Lupinus ſeu lupinum, legumen, eſt ſpecies magnæ fabæ ſed amarum, ter in anno floret, & quotidie cum ſole circumvagatur, horas agricolis demonſtrans, ut ait Plinius. *MSC.*

aliud hoc genus nugarum conſpicitur. Sed paſſim oculis, ſimulque naribus adblandiuntur (o) moly, (p) panace, nepenthes, amaracus, ambroſia, (q) lotus, roſa, viola, hyacinthus, (r) Adonidis hortuli. Atque in his quidem nata deli-

(o) Herbæ ſunt fabuloſæ. De Moly meminit Homerus *Odyſſeæ* K. quod dicit Mercurium dediſſe Ulyſſi, ut a veneficiis Circes tutus eſſet. *L.*

(p) *Panace*, dicitur efficax adverſus omnes morbos. Unde, ut Plinius dicit, nomen habet, *παν omne*, *ακεσις medela*, & *ακεω medeor.* *L.*

(q) Lotus herba eſt in Ægypto, quam Homerus inter herbas ſubnaſcentes deorum voluptati primam nominavit. *MSC.*

(r) De rebus leviculis dicebatur, parumque frugiferis & ad brevem præſentemque voluptatem idoneis. Pauſanias teſtatur, Adonidis hortos olim in deliciis fuiſſe, lactucis potiſſimum & feniculis frequentes, in quibus ſemina haud aliter atque in teſta deponi conſueverint, eoque rem in proverbium abiiſſe contra futiles ac nugones homines & voluptatibus ineptis natos, cujusmodi ſunt cantores, Sophiſtæ, poetæ laſcivi, cupediarii, atque id genus alii. Erant autem ii horti Veneri ſacri propter Adonidem, ejus Amaſium. *MSC.*

tiis, nequaquam à fletu ſum auſpicata vitam, ſed protinus blande arriſi matri.

Jam vero non invideo (s) τῷ ὑπάτῳ κρονίωνι (t) capram altricem, cum me duæ lepidiſſimæ nymphæ ſuis aluerint mammis, (u) Methe, Baccho progenita,

(s) Id eſt: *Summo Jovi*, quem *Saturnium*, hoc eſt, Saturni filium vocant. Eſt autem hemiſtichium Homericum. *L.*

(t) Jupiter in Creta clam eſt educatus lacte capræ, cujus cornu inter aſtra poſuit, non ingratus alumnus. *L.*

(u) Id eſt: *Temulentia.* Nam id græce μέθη, cui apte tribuit patrem Bacchum vini autorem. *L.*

& (x) Apædia, Panos filia; quas hic quoque in cæterarum comitum ac pediſequarum mearum conſortio videtis. Quarum me-hercle nomina, ſi voletis cognoſcere, ex me quidem non niſi Græce audietis. Hæc nimirum quam ſublatis ſuperciliis conſpicamini, (y) Φιλαυτια eſt. Huic quam velut arridentibus oculis, ac plaudentem manibus videtis, (z) κολακια nomen. Hæc ſemiſomnis ac dormitanti ſimilis (a) ληθη vocatur. Hæc cubito utroque innitens, conſertisque manibus, (b) μισοπονια

(x) Id eſt: *Imperitia.* Pan autem craſſus, & agreſtis eſt juxta fabulas. *L.*

(y) Id eſt: *Amor ſui.* Quanquam græca vox fœminini generis eſt. Hanc ſublatis ſuperciliis fecit ob arrogantiam. *L.*

(z) Id eſt: *Adulatio*, cujus eſt applaudere. *L.*

(a) Ληθη, *Oblivio.*

(b) Id eſt: *Odium laborum*, vitium contrarium induſtriæ, quam Græci vocant φιλοπονιαν. *L.*

dicitur. Hæc roſeo revincta ſerto, & undique delibuta unguentis, (c) ἡδονη. Hæc lubricis & huc atque illuc errantibus luminibus, (d) ανοια dicitur. Hæc nitida cute, probeque ſaginato corpore (e) τρυφη nomen habet. Videtis & deos, puellis admixtos, quorum alterum (f) κωμον vocant, alterum (g) νηγρετον ὑπνον. Hujus, inquam, famulitii fidelibus auxiliis genus omne rerum meæ ſubjicio ditioni, ipſis etiam imperans Imperatoribus.

Genus, educationem, & comites audiſtis. Nunc, ne cui ſine cauſa videar mihi Deæ nomen uſurpare, quantis

(c) Id eſt: *Voluptas.*
(d) Id eſt: *Amentia.*
(e) Id eſt: *Delitiæ.*
(f) Comum græci Deum faciunt temulentiæ & intemperantiæ ac juvenilium compotationum. *L.*
(g) Id eſt: *Altiſſimum ſomnum*, ſic enim vocat Homerus ſomnum, unde quis expergeſieri non poſſit. *L.*

commoditatibus Deos ſimul & homines adficiam, quamque late meum pateat numen, arrectis auribus accipite. Etenim ſi non inſcite ſcripſit quidam, hoc demum eſſe Deum, juvare mortales, & ſi merito in Deorum ſenatum aſciti ſunt, qui vinum, aut frumentum aut unam aliquam hujuſmodi commoditatem mortalibus oſtenderunt, (h) cur non ego jure, Deorum omnium αλφα dicar, habearque, quæ una omnibus largior omnia?

Principio quid eſſe poteſt vita ipſa

(h) Antiquitas nihil aliud exiſtimabat Deum eſſe quam prodeſſe mortalibus. Unde frugum, vini, legum autores & quicunque ad commoditatem aliquid attuliſſent, pro Diis habebant. Adeo ut belluas quasdam pro numinibus colerent, velut apud Ægyptios Ciconiam, quod ſerpentes, quæ certo anni tempore ex Arabicis paludibus ſubvolant, obviam profecta arcere configereque credatur. *MSC.*

vel dulcius, vel pretioſius? At hujus exordium cui tandem acceptum ferri convenit, niſi mihi? Neque enim aut (i) ὀβριμοπατρης haſta Palladis, aut (k) νεφεληγερετυ Jovis (l) ægis hominum genus vel progignit, vel propagat. Verum ipſe Deûm pater atque hominum rex, qui totum nutu tremefactat Olympum, fulmen illud triſulcum ponat oportet, & vultum illum Titanicum, quo, cum lubet, Deos omneis territat, planeque hiſtrionum more, (m) aliena ſumenda miſero per-

(i) Hoc epitheton Homerus tribuit Palladi, quod fortem ac potentem habeat patrem Jovem. Eſt autem tetrica Pallas, maxime cum vibrat haſtam. *L.*

(k) Id eſt: *Nubium congregatoris*: ſic enim ſubinde appellat Homerus Jovem νεφεληγερετα ζευς. *L.*

(l) Eſt clypeus Jovis, ex pelle capræ altricis, hanc obtendit cum ſævit, cum amat. *L.*

(m) *Hiſtrio* qui perſonatus in ſcena tragœdias agit comœdiaſque voce & corporis geſtu. *Mimus* qui geſticulationes vel intra vel extra ſcenam quaſ-

ſona; ſi quando velit id facere, quod nunquam non facit, hoc eſt παιδοποιεῖν.

Jam vero Stoici ſe Diis proximos autumant. At date mihi terque quaterque, aut ſi libet, ſexcenties Stoicum, tamen huic quoque, ſi non barba inſigne ſapientiæ, etiam ſi cum hircis commune, certe ſupercilium erit ponen-

dam exercet, imitaturque mores hominum ac naturas præſertim obſcœne. *MSC.*

dum, explicanda frons, abjicienda dogmata illa adamantina, ineptiendum ac delirandum aliquantiſper. in ſumma, me, me inquam, ſapiens accerſat oportet, ſi modo pater eſſe velit.

Et cur non apertius meo more vobiſcum fabuler? Quæſo num caput, num facies, num pectus, num manus, num auris, quæ partes honeſtæ putantur, progenerant deos aut homines? Non opinor imo ea pars adeo ſtulta, adeoque ridicula, ut nec nominari citra riſum poſſit, humani generis eſt propagatrix. Is eſt ſacer ille fons, unde vitam hauriunt omnia verius quam ille (n) Pythagoricus quaternio. Age vero,

(n) Alluſit ad carmen vulgatiſſimum Pythagoræ. Ναι μα τον ἁμετερᾳ ψυχᾳ παραδοντα τετρακτυν παγαν αεναου φυσεως, id eſt: *Per animæ noſtræ dantem quaternionem fontem perpetuæ naturæ.* *L.* Pythagoras animam rationalem quaternario numero con-

qui vir, obſecro, matrimonii capiſtrō velit præbere os, ſi quemadmodum iſti ſapientes facere conſueverunt, prius ejus vitæ incommoda ſecum perpenderit? Aut quæ tandem mulier virum admiſſura ſit, ſi partus periculoſos labores, ſi educationis moleſtiam, vel norit, vel cogitarit? Porro ſi conjugiis debetis vitam, conjugium autem debetis ἀνοίᾳ pediſſequæ, mihi nimirum quid debeatis, intelligitis. Tum quæ ſemel hæc experta, denuo repetere velit niſi λήθης præſens numen adfuerit? Neque vero id Venus ipſa, vel (o) reclamante

ſtare dixit, quam nos vitam aut vitæ materiam appellare poſſimus. *MSC.* Hunc numerum, quaſi ad animæ perfectionem pertinentem, adeo venerati ſunt Pythagoræi inter arcana, ut ex eo & jurisjurandi religionem ſibi fecerint. *B.*

(o) Nam is in carmine ſuo tribuit Veneri rerum omnium gignendarum vim, ac principatum. *L.* Ait enim: Venus ſine ſtultitia manca.

Lucretio, unquam inficias iverit, ſine noſtri numinis acceſſione, ſuam vim mancam atque irritam eſſe. Itaque ex noſtro illo temulento ridiculoque luſu, proveniunt, & ſupercilioſi philoſophi, in quorum locum nunc ſucceſſere, quos (p) vulgus *Monachos* appellat, & purpurei Reges & pii Sacerdotes, & ter ſanctiſſimi Pontifices. poſtremo totus etiam ille Deorum poeticorum cœtus, adeq frequens, ut turbam vix jam ipſe capiat Olympus, tametſi ſpatioſiſſimus.

At ſane parum ſit mihi vitæ ſeminarium, ac fontem deberi, niſi quicquid in omni vita commodi eſt, id quoque totum oſtendero mei muneris eſſe. Quid autem vita hæc, num omnino

(p) Quod olim apud Hebræos erant filii Prophetarum, quod apud Græcos & Indos Philoſophi, hoc apud Chriſtianos Monachi videntur eſſe. *L.*

vita videtur appellanda, ſi voluptatem detraxeris? Applauſiſtis. Equidem ſciebam neminem veſtrûm ita ſapere, vel deſipere magis, imo ſapere potius, ut in hac eſſet ſententia. Quanquam ne Stoici quidem iſti voluptatem aſpernantur, tametſi ſedulo diſſimulant, milleque convitiis eam apud vulgus dilacerant, nimirum ut deterritis aliis, ipſi prolixius fruantur. Sed dicant mihi per Jovem, quæ tandem vitæ pars eſt, non triſtis, non infeſtiva, non invenuſta, non inſipida, non moleſta, niſi voluptatem, id eſt, ſtultitiæ condimentum adjunxeris? Cujus rei cum ſatis idoneus teſtis eſſe poſſit, ille nunquam ſatis laudatus Sophocles, cujus extat pulcherrimum illud de nobis

(q) Elo-

(q) Elogium εν τω φρονειν γαρ μηδεν, ἡδιςος βιος, tamen age, rem omnem ſigillatim aperiamus.

Principio quis neſcit primam hominis ætatem multo lætiſſimam, multoque omnibus gratiſſimam eſſe? Quid eſt enim illud in infantibus, quod ſic exoſculamur, ſic amplectimur, ſic fovemus, ut hoſtis etiam huic ætati ferat opem, niſi ſtultitiæ lenocinium, quod data opera prudens natura, recens natis adjunxit, ut aliquo voluptatis velut autoramento, & educantium labores delinire queant, & tuentium favores

(q) Verſus eſt ſenarius Jambicus, id eſt: *In nihil ſapiendo vita jucundiſſima.* Ni fallor, verba ſunt Ajacis, dolentis quod ab inſania reſipuerit. Eſt ſimilis fabella apud Horatium de quodam Argivo, expoſtulante cum amicis, quod illorum opera reſtitutus eſſet ab inſania. Sic incipit: *Fuit haud ignobilis Argis, &c. L.*

eblandiantur ? Deinde quæ ſuccedit huic adoleſcentia, quam eſt apud omnes gratioſa, quam candide favent omnes, quam ſtudioſe provehunt, quam officioſe porrigunt auxiliares manus ? At unde,

quæſo, iſta juventæ gratia ? unde niſi ex me ? cujus beneficio quam minimum ſapit, atque ob id quam minime ringitur. Mentior, niſi mox ubi grandiores facti, per rerum uſum, ac diſciplinas virile quiddam ſapere cœperint, continuo deflorеſcit formæ nitor, lan-

guefcit alacritas, frigeſcit lepos, labaſcit vigor. Quoque longius à me ſubducitur, hoc minus minuſque vivit, donec ſuccedat το χαλεπον γηρας, id eſt, moleſta ſenectus, non jam aliis modo, verum etiam ſibimet invifa. Quæ quidem prorſum nulli mortalium foret tolerabilis, niſi rurſum tantorum miſerta laborum dextra adeſſem, & quemadmodum Dii poetarum ſolent pereuntibus aliqua metamorphoſi ſuccurrere, itidem ego quoque jam capulo proximos denuo quoad licet, ad pueritiam eos revocarem. Unde non abs re vulgus eos παλιμπαιδας appellare conſuevit.

Porro ſi quis transformandi rationem requirat, ne id quidem celarim.

Ad Lethes noſtræ fontem, nam inſulis fortunatis oritur, ſiquidem apud inferos tenuis modo rivulus labitur, eos produco, ut ſimul atque illic longa potarint oblivia, paulatim dilutis animi curis repubeſcant. At iſti jam delirant, inquiunt, jam deſipiunt. Eſto ſane. Sed iſtuc ipſum eſt repueraſcere. An vero aliud eſt puerum eſſe quam delirare, quam deſipere? An non hoc vel maxime in ea delectat ætate, quod nihil ſapit? Quis enim non ceu portentum oderit, atque execretur puerum virili ſapientia? Aſtipulatur & vulgo jactatum proverbium, (r) *Odi puerulum præcoci ſapientia.* Quis autem ſuſtine-

(r) Senarius eſt proverbialis, & citatur ab Apulejo, *in apologia magiæ ſecunda.* Præcox autem dicitur quod ante tempus matureſcit. *L.* Talem puerum Sophocles ἀνδρόπαιδα vocat. Vide adag. Eraſmi. *B.*

ret habere commercium aut conſuetudinem cum eo ſene, qui ad tantam rerum experientiam, parem animi vigorem judiciique acrimoniam adjunxiſſet? Itaque delirat ſenex meo munere. Sed tamen delirus iſte meus interim miſeris illis curis vacat, quibus ſapiens ille diſtorquetur. Interim non illepidus eſt compotor. Non ſentit vitæ tædium, quod robuſtior ætas vix tolerat. Nonnunquam cum ſene Plautino (s) ad tres illas literas revertitur, infeliciſſimus ſi ſapiat: At interim meo beneficio felix, interim amicis gratus, ne congerro quidem infeſtivus. Quandoquidem & apud Homerum e Neſtoris ore fluit oratio melle dulcior, cum Achillis ſit

(s) Ita quidam ſenex apud Plautum ait, ſe tres didiciſſe literas, a, m, o. Sic enim innuit ſe cœpiſſe amare. *L.*

amarulenta, & apud eundem, ſenes in mœnibus conſidentes, (t) την λειριοεσσαν vocem edunt. Quo quidem calculo ipſam etiam ſuperant pueritiam, ſuavem quidem illam, ſed infantem, ac præcipuo vitæ oblectamento, puta garrulitate carentem. Addite huc quod pueris quoque gaudeant impenſius ſenes, ac pueri viciſſim ſenibus delectantur; ὡς αιει τον ὁμοιον αγει θεος ὡς τον ὁμοιον. (u). Quid enim inter illos non convenit, niſi quod hic rugoſior & plures numerat natales? Alioqui capillorum albor, os edentulum, corporis modus minor, lactis appetentia, balbuties, garrulitas,

(t) Id eſt; *Floridam.* Sic enim ait, *Iliados* γ. de ſenibus ſedentibus, επι σκαιῃσι πυλῃσι οπα λειριοεσσαν ιεισι. Id eſt: *Super lævas portas vocem floridam mittunt.* Eſt autem tacita alluſio ad ληρον, quod *nugas* ſignificat. Minimum diſcrimen eſt inter ληρον & λειριον, id eſt, inter *nugas* & *florem*. *L.*

(u) Verſus eſt Homeri ex Iliad. ε.

ineptia, oblivio, incogitantia, breviter omnia cetera congruunt. Quoque magis accedunt ad ſenectam, hoc propius ad pueritiæ ſimilitudinem redeunt, donec puerorum ritu, citra vitæ tædium, citra mortis ſenſum emigrant e vita. Eat nunc qui volet, & hoc meum beneficium cum reliquorum deorum metamorphoſi comparet. Qui quid irati faciant, non libet commemorare: ſed quibus quam maxime propitii ſunt, eos ſolent in arborem, in avem, in cicadam aut etiam in ſerpentem transformare: quaſi vero non iſtud ipſum ſit perire, aliud fieri. Ego vero hominem eundem optimæ ac feliciſſimæ vitæ parti reſtituo.

Quod ſi mortales prorſus ab omni ſapientiæ commercio temperarent, ac

perpetuo mecum ætatem agerent, ne eſſet quidem ullum ſenium, verum perpetua juventa fruerentur felices.

An non videtis tetricos iſtos & vel philoſophiæ ſtudiis, vel ſeriis & arduis addictos negotiis plerumque priuſquam plane juvenes ſint, jam conſenuiſſe, videlicet curis, & aſſidua acrique cogitationum agitatione ſenſim ſpiritus & ſuccum illum vitalem exhauriente? Cum contra Moriones mei pinguiculi ſint, &

nitidi, & bene curata cute, plane (x) χοιροι, quod ajunt, ακαρνανιοι, nunquam profecto ſenectutis incommodum ullum ſenſuri, niſi nonnihil, ut fit, ſapientum contagio inficerentur. Adeo nihil patitur hominum vita, omni ex parte beatum eſſe.

Accedit ad hæc vulgati proverbii non leve teſtimonium, quo dictitant, STULTITIAM unam eſſe rem, quæ & juventam alioqui fugaciſſimam remoretur, & improbam ſenectam procul arceat. Ut non temere de Brabantis (y) populari ſermone jactatum ſit.

(x) Id eſt: *Porci Acarnanii*, in delicatos ac nitidos dicebatur, fortaſſis quod ea regio pinguiſſimos mitteret porcellos. *L.*

(y) Nulla natio, nec humanior, nec melior quam Brabantorum. Verum ob perpetuam hilaritatem, quam illis nec ſenecta adimit, dictum eſt hoc joco vulgari proverbium, *Brabantus quo natu grandior, hoc ſtultior. L.*

Cum ceteris hominibus ætas prudentiam adferre ſoleat, hos quo propius ad ſenectam accedunt, hoc magis atque magis ſtulteſcere. Atqui hac gente non eſt alia, vel ad communem vitæ conſuetudinem feſtivior, vel quæ minus ſentiat ſenectutis triſtitiam. His quidem ut loco, ita & vitæ inſtituto confines ſunt Hollandi mei (z), cur enim non meos appellem, uſqueadeo ſtudioſos mei cultores, ut inde vulgo cognomen emeruerint? cujus illos adeo non pudet, ut hinc vel præcipue ſeſe jactitent.

Eant nunc ſtultiſſimi mortales, & Medeas (a), Circes, Veneres, Auro-

(z) Et hæc laudatiſſima gens eſt, tamen ob ingenii ſimplicitatem, & mores minime fucatos, vulgo *ſtulti* vocantur, proverbio jocoſo. Porro quod dicit, *mei*, non ad Eraſmum qui Hollandus eſt, ſed ad Stultitiæ perſonam referri debet. *L.*

(a) Medea magicis herbis ſenibus revocavit juventutem. Circe item ſua virga, ſuoque poculo ver-

ras, (b) & fontem neſcio quem requirant, quo ſibi juventam reſtituant, cum id ſola præſtare & poſſim & ſoleam. Apud me ſuccus eſt ille mirificus, quo Memnonis filia Tithoni avi ſui juventam prorogavit. Ego ſum Venus illa, cujus favore Phaon ille repubuit, ita ut à Saphone tantopere deamaretur. Meæ ſunt herbæ, ſi quæ ſunt, mea precamina, meus ille fons, qui non ſolum revocat elapſam adoleſcentiam, ſed quod eſt optabilius, perpetuam ſervat. Quod ſi omnes huic ſententiæ ſubſcribitis, adoleſcentia nihil eſſe me-

tebat homines in quas vellet formas. Venus Phaonem ex ſene fecit adoleſcentem elegantiſſimum; adeo ut poſtea a Saphone deamaretur. Aurora ſucco ſuo juventutem produxit in plurimos annos ſuo Tithono. *L.*

(b) Significat fontem juventutis appellatum in quem ingreſſi ſenes repubeſcant. *Bis pueri ſenes.* *L.*

quid non ſcommatum in hunc (d) vetus jacit comœdia? O inſulſum, inquiunt, Deum, & dignum qui ex inguine naſceretur. At quis non malit hic fatuus & inſulſus eſſe, ſemper feſtivus, ſemper pubeſcens, ſemper omnibus luſus ac voluptatem adferens, quam vel (e) *αγκυλομητις* ille Jupiter omnibus formidabilis, vel (f) Pan ſuis tumultibus omnia ſenio vitians, vel favillis oppletus Vulcanus ac ſemper officinæ laboribus ſquallidus, aut Pallas etiam ipſa, ſua Gorgone & haſta terribilis (g) *και αει υπο-*

(d) Nam Ariſtophanes *in Ranis*, ridiculum inducit Bacchum, Herculis ornatu ad inferos euntem, ut tragicos audiat. *L.*

(e) Hoc cognomen Homerus ſubinde tribuit Jovi, quod aliud oſtendat, & aliud habeat in animo. *L.*

(f) Is Deus putatur immittere ſubitos terrores, qui *Panici* vocantur, & ſenex fingitur. *L.*

(g) Id eſt: *Semper intuens torve:* ſic enim apud Lucianum, Cupido ait ſe deterreri, ne Palladem adeat, quod ſemper ſit torvis oculis. *L.*

ϱωσα δϱιμυ. Cur ſemper puer Cupido? Cur? niſi quia nugator eſt, και μηδεν ὑγιες neque facit, neque cogitat? Cur aureæ Veneri ſemper vernat ſua forma? Nimirum, quia mecum habet affinitatem, unde & patris mei colorem vultu refert, atque hac de cauſa eſt apud Homerum, χϱυση αφϱοδιτη. Deinde (h) perpetuo ridet, ſi quid modo Poetis credimus, aut horum æmulis Statuariis. Quod numen unquam religioſius coluere Romani, quam Floræ omnium voluptatum parentis? Quanquam ſi quis etiam tetricorum Deorum vitam diligentius requirat ab Homero, reliquiſ-

(h) Sic eam fingit Homerus multis locis, unde φιλομμειδης dicitur. Theocritus *in Cerioclepta*, χ' ἁματηϱ γελασασα, id eſt: *Et mater*, *Venus* videlicet *ridens*, & idem *in Daphnide*, ηλθε γεμαν αδεια και ἡ κυπϱις γελαοισα, id eſt: *Venit dulcis Venus ridens*. Et Virgilius: *Olli ſubridens*. *L.*

que poetis, reperiet ſtultitiæ plena omnia.

Quid enim attinet reliquorum facta commemorare, cum Jovis ipſius fulminatoris amores ac luſus probe noritis? cum ſevera illa Diana oblita ſexus, nihil aliud quam venetur, Endymionem interim deperiens? Verum illi ſua facinora à (i) Momo audiant malim, a quo ſæpius quondam audire ſolebant. Sed hunc

(i) Lucian. in dialog. de hæreſibus hujuſmodi fabulam refert: Minervam, Neptunum & Vulcanum de principatu artificii inter ſe contendiſſe, & quo quisque artis ſuæ præcipuum aliquod ſpecimen ederet, Neptunum taurum quidem finxiſſe, Minervam domum excogitaſſe, Vulcanum hominem compoſuiſſe. Momus delectus arbiter certaminis & artis expenſor. Ille inſpecto uniuscujuſque opere præter alia, quæ in reliquorum operibus reprehendit, illud potiſſimum in hominis opificio notavit, quod artifex non in pectore feneſtras aut oſtiola quædam addidiſſet, quo perſpici poſſet, quid in corde lateret, quod illi ſpecuoſum alioquin multisque receſſibus ſinuoſum finxiſſet. *MSC.*

hunc nuper irati una cum (k) Ate in terras præcipitem dederunt, quod ſapientia ſua felicitati Deorum importunus obſtreperet. Neque mortalium ullus exulem dignatur hoſpitio, tantum abeſt ut illi in principum aulis ſit locus, in quibus tamen mea *κολακια* primas tenet, cui cum Momo non magis convenit, quam cum agno lupis. Itaque ſublato illo, jam multo licentius ac ſuavius nugantur Dii, vere (l) *ῥαον αγοντες*, ut inquit Homerus, nullo videlicet cenſore. Quos enim non præbet

(k) *Ate*, græce ſonat *noxa*. Hanc Homerus fingit a Jove in terram deturbatam, & hujus opera inter mortales diſſidia naſci. Homer. Il. T. v. 91. *Ατη πρεσβα Διος θυγατηρ, ἡ παντας αυται.* *L.*

(l) Id eſt: *Facile agentes.* Sic & Terentius, *quam vos facillime agitis*, de divitibus loquens, quorum vita facilior & expedita. Theocritus item *in Cyclope*, *Οὑτω γυν ῥαιςα διαγ ὁ κυκλωψ ὁ παρ' ἡμιν*, id eſt: *Sic igitur facillime egit Cyclops apud nos.* *L.*

D

jocos (m) ficulnus ille Priapus? Quos non ludos exhibet furtis ac præſtigiis ſuis Mercurius? Quin & Vulcanus ipſe in Deorum conviviis (n) γελωτοποιον agere conſuevit, ac modo claudicatione, modo cavillis, modo ridiculis dictis exhilarare compotationem. Tum & Silenus ille ſenex amator, (o) την κορ-

(m) Alluſit ad Horatianum Priapum, quem ille ficulnum facit *in ſatyris. Olim truncus eram ficulnus inutile lignum.* Tum Græcis quicquid contemnunt, ficulnum dicitur, ut in ſuis Chiliadibus teſtatur Eraſmus. *L.*

(n) Id eſt: *Morionem*, ſic enim vocant Græci, qui riſum movere ſtudeat. Sic apud Homerum, Vulcanus in convivio Deorum miniſtrat, & claudicatione riſum movet. Tum calicem porrigens matri, ridicula quædam loquitur, ut rixam diſcutiat inter Jovem & Junonem. Unde Homerus loquens de Vulcano, *Iliados α.* Ασβεστος δ᾽ αρ᾽ ενωρτο γελως μακαρεσσι θεοισιν, Ως ιδον Ηφαιστον δια δωματα ποιπνυοντα. Id eſt: *Inextinguibilis igitur motus eſt riſus beatis Diis, Ut viderunt Vulcanum per domus ſervientem. L.*

(o) Cordax genus ridiculæ ſaltationis ac ruſticanæ, cujus meminit Lucianus *in libro de ſaltatione*;

βακα ſaltare ſolitus, una cum Polyphemo (p) την τρεταvελο, Nymphis την (q) γυμνοποδιαν ſaltantibus. Satyri ſemicapri (r) Atellanas agitant, Pan inſulſa quapiam cantiuncula riſum omnibus movet, quem ita malunt, quam ipſas audire Muſas, præcipue cum jam nectare cœperint madere. Porro quid ego nunc commemorem, quæ probe poti Dii poſt convivium agitent? adeo mehercle ſtulta, ut ipſa nonnunquam a

Meminit & Pollux *lib.* 4. *cap.* 13. Περι ειδων ορχησεως. *L.*

(p) Vox ficta, qua repræſentatur ſaltatio Cyclopis Polyphemi, unde & Horatius: *Saltaret uti Cyclopa rogabat.* Meminit Ariſtophanes, *in Pluto. L.*

(q) Et hoc ſaltationis genus a nuditate pedum dictum: γυμνον enim *nudum*, πους *pes* dicitur. Meminit Lucianus. *L.*

(r) Atellanæ ſaltationis eſt genus, in quo obſcœnis geſticulationibus libido repræſentabatur, ab Atella civitate vocatum. *L.*

riſu temperare nequeam. At ſatius eſt in his Harpocratis meminiſſe, ne quis forte nos quoque (s) Corycæus aliquis Deus auſcultet, ea narrantes, quæ ne Momus quidem impune proloquutus eſt.

Sed jam tempus eſt, ut ad Homericum exemplar relictis Cœlitibus viciſſim in

(s) Corycus mons erat Pamphiliæ percelſus ac portuoſus, atque ob id pyratarum inſidiis opportunus, quos ab eo monte Corycæos vocabant. Hi novam inſidiandi artem excogitabant. Siquidem diſperſi per portus Coryci montis miſcebant ſeſe negociatoribus ut quique forte appulerant, ſubauſcultantes, ecquid rerum portarent & quo navigare deſtinaſſent, denique quo tempore decreviſſent ſolvere. Quæ ſimulatque cognoverant, renunciabant pyratis, cum quibus ſocietatem maritimorum latrociniorum exercebant. Atque ita per occaſionem pariter adorti, navigantes ſpoliabant. Quæ res ubi mercatoribus eſſet comperta, pleraque occultabant ac diſſimulabant inſidiarum metu. Sed cum ne ſic quidem laterent, odorantibus omnia Corycæis, res in proverbium abiit: τοῦτο κωρυκαῖος ἠκροάζετο, i. e. hunc Corycæus auſcultavit. De re vehementer diſſimulata, deprehenſa tandem. *MSC.*

terram demigremus, quamque ibi nihil lætum, aut felix, niſi meo munere, diſpiciamus. In primis videtis, quanta providentia Natura, parens & humani generis opifex, illud caverit, ne uſquam deeſſet ſtultitiæ condimentum? Etenim cum, Stoicis definitoribus, nihil aliud ſit ſapientia, quam duci ratione; contra ſtultitia, affectuum arbitrio moveri, ne plane triſtis ac tetrica eſſet hominum vita, Jupiter quanto plus indidit affectuum quam rationis? quaſi ſemiunciam compares ad aſſem. Præterea rationem in anguſtum capitis angulum relegavit, reliquum omne corpus perturbationibus reliquit. Deinde duos quaſi tyrannos violentiſſimos uni oppoſuit, iram, quæ præcordiorum arcem obtinet, atque adeo ipſum vitæ fontem

cor, & concupiſcentiam, quæ ad imam uſque pubem latiſſime imperium occupat. Adverſus has geminas copias quantum valeat ratio, communis hominum vita ſatis declarat, cum illa, quod unum licet, vel uſque ad ravim reclamat, & honeſti dictat formulas: Verum hi laqueum regi ſuo remittunt, multoque odioſius obſtrepunt, donec jam is quoque feſſus ultro cedit, ac manus dat. Cæterum quoniam viro adminiſtrandis rebus nato, pluſculum de rationis unciola erat aſpergendum, ut huic quoque pro virili conſuleret, me ſicut in cæteris in conſilium adhibuit, moxque conſilium dedi me dignum: nempe uti mulierem adjungeret, animal videlicet ſtultum quidem illud atque ineptum, verum ridiculum &

ſuave, quo convictu domeſtico, virilis ingenii triſtitiam, ſua ſtultitia condiret atque edulcaret. Nam quod Plato dubitare videtur, utro in genere ponat mulierem, rationalium animantium, an brutorum, nihil aliud voluit, quam inſignem ejus ſexus ſtultitiam indicare. Quod ſi qua forte mulier ſapiens haberi voluit, ea nihil aliud agit quam ut bis ſtulta ſit, perinde quaſi bovem aliquis ducat (t) ad ceroma, invita reluctanteque, ut ajunt, Minerva. Conduplicat enim vitium, quiſquis contra naturam virtutis fucum inducit, atque alio deflectit ingenium. Quemadmodum, juxta Græcorum proverbium, *ſimia ſemper eſt ſimia, etiam ſi purpura veſtiatur:* Ita mulier ſemper mulier eſt, hoc eſt

(t) Unguenti genus eſt, quo inungebantur athletæ. *L.*

ſtulta, quamcunque perſonam induxerit. Neque vero mulierum genus uſque adeo ſtultum arbitror, ut eam ob rem mihi ſuccenſeant, quod illis & ipſa mulier, & Stultitia ſtultitiam attribuam. Etenim ſi rem recta reputent via, hoc ipſum Stultitiæ debent acceptum ferre, quod ſint viris multis calculis fortunatiores. Primum formæ gratiam, quam illæ merito rebus omnibus anteponunt, cujuſque præſidio in tyrannos etiam ipſos tyrannidem exercent. Alioqui unde nam horror ille formæ, hiſpida cutis, & barbæ ſylva, plane ſenile quoddam in viro, niſi a prudentiæ vitio, cum fœminarum ſemper læves malæ, vox ſemper exilis, cutis mollicula, quaſi perpetuam quandam adoleſcentiam imitentur? Deinde quid aliud optant in

hac vita, quam ut viris quam maxime placeant? Nonne huc ſpectant tot cultus, tot fuci, tot balnea, tot compturæ, tot unguenta, tot odores, tot componendi, pingendi, fingendique vultus, oculos & cutem, artes? Jam num alio nomine, viris magis commendatæ ſunt, quam ſtultitiæ? Quid enim eſt quod illi mulieribus non permittunt? At quo tandem auctoramento,

niſi voluptatis? Delectant autem non alia re, quam ſtultitia. Id eſſe verum non ibit inficias quiſquis ſecum reputaverit, quas vir cum muliere dicat ineptias, quas agat nugas, quoties fæminea voluptate decreverit uti.

Habetis igitur primum & præcipuum vitæ oblectamentum, quo fonte proficiſcatur. Sed ſunt nonnulli, cumprimis autem ſenes bibaces quidem illi magis quam mulieroſi, qui ſummam voluptatem in compotationibus conſtituunt. Equidem an ſit ullum lautum convivium, ubi mulier non adſit, viderint alii. Illud certe conſtat, citra Stultitiæ condimentum, nullum omnino ſuave eſſe. adeo ut ſi deſit, qui ſeu vera, ſeu ſimulata Stultitia riſum moveat, γελωτοποιον quempiam vel mer-

cede conductum accerſant, aut ridiculum aliquem paraſitum adhibeant, qui ridendis, hoc eſt, ſtultis dicteriis, ſilentium ac triſtitiam compotationis diſcutiat. Quorſum enim attinebat tot bellariis (u), tot lautitiis, tot cupediis (x) onerare ventrem, niſi & oculi pariter & aures, niſi totus animus, riſu, jocis, leporibus paſceretur? At iſtiuſmodi tragematum ego ſum architectrix unica. Quanquam illa ipſa jam in conviviis ſolennia, Regem ſortiri talis (y), luſi-

(u) Bellaria, inquit Gellius, vocabulum ſignificat omne menſæ ſecundæ genus. Nam quæ τραγήματα Græci aut πέμματα dixerunt, noſtri veteres ea bellaria appellarunt. *MSC.*

(x) Cuppes & Cuppedia, inquit Sextus Pompeius, antiqui lautiores cibos nominabant. Unde & Macellum forum cuppedinis appellabant. Dicta ſunt vel a cupiditate, vel (ſicut Varro dixit) quia ibi fuerit Cuppedinis domus, qui fuerat ob latrocinium damnatus. Unde Cuppedinarii. *MSC.*

(y) Rex dicebatur qui ſingulis præſcribebat, quantum deberent bibere. *L.*

tare teſſeris, Philoteſiis invitare (z), certare συμπεριφοραις (a), ad Myrtum canère (b), ſaltare, geſticulari, non a ſeptem Græciæ Sophis, verum a nobis ad humani generis ſalutem reperta ſunt. Atqui omnium hujuſmodi rerum ea natura eſt, ut quo plus habeant ſtultitiæ, hoc plus conferant vitæ mortalium, quæ ſi triſtis ſit ne vita quidem appellanda videatur. Triſtis autem evadat oportet, niſi cognatum tædium, hoc genus oblectamentis abſterſeris.

(z) Græci φιλοτησιας vocant, quibus & hodie noſtrates utuntur, cum in amicitiæ ſignum prælibant alicui, ac deinde porrigunt poculum. *L.*

(a) Id eſt: *Circumlationibus.* Sic enim vocant, cum dicendi, canendi, bibendique vices, ordine per omnes circumferuntur. *L.*

(b) Olim qui canere jubebatur, Myrteum ramum accipere ſolitus erat, ab eo qui ante cecinerat, atque is finita cantione tradebat, quem vellet poſt ſe canere, ut copioſius explicat Eraſmus *in ſuis Chiliadibus.* *L.*

Sed erunt fortaſſis, qui hoc quoque voluptatis genus negligant, & in amicorum charitate & conſuetudine acquieſcant, amicitiam dictitantes unam rebus omnibus anteponendam, quippe rem uſque adeo neceſſariam, ut nec aër, nec ignis, nec aqua magis (c). rurſum adeo jucundam, ut qui hanc de medio ſuſtulerit, ſolem ſuſtulerit: adeo denique honeſtam, ſi quid tamen hoc ad rem pertinet, ut nec ipſi philoſophi vereantur eam inter præcipua bona commemorare. Sed quid, ſi doceo me hujus quoque tanti boni, & puppim eſſe & proram? Docebo autem non (d) Cro-

(c) Ita M. Tullius, *in Lælio, de amicitia.* *L.*

(d) Crocodilites genus eſt ſyllogiſmi captioſi, quem dialectici fingunt Crocodilum propoſuiſſe mulieri, cujus filium rapuerat. *Si dixeris*, inquit, *verum, reddam tibi filium.* Illa reſpondit, non reddes. Et ergo redde, quia verum dixi. *Imo*, inquit, *ſi reddidero, non dixeris verum.* *L.*

codilitis, aut (e) Soritis ceratinis (f), aut aliis id genus dialecticorum argutiis, ſed pingui, quod ajunt, Minerva, rem digito propemodum oſtendam.

Age, connivere, labi, cæcutire, hallucinari in amicorum vitiis, quædam etiam inſignia vitia pro virtutibus amare, mirarique, an non ſtultitiæ videtur affine? Quid cum alius exoſculatur nævum in amica, alium delectat polypus Agnæ, cum filium (g) ſtrabonem

(e) Sorites ſyllogiſmus eſt, quem Cicero vocat acervalem, quod acervandis paulatim ſingulis fallat, ut decem nummi non faciunt divitem, quid ſi unum addas? quid ſi etiam unum? Ita fiet ut nunquam fias dives, ſi nunquam unus nummus facit divitem. Dicitur autem ἀπὸ τοῦ σωροῦ, id eſt: *a cumulo*, ſive *acervo*. *L.*

(f) Quos Latini *cornutos* vocant, cum e duobus quicquid reſponderis, in te retorquetur. Hujuſmodi ſyllogiſmis veteres dialectici ludebant. Dicitur autem ἀπὸ τοῦ κέρατος, id eſt: *cornu*. *L.*

(g) Strabonem eſſe, vitium eſt oculorum diſtortorum. Petum eſſe, levius eſt, nam petis oculis pingebatur Venus, quod id videatur amatorium. *L.*

appellat petum pater: quid, inquam, hoc eſt, niſi mera ſtultitia? Clament terque quaterque, ſtultitiam eſſe: atqui hæc una ſtultitia, & jungit, junctos & ſervat amicos. De mortalibus loquor, quorum nemo ſine vitiis naſcitur; optimus ille eſt, qui minimis urgetur: cum interim inter ſapientes iſtos Deos, aut omnino non coaleſcit amicitia, aut tetrica quædam & inſuavis intercedit, nec ea niſi cum pauciſſimis, nam cum nullis dicere religio eſt, propterea quod maxima pars hominum deſipit, imo nullus eſt, qui non multis modis deliret, & non niſi inter ſimiles cohæret neceſſitudo. Quod ſi quando inter ſeveros iſtos coierit mutua benevolentia, ea certe haudquaquam ſtabilis eſt, nec admodum

modum duratura, nimirum inter moroſos & plus ſatis oculatos, ut qui in amicorum vitiis tam cernunt acutum, quam aut aquila (h), aut ſerpens Epidaurius (i). At ipſi in propriis vitiis quam lippiunt, & quam non vident manticam in tergo pendentem. Itaque cum ea ſit hominum natura, ut nullum ingenium reperiatur non magnis obnoxium vitiis. Adde tantam annorum ac ſtudiorum diſſimilitudinem, tot lapſus, tot errata, tot caſus vitæ mortalis, quo pacto vel horam conſtabit inter

(h) Eſt aquila tam acuti viſus, ut recto intuitu ſolis radios ſuſtinere poſſit. Quin & pullos ſuos ſolem adverſus intueri cogit, & ſi qui lucem non ſuſtinentes avertantur, illos veluti adulterinos e nido præcipitat. *MSC.*

(i) Species pro genere eſt; omnes enim ſerpentes multum videre dicuntur. De hoc ſerpente vide Horatii Commentatores. *MSC.*

Argos iſtos amicitiæ jucunditas, niſi acceſſerit ea, quam mire Græci εὐήθειαν appellant, hanc ſeu ſtultitiam, ſeu morum facilitatem vertas licebit. Quid autem? an non Cupido ille omnis neceſſitudinis autor & parens, prorſum oculis captus eſt, cui quemadmodum τα μη καλα καλα πεφανται (k) itidem inter vos quoque efficit, ut ſuum cuique pulchrum videatur, ut caſcus caſcam, perinde ut pupus pupam deamet (l). Hæc paſſim & fiunt & riden-

(k) Id eſt: *Non pulchra, pulchra videntur.* Hemiſtichium eſt Theocriti de amante. Sic enim ait *in Idyllio* ζ. Ἠ γαρ ερωτι πολλακις ω̕ πολυφαμε τα μη καλα καλα πεφανται, id eſt: *Etenim amori ſæpe o Polypheme, quæ non pulchra, pulchra videntur.* Cæcus enim amor a poetis fingitur & τυφλουται το φιλουν περι το φιλουμενον, ut ait Plato, id eſt: *Excæcatur amans circa amatum. L.*

(l) Id eſt: Vetulus vetulam, puer puellam. Sic enim priſci Latini loquebantur. *L.*

tur, ſed tamen hæc ridicula jucundam vitæ glutinant copulantque ſocietatem.

Porro quod de amicitia dictum eſt, id multo magis de conjugio ſentiendum, quod quidem nihil eſt aliud, quam individua vitæ conjunctio. Deum immortalem, quæ non divortia, aut etiam (m) divortiis deteriora paſſim acciderent, niſi viri fœminæque domeſtica conſuetudo, per adulationem, per jocum, per facilitatem, errorem, diſſimulationem, meum utique ſatellitium, fulciretur alereturque? Papæ, quam pauca coirent matrimonia, ſi ſponſus prudenter exquireret, quos luſus delicata illa, ſicuti videtur, ac pudens virguncula jam multo ante nuptias luſerit? Tum quanto pauciora cohærerent

(m) Significat veneficia, aut homicidia. *L.*

inita, niſi plurima uxorum facta per viri vel negligentiam, vel ſtuporem laterent? Atque hæc quidem merito ſtultitiæ tribuuntur, verum ea interim præſtat, ut marito jucunda ſit uxor, uxori jucundus maritus, ut tranquilla domus, ut maneat affinitas. Ridetur, (n) cuculus, curruca, & quid non vocatur, cum mœchæ lachrymas labellis exorbet. At quanto felicius, ſic errare, quam zelotypiæ diligentia cum ſeſe conficere, tum omnia miſcere tragædiis.

In ſumma uſque adeo nulla ſocietas, nulla vitæ conjunctio ſine me vel ju-

(n) Sic vulgo vocant maritum uxoris parum pudicæ. Quanquam Plautus *cuculum* vocat maritum foris amantem aliam, quod hæc avis ova ponat in nido alieno. Juvenalis *currucam* vocat maritum uxoris parum caſtæ, quod alienos alat pro ſuis. *Tu tibi nunc curruca places. L.*

cunda, vel ſtabilis eſſe poteſt, ut nec populus principem, nec ſervum herus, nec heram pediſſequa, nec diſcipulum præceptor, nec amicus amicum, nec maritum uxor, nec locator conductorem, nec contubernalis contubernalem, nec convictor convictorem diutius ferat, niſi viciſſim inter ſeſe nunc

errent, nunc adulentur, nunc prudentes conniveant, nunc aliquo ſtultitiæ melle ſeſe deliniant. Jam hæc ſcio videri maxima, ſed audietis majora.

Quæſo num quenquam amabit, qui ipſe ſemet oderit? Num cum alio concordabit, qui ſecum ipſe diſſidet? Num ulli voluptatem adferet, qui ſibimet ipſi ſit gravis ac moleſtus? Iſtud opinor nemo dixerit, niſi qui ſit ipſa ſtultior Stultitia. Atqui ſi me excluſeris, adeo nemo poterit alterum ferre, ut ipſe etiam ſibi quiſque puteat, ſua cuique ſordeant, ſibi quiſque ſit inviſus. Quandoquidem id mali natura, non paucis in rebus noverca magis quam parens, mortalium ingeniis inſevit, præcipue paulo cordatiorum, ut ſui quemque pœniteat, admiretur aliena.

Quo fit ut omnes dotes, omnis elegantia decorque vitæ vitietur, pereatque. Quid enim proderit forma, præcipuum Deorum immortalium munus, ſi putiditatis vitio contaminetur? Quid juventa, ſi ſenilis triſtitiæ fermento corrumpatur? Denique quid in omni vitæ munere vel tecum, vel apud alios acturus es cum decoro (eſt enim non artis modo, verum etiam omnis actionis caput, decere quod agas) niſi adſit dextra hæc Philautia, quæ mihi merito germanæ eſt vice? adeo ſtrenue meas ubique partes agit. Quid autem æque ſtultum, atque tibi ipſi placere? te ipſum admirari? At rurſum quid venuſtum, quid gratioſum, quid non indecorum erit, quod agas, ipſe tibi diſplicens? Tolle hoc vitæ condimentum

& protinus frigebit cum ſua actione orator; nulli placebit cum ſuis numeris muſicus; explodetur cum ſua geſticulatione hiſtrio; ridebitur una ſuis cum Muſis poeta; ſordebit cum arte pictor; eſuriet cum pharmacis Medicus. Poſtremo pro Nireo Therſites (o), pro Phaone Neſtor, pro Minerva ſus, pro fa-

(o) Uterque eſt apud Homerum. Nireum dicit fuiſſe omnium formoſiſſimum, qui ad Trojam venerunt, Therſitem omnium maxime deformem. *L.*

cando infans, pro urbano ruſticus videberis. In tantum neceſſe eſt, ut ſibi quoque quiſque blandiatur, & aſſentatiuncula quapiam ſibi prius commendetur, quam aliis poſſit eſſe commendatus. Denique cum præcipua felicitatis pars ſit, ut quod ſis eſſe velis, nimirum totum hoc præſtat compendio mea Philautia, ut neminem ſuæ formæ, neminem ſui ingenii, neminem generis, neminem loci, neminem inſtituti, neminem patriæ pœniteat, adeo, ut nec Hirlandus cum Italo, nec Thrax cum Athenienſi, nec Scytha cum inſulis fortunatis cupiat permutare. Et o ſingularem naturæ ſolicitudinem, ut in tanta rerum varietate paria fecit omnia. Ubi dotibus ſuis nonnihil detraxit, ibi plusculum Philautiæ ſolet addere, quan-

quam hoc ipſum ſtulte profecto dixi, cum hæc ipſa dos ſit vel maxima.

Ut ne dicam interim, nullum egregium facinus adiri, niſi meo impulſu, nullas egregias artes, niſi me autore fuiſſe repertas. An non omnium laudatorum facinorum ſeges ac fons eſt bellum? Porro quid ſtultius, quam ob cauſas, neſcio quas, certamen ejuſmodi ſuſcipere, unde pars utraque ſemper plus aufert incommodi quam boni? Nam eorum qui cadunt, veluti Megarenſium ὐδεὶς λόγος (p). Dein cum jam utrinque conſtitere ferratæ acies & rauco crepuerunt cornua cantu, quis oro ſapientum iſtorum uſus, qui ſtudiis

(p) *Megarenſium* ὐδεὶς λόγος. Id eſt: *Nullus reſpectus.* Proverbium eſt *apud Theocritum*, ex oraculo natum, quo reſponſum eſt Megarenſes neque tertios eſſe, neque quartos, perinde quaſi in nullo ſint numero, de quibus nulla ſit mentio. *L.*

exhauſti, vix tenui frigidoque ſanguine ſpiritum ducunt; craſſis ac pinguibus opus eſt, quibus quam plurimum adſit audaciæ, mentis quam minimum. niſi ſi quis (q) Demoſthenem militem malit, qui (r) Archilochi ſequutus conſilium, vix conſpectis hoſtibus, abjecto clypeo fugit tam ignavus miles, quam orator ſapiens. Sed conſilium, inquiunt, in bellis plurimum habet momenti. Equidem fateor in duce, verum id quidem militare, non philoſophicum, alioqui paraſitis, lenonibus, latronibus, ſica-

(q) Nam is abjecto clypeo fugit, unde Rhipſaſpis dictus eſt, ut Plutarchus *in ejus vita*. *L.*

(r) Lacedæmonii Archilochum poetam e finibus ſuis excedere coegerunt: quod gloriatus eſſet ſe clypeum abjeciſſe, quaſi id conſultius ſit, quam mori in pugna. Autor Plutarchus *in apophthegmatis Laconicis*: lege proverbium in Chiliadibus, *Abjecit haſtam*. *L.*

riis, agricolis, ſtupidis, obæratis (s), & hujuſmodi mortalium fece res tam præclara geritur, non philoſophis lucernariis.

Qui quidem quam ſint ad omnem vitæ uſum inutiles, vel Socrates ipſe unus Apollinis oraculo ſapiens, ſed minime ſapienter judicatus, documento eſſe poteſt, qui neſcio quid publice conatus agere, ſummo cum omnium riſu diſceſſit. Quanquam vir is in hoc non uſquequaque deſipit, quod ſapientis cognomen non agnoſcit, atque ipſi Deo reſcribit, quodque cenſet ſapienti a republica tractanda abſtinendum eſſe, niſi quod potius monere debuerat, a ſapientia temperandum ei, qui velit in

(s) Obærati milites dicebantur ære jam obligati. *MSC.*

hominum haberi numero. Deinde quid eundem accuſatum ad cicutam bibendam adegit, niſi ſapientia? Nam dum nubes & ideas philoſophatur, dum pulicis pedes metitur, dum culicum vocem miratur (t), quæ ad vitam communem attinent, non didicit. Sed adeſt præceptori de capite periclitanti diſcipulus Plato, egregius ſcilicet patronus, qui turbæ ſtrepitu offenſus (u), vix dimidiatam illam periodum pronuntiare potuit. Jam quid dicam de Theophraſto? qui progreſſus in concionem,

(t) Vid. Ariſtophanes in Nubibus, ubi Socratem inducit adorantem nubes tanquam Deos, atque diſputantem, unde tantam vocem emittat culex tantillum animal. *L.*

(u) Hoc in ejus vita legitur, & extat initium illius orationis: *Quanquam omnium natu minimus adſum, &c.* Cum alioqui in ſcholis & circulis eſſet omnium facundiſſimus. *L.*

repente obmutuit, perinde quaſi lupo conſpecto (x). Qui militem animaſſet in bello? Iſocrates ob ingenii timiditatem nec hiſcere unquam eſt auſus (y). M. Tullius eloquentiæ Romanæ parens, ſemper indecora trepidatione, perinde quaſi puer ſingultiens exordiri conſuevit. Idque Fabius interpretatur cordati oratoris & periculum intelligentis argumentum. Verum cum hoc dicit, an non palam fatetur ſapientiam obſtare ad rem probe gerendam? Quid iſti facient, cum res ferro geritur, qui tum metu exanimantur, cum nudis verbis eſt decertandum? Et poſt hæc celebra-

(x) Lupus etiam ſi prius hominem videat, vocem adimere putatur. *L.*

(y) *Iſocrates* ſcripſit plurimas orationes, nullam egit cauſam, quod voce eſſet exili, & natura timidus, ut *in illius vita* legitur. *L.*

tur, ſi Diis placet, præclara illa Platonis ſententia, *beatas fore Reſpublicas, ſi aut imperent philoſophi, aut philoſophentur Imperatores.* Imo ſi conſules hiſtoricos, reperies nimirum nullos Reipublicæ peſtilentiores fuiſſe Principes, quam ſi quando in philoſophaſtrum aliquem aut literis addictum inciderit imperium. Cujus rei ſatis, opinor, faciunt fidem Catones, quorum (z) alter inſanis delationibus Reipublicæ tranquillitatem vexavit (a), alter libertatem P. R. dum nimium ſapienter vindicat, funditus ſubvertit. Adde his Brutos,

(z) De Cenſorio loquitur, qui quadragies accuſatus, ſemper abſolutus eſt, ipſe ſeptuagies ac ſæpius alios reos fecit, ut *in ejus vita* narrat Plutarchus, & Plinius *lib.* 7. *L.*

(a) Uticenſem intellige, qui provocato Cæſare, ſubvertit libertatem Romanam. *L.*

Caſſios (b), Gracchos (c), ac (d) Ciceronem etiam ipſum, qui non minus peſtilens fuit Romanorum Reipublicæ quam Demoſthenes Athenienſium (e). Porro Marcus Antoninus ut donemus bonum imperatorem fuiſſe, jam id ipſum extorquere poſſim, fuit enim hoc ipſo nomine gravis, atque inviſus civibus, quod tam philoſophus eſſet (f). Sed tamen ut donemus fuiſſe bonum, at certe peſtilentior fuit reipublicæ tali relicto

(b) Hi Julium occiderunt: ac poſtea victi, manu ſua ſibi necem conſciverunt. *L.*

(c) Tiberium & Cajum, uterque eloquens, uterque ſeditioſus, uterque per tumultum periit: lege Plinium *de viris illuſtribus*. *L.*

(d) Cicero Antonium in perniciem Reipublicæ provocavit. *L.*

(e) Et hic Athenienſes ad bellum adverſus Philippum ſuſcipiendum incitavit: quæ res eis vertit male. *L.*

(f) Hic Pius dictus eſt (*certe non, ſed erat Pii filius*) & cognominatus Philoſophus, vir omnium laudatiſſimus, ſed Commodi illaudatiſſimus pater. *L.*

relicto filio, quam fuerat ſua admini-ſtratione ſalutaris. Quandoquidem ſolet hoc hominum genus, qui ſe ſapientiæ ſtudio dediderunt, cum cæteris in rebus, tum præcipue in liberis propagandis infeliciſſimum eſſe, providente opinor natura, ne malum hoc ſapientiæ inter mortales latius ſerpat. Itaque Ciceroni degenerem fuiſſe filium con-

ſtat (g), & ſapiens ille (h) Socrates liberos habuit matri ſimiliores quam patri, ut non omnino peſſime ſcripſit quidam, id eſt: ſtultos.

Sed utcunque ferendum, ſi tantum ad publica munia forent ονοι προς λυραν, niſi ad omnem prorſus vitæ functionem nihilo eſſent dexteriores. Ad convivium adhibe ſapientem, aut triſti ſilentio, aut moleſtis quæſtiunculis obturbabit. Ad chorum advoca, camelum ſaltare dices. Ad publicos ludos trahe, ipſo vultu populi voluptatibus obſtabit & cogetur e theatro migrare ſapiens

(g) Cicero filius Ciceronis, temulentus, ignavus, moroſus, nulla in re ſimilis patri, niſi in feſtivitate, ut teſtatur Seneca. *L.*

(h) Ita teſtatur Seneca: nam uxorem habuit Socrates moroſam ac rixoſam, ut teſtatur Gellius. *L.*

Cato (i), quandoquidem ſupercilium non poteſt ponere. In colloquium inciderit, repente lupus in fabula. Si quid emendum, ſi contrahendum, breviter ſi quid eorum agendum, ſine quibus hæc quotidiana vita tranſigi non poteſt, ſtipitem dicas ſapientem iſtum, non hominem. Uſque adeo neque ſibi, neque patriæ, neque ſuis uſquam uſui eſſe poteſt, propterea quod communium rerum ſit imperitus & a populari opinione, vulgaribuſque inſtitutis longe lateque diſcrepet. Qua quidem ex re odium quoque conſequatur neceſſum eſt, nimirum ob tantam vitæ atque ani-

(i) Eſt apud Martialem de Catone cenſorio, qui cum ſederet in theatro, nec auderent agere, qui acturi erant Floralia, in quibus mulieres nudæ & viri turpiter ſaltabant, juſſus eſt aut mutare vultum, aut exire, exivit itaque. *L.*

morum diſſimilitudinem. Quid enim omnino geritur inter mortales non ſtultitiæ plenum, idque a ſtultis, & apud ſtultos? Quod ſi quis unus univerſis velit obſtrepere, huic ego ſuaſerim, ut (k) Timonem imitatus, in ſolitudinem aliquam demigret, atque ibi ſolus ſua fruatur ſapientia.

Verum ut ad id quod inſtitueram, revertar: quæ vis ſaxeos, quernos, & agreſtes illos homines in civitatem coegit, niſi adulatio? Nihil enim aliud ſignificat illa Amphionis & Orphei cithara. Quæ res plebem Romanam jam extrema molientem, in concordiam civitatis revocavit? Num oratio philoſo-

(k) Timon Athenienſis offenſus hominum moribus, abiit in ſolitudinem, & mortalium omnium conſortia fugit, adeo ut ſepulchrum quoque illius a continente ſit undis maris avulſum. Extat de hoc Luciani dialogus ab Eraſmo verſus. *L.*

phica? Minime. Imo ridiculus ac puerilis apologus de ventre, reliquiſque corporis membris confictus (l). Idem valuit Themiſtoclis apologus conſimilis de vulpe & ericio (m). Quæ Sapientis oratio tantundem potuiſſet, quantum

(l) Cum plebs Romana ære alieno demerſa, antore Sicinio, in ſacrum montem a Patribus ſeceſſiſſet, atque ita de Republica actum eſſe videretur, Patres Menenium Agrippam oratorem ad plebem miſerunt, qui apologo de ventre, plebem Patribus reconciliavit. Liv. 1. *Dec. lib.* 2. *L.*

(m) Themiſtocles populum Athenienſem, ægre ferentem avaritiam magiſtratus, hujuſmodi apologo deterruit a rebus novandis. *Vulpecula ſitibunda, æſtate media, Sole fervente, dum foſſam ingreſſa, aquam quærit, luto a Sole indurato inhæſit inibique muſcæ totum vulpeculæ corpus obſidentes, ſanguinem omnem exugebant. Quod erinacius, foſſæ ripam forte fortuna prætergrediens, conſpicatus, vulpeculæ volens ſuppetias ferre, muſcas ſpinis illis ſuis abigere parabat. Ibi vere vulpecula obſecrans, ne muſcas abigeret, dixit: Iſtæ nunc ſanguinis ſaturæ ſunt, quas ſi abegeris, aliæ famelicæ in harum locum ſuccedentes quicquid ſanguinis reliquum fuerit, prorſus ebibent. L.*

commentitia illa (n) cerva Sertorii potuit, quantum (o) Laconis illius

(n) Plutarchus *in vita Sertorii* refert, eum, cum Iberiam ſibi ſubjeciſſet, Barbaros hoc modo illuſiſſe. Cervam candidi coloris, ſic manſuefactam, ut vocantem exaudiret, & videntem ſequeretur, jactabat ſibi a Diana miſſam, multaque ſe per illam edoceri. Itaque quoties hoſtes adventuros conjectaret, ſimulabat ſibi id a cerva indicatum, atque ſi quando victoria aliqua ſuorum Ducum deferebatur, occulto nuntio, ſibi a cerva, fauſta nuntiatum jactabat Eaque arte fecit, ut Barbari eum Numinis inſtar colerent. *L.*

(o) Lycurgi videlicet Lacedæmoniorum legislatoris, qui ut Plutarchus ſcribit *in libello de puerorum educatione*, duos catulos, iiſdem editos parentibus, ſic educavit, ut alterum ignavum voracemque, alterum vero generoſum venatorem redderet. Deinde Lacedæmoniis in concione congregatis, *Magnum momentum ad virtutem*, *o Lacedæmonii*, inquit, *ſunt mores*, *doctrinæ*, *&* *educationes*. *Atque ego hæc vobis manifeſta faciam.* Quo dicto, ponens in medium λοπάδα, id eſt: ollam ac leporem, e regione catulorum, ipſos catulos dimiſit. Ibi vero generoſus ille in leporem impetum fecit, alter vero ad ollam ſe recepit. Lacedæmoniis autem nondum conjicientibus quid hæc ſibi vellent, Lycurgus, inquit, *Catuli iſti iiſdem parentibus prognati ſunt*, *cæterum diverſam nacti educationem*, *alter venator ſtrenuus*, *alter ignavus & guloſus evaſit.* *L.*

de duobus canibus (p), deque vellendis equinæ caudæ pilis ridendum commentum? Ut ne quid dicam de Minoe (q),

(p) Cum Sertorius, ut Plutarchus *in ejus vita* ſcribit, adverſus Pompejum bellum gereret, multitudoque Barbarorum, Ducis imperio minus pareret, hoc commento uſus eſt. *Advocata totius exercitus concione, duos equos adduci juſſit, alterum macie ſenioque confectum, alterum robuſtum, caudamque habentem nigram. Macilento autem admovit virum robuſtum, forti vero homunculum imbecillem. Dato autem ſigno vir ille magnus, ut illi præceptum erat, caudam gracilis equi ambabus manibus prehendens, evellere ſetas omnes uno impetu annixus eſt. Parvus contra homuncio robuſti equi caudam paulatim vellebat. Tandem vero ubi ille fruſtra conatus, ſibi moleſtus eſſet, aliisque riſum moveret, hic contra minimo labore ſetas ſtatim evelleret. Ibi Sertorius aſſurgens: videtis commilitones, inquit, ingenium plus poſſe quam vires. Multa enim quæ unico impetu ſuperari non poſſunt, paulatim ſuperantur.* L.

(q) Minos Cretenſium Rex, finxit ſe nono quoque anno in conſilium Jovis patris admitti, atque inde leges acceptas ad populum ferre, quo major eſſet legibus autoritas. Unde Homerus, *Odyſſeæ.* τ. *Μινως Εννεωρος βασιλευε Διος μεγαλου οαριστης.* Id eſt: *Minos nono quoque anno cum Jove familiarem habuit confabulationem.* Unde Heſiodus dixit eum Jovis ſceptrum, quam Plato in Minoe doctrinam

deque Numa (r), quorum uterque fabuloſis inventis ſtultam multitudinem rexit. Hujuſmodi nugis commovetur ingens ac potens illa belua, populus.

interpretatur habere. *Ζηνος εχων σκηπτρον, τῷ και πολεων βασιλευε*, id eſt: *Sceptra Jovis retinens, quis Cretûm rexerat urbes. L.*

(r) Cum ſub Numa Pompilio, ſecundo Romanorum Rege, Romani cum omnibus finitimis pacem haberent, veritus Numa, ne luxuriarent otio animi,

At rurſum, quæ civitas unquam Platonis, aut Ariſtotelis leges, aut Socratis dogmata recepit? Tum autem quæ res Deciis perſuaſit, ut ultro ſeſe Diis Manibus devoverent (s)? Quid Q. Curtium in ſpecum traxit (t), niſi inanis gloria, dulciſſima quædam Siren, ſed mirum quam a Sapientibus iſtis damnata? Quid enim ſtultius, inquiunt,

quos metus hoſtium diſciplinaque militaris continuerat, omnium primum, rem ad multitudinem imperitam, & illis ſeculis rudem, efficaciſſimam, Deorum metum injiciendum ratus eſt, qui cum deſcendere ad animos ſine aliquo commento miraculi non poſſet, finxit ſibi cum Dea Ægeria congreſſus nocturnos eſſe, ejusque ſe monitu ſacrificia inſtituere, legesque ferre. Hæc ferme Livius. *L.*

(s) Nam Decii pro ſalute Reipublicæ ſe devoverunt: pater, ut Livius ſcribit *Decad.* 1. *lib.* 8. in bello Latino, filius, ut idem *lib.* 10. teſtatur, in bello, quod adverſus Umbros, Hetruſcos & Samnites geſtum eſt. *L.*

(t) Notiſſima eſt hiſtoria. Vid. Valer. Max. lib. 5. cap. 6. de pietate erga patriam.

quam ſupplicem candidatum blandiri populo, congiariis favorem emere (u), venari tot ſtultorum applauſus, acclamationibus ſibi placere; in triumpho veluti ſignum aliquod populo ſpectandum circunferri, æneum in foro ſtare? Adde his nominum & cognominum adoptiones. Adde divinos honores, homuncioni exhibitos, adde publicis ceremoniis in Deos relatos etiam ſceleratiſſimos tyrannos (x). Stultiſſima

(u) *Congiariis.* Congius menſuræ genus, unde congiarium, quod modo pro munere quod datur populo a principe, modo pro menſura accipitur. *Congiarium frequenter occurrit in nummis antiquis. L.*

(x) Romæ ſolebant defunctos Imperatores miris quibusdam cerimoniis in Deos referre, exſtructa turri lignea præalta, in hac congeſta vi ſtipularum & aromatum, in ſummo erat aquila alligata tenui funiculo. Is ſimul atque ſolutus eſſet incendio avis ſumma petebat. Gratiſſimus interim odor nares omnium per vadebat, veluti animæ imperatoriæ petentis cœlum. *L.*

ſunt hæc, & ad quæ ridenda non unus ſufficiat Democritus. Quis negat? Atqui hoc fonte nata ſunt fortium Heroum facinora, quæ tot eloquentium virorum literis in cœlum tolluntur. Hæc ſtultitia parit civitates, hac conſtant imperia, magiſtratus, religio, conſilia, judicia, nec aliud omnino eſt vita humana, quam ſtultitiæ luſus quidam.

Jam vero ut de artibus dicam, quid tandem mortalium ingenia ad excogitandas prodendasque poſteris, tot egregias, ut putant diſciplinas excitavit, niſi gloriæ ſitis? Tantis vigiliis, tantis ſudoribus, famam, neſcio quam, qua nihil eſſe poteſt inanius, redimendam putarunt homines vere ſtultiſſimi. Sed interim Stultitiæ tot jam egregia vitæ

commoda debetis, quodque eſt longe dulciſſimum, aliena fruimini inſania.

Ergo poſteaquam mihi fortitudinis & induſtriæ laudem vindicavi, quid ſi prudentiæ quoque vindicem? Sed dixerit aliquis eadem opera ignem aquæ miſceas, licebit. Verum hoc quoque ſucceſſurum arbitror, ſi vos modo, quod antehac feciſtis, auribus atque animis favebitis. Principio ſi rerum uſu conſtat prudentia, in utrum magis competet ejus cognominis honos, in ſapientem, qui partim ob pudorem, partim ob animi timiditatem nihil aggreditur, an in ſtultum, quem neque pudor quo vacat, neque periculum, quod non perpendit, ab ulla re deterret? Sapiens ad libros Veterum confugit, atque hinc meras vocum argutias ediſcit. Stultus

adeundis cominusque periclitandis rebus, veram, ni fallor, prudentiam colligit. Id quod vidiſſe videtur Homerus, (y) etiamſi cæcus, cum ait ῥεχθεν δέ τε νήπιος ἔγνω. (z) Sunt enim duo præcipua ad cognitionem rerum parandam obſtacula, pudor, qui fumum offundit animo, & metus, qui oſtenſo periculo, dehortatur ab adeundis facinoribus. At his magnifice liberat Stultitia. Pauci mortales intelligunt ad quam multas alias quoque commoditates conducat, nunquam pudeſcere, & nihil non audere. Quod ſi prudentiam accipere malunt eam quæ rerum judicio conſtat,

(y) Subeſt facetia in vocibus, vidiſſe & cæcus. Nam hic videre pro intelligere poſitum eſt, & ſunt, qui tradant Homerum oculis captum fuiſſe. *L.*

(z) Ῥεχθεν δέ τε νήπιος ἔγνω. Id eſt: *Factum etiam ſtultus cognovit.* Sumptum eſt ab Homero *Iliad.* π. Heſiodus dixit, παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω, id eſt: *paſſus etiam ſtultus novit. L.*

audite obſecro, quam procul abſint ab hac, qui hoc nomine ſeſe venditant. Principio conſtat res omneis humanas, velut Alcibiadis Silenos (a), binas habere facies nimium inter ſeſe diſſimiles. Adeo ut quod prima, ut ajunt, fronte mors eſt, ſi interius inſpicias, vita ſit: contra quod vita, mors: quod formoſum, deforme: quod opulentum, id pauperrimum: quod infame, glorioſum: quod doctum, indoctum: quod robuſtum, imbecille: quod generoſum,

(a) Sileni dicuntur ſenes Satyri, dicti ſunt autem Sileni παρα το σειεσθαι περι τον ληνον quod circa torcular verſarentur: qui enim uvas calcabant, hoc nomine vocabantur. Nominatim autem pædagogus Bacchi, quem Syneſius calvum fuiſſe ſcribit, cujus etiam Ovidius meminit, Silenus vocabatur. Erant etiam Sileni ſtatuæ, quæ de foris ridiculæ erant, intus divinas imagines continebant. Quibus eleganter Alcibiades, *in convivio Platonis*, Socratem comparat, quod is foris bardus ac ſtupidus, intus autem merum numen videretur. *L.*

ignobile: quod lætum, triſte: quod proſperum, adverſum: quod amicum, inimicum: quod ſalutare, noxium: breviter omnia repente verſa reperies, ſi Silenum aperueris. Id ſi cui forte nimis philoſophice dictum videtur, age pinguiore, quemadmodum dici ſolet, Minerva, planius faciam.

Quis Regem non & opulentum, & dominum fatetur? Atqui nullis animi bonis inſtructus eſt, atqui nihil illi ſatis eſt, jam videlicet pauperrimus eſt. Tum animum habet plurimis addictum vitiis, jam turpiter ſervus eſt. Ad eundem modum in cæteris quoque philoſophari liceret. Sed hoc exempli vice poſuiſſe ſatis ſit. At quorſum hæc? inquiet aliquis. Audite quo rem deducamus. Si

quis

quis hiſtrionibus in ſcena fabulam agentibus perſonas detrahere conetur, ac ſpectatoribus veras nativaſque facies oſtendere, nonne is fabulam omnem perverterit, dignuſque habeatur, quem omnes e theatro velut lymphatum (b) ſaxis ejiciant? Exorietur autem repente nova rerum ſpecies, ut qui modo mulier, nunc vir: qui modo juvenis, mox ſenex: qui paulo ante Rex, ſubito Dama (c): qui modo Deus, repente homunculus appareat. Verum eum errorem tollere, eſt fabulam omnem perturbare. Illud ipſum figmentum & fucus eſt, quod ſpectatorum oculos de-

(b) Id eſt: *Furioſum & larvatum*, quem Græci νυμφόληπτον vocant. *L.*

(c) Horatius aliquoties *Damam* vocat obſcurum & ignobilem, *Ut ne tegam ſpurco Damæ latus?* Perſius item, *Sat.* 5. *Hic Dama eſt non treſſis agaſo, Vappa & lippus, & in tenui farragine mendax. L.*

tinet. Porro mortalium vita omnis quid aliud eſt, quam fabula quæpiam, in qua alii aliis obtecti perſonis procedunt, aguntque ſuas quiſque partes, donec choragus educat e proſcenio? Qui ſæpe tamen eundem diverſo cultu prodire jubet, ut qui modo regem purpuratum egerat, nunc ſervulum pannoſum gerat. Adumbrata quidem omnia, ſed hæc fabula non aliter agitur. Hic ſi mihi ſapiens aliquis cœlo delapſus (d) ſubito exoriatur, clamitetque, hunc quem omnes ut Deum ac dominum ſuſpiciunt, nec hominem eſſe, quod pecudum ritu ducatur affectibus, ſervum eſſe infimum,

(d) Antiquitus, qui ignota origine repente inter mortales apparuiſſent, virtute admirandi, eos de cœlo delapſos ac cœli filios vulgo dicebant, quemadmodum duos Catones illos, Cenſorium & Uticenſem. *MSC.*

quod tam multis, tamque fœdis domi-
nis ſponte ſerviat. Rurſum alium, qui
parentem extinctum luget, ridere jubeat,
quod jam demum ille vivere cœperit,
cum alioqui vita hæc nihil aliud ſit quam
mors quædam. Porro alium ſtemmatis
gloriantem, ignobilem ac nothum ap-
pellet, quod a virtute longe abſit, quæ

ſola nobilitatis ſit fons, adque eundem modum de cæteris omnibus loquatur, quæſo quid is aliud egerit, niſi ut demens ac furioſus omnibus eſſe videatur? Ut nihil eſt ſtultius præpoſtera ſapientia, ita perverſa prudentia nihil imprudentius. Siquidem perverſe facit, qui ſeſe non accommodet rebus præſentibus, foroque nolit uti (e), nec ſaltem legis illius convivialis meminerit, ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι (f), poſtuletque ut fabula jam

(e) Proverbium eſt ex *Phormione Terentiana:* Foro dicuntur uti, qui ſeſe accommodant loco & tempori. Sumptum a negotiatoribus qui merces vendunt, non ut deſtinarant, domi ſed ut deprehenderint fori ſtatum, qui varius eſt. Eſt diligentius explicatum *in Chiliadibus Eraſmi. L.*

(f) Id eſt: *Aut bibe, aut abi.* Veteres in conviviis ſortiebantur Reges, qui cuique cyathorum modum præſcriberent. Ponebantur & leges jocoſæ, quarum hæc una eſt, quæ in proverbium abiit, quo ſignificabant, aut obſerviendum moribus eorum, inter quos agis, aut diſcedendum. Sic Cato diſceſſit e Floralibus, quod vultus ſeveritatem mutare non poſſet. *L.*

non ſit fabula. Contra, vere prudentis eſt, cum ſis mortalis, nihil ultra ſortem ſapere velle, cumque univerſa hominum multitudine vel connivere libenter, vel comiter errare. At iſtud ipſum, inquiunt, ſtultitiæ eſt. Haud equidem inficias iverim, modo fateantur illi viciſſim hoc eſſe, vitæ fabulam agere.

Cæterum illud, o Dii immortales, eloquar ne, an ſileam? Cur autem ſileam, cum ſit vero verius? Sed præſtiterit fortaſſis in re tanta, Muſas ex Helicone accerſere, quas poetæ ſæpius ob meras nugas advocare ſolent. Adeſte igitur pauliſper, Jovis filiæ, dum oſtendo nec ad egregiam illam ſapientiam, ac felicitatis, ut ipſi vocant, arcem, aditum eſſe cuiquam, niſi STULTITIA duce.

Jam primum illud in confeſſo eſt, affectus omnes ad Stultitiam pertinere. Quandoquidem hac nota a ſtulto ſapientem diſcernunt, quod illum affectus, hunc ratio temperat. Eoque Stoici perturbationes omnes ceu morbos a ſapiente ſemovent, verum affectus iſti non ſolum pædagogorum vice funguntur ad ſapientiæ portum properantibus, verum etiam in omni virtutis functione, ceu calcaria ſtimulique quidam adeſſe ſolent, velut ad bene agendum exhortatores. Quanquam hic fortiter reclamat bis ſtoicus Seneca, qui prorſum omnem affectum adimit ſapienti. Verum cum id facit, jam ne hominem quidem relinquit, ſed novum potius Deum quendam δημιουργεῖ, qui nuſquam nec extitit unquam, nec extabit; imo ut

apertius dicam, marmoreum hominis ſimulacrum conſtituit, ſtupidum, & ab omni prorſus humano ſenſu alienum. Proinde ſi libet, ipſi ſuo ſapiente fruantur, citraque rivalem ament licet, cumque eo vel in civitate Platonis, vel ſi malint in idearum regione (g), vel in Tantaliis inhabitent hortis (h). Quis enim non iſtiuſmodi hominem ceu portentum ac ſpectrum fugitet horreatque, qui ad omnes naturæ ſenſus obſurduerit, qui nullis ſit affectibus, nec amore, nec miſericordia magis commoveatur, quam ſi dura ſilex, aut ſtet Marpeſia

(g) Plato formas quaſdam ponit, a materia ſeparatas, in mente divina, quas irriſit Ariſtoteles. Alluſit autem ad regiones fabuloſas, lunæ, ſolis, nubium, ventorum, de quibus multa Lucianus *in veris narrationibus*. *L.*

(h) Proverbium eſt Græcis, cum ſignificant aliquid nuſquam eſſe, quod putent fabulas eſſe, quæ Poetæ de miſeris referunt. *L.*

cautes (i), quem nihil fugiat, qui nihil erret, ſed ceu Lynceus quiſpiam nihil non perſpiciat, nihil non ad amusſim perpendat, nihil ignoſcat, qui ſolus ſe ipſo ſit contentus, ſolus dives, ſolus ſanus, ſolus Rex, ſolus liber, breviter omnia ſolus, ſed ſuo ſolius judicio, qui nullum moretur amicum, ipſe amicus nemini, qui Diis quoque ipſis non dubitet mandare laqueum (k), qui quicquid in omni vita geritur, velut inſanum damnet, rideatque? Atqui hujuſmodi animal eſt abſolutus ille ſapiens. Quæſo, ſi res agatur ſuffragiis, quæ civitas iſtiuſmodi magiſtratum ſibi

(i) Eleganter intexuit carmen Maronis e ſexto Æneidos de Didone. *L.*

(k) Hoc proverbio extremum contemptum ſignificamus. Juvenalis de Democrito *Sat.* 10. *Cum fortunæ ipſæ minaci mandaret laqueum, mediumque oſtenderet unguem. L.*

velit, aut quis exercitus talem optet ducem? imo quæ mulier id genus maritum, quis convivator ejuſmodi convivam, quis ſervus talibus moribus dominum vel optet, vel ferat? Quis autem non malit vel unum quemvis de media ſtultiſſimorum hominum plebe, qui ſtultus ſtultis vel imperare, poſſit vel parere, qui ſui ſimilibus placeat, ſed quamplurimis, qui comis ſit in uxorem, jucundus amicis, bellus conviva, convictor facilis, poſtremo qui nihil humani a ſe alienum putet? Sed me quidem jamdudum iſtius ſapientis piget. Quare ad reliqua commoda ſeſe recipiat oratio.

Agedum, ſi quis velut e ſublimi ſpecula circunſpiciat, ita ut Jovem Poetæ facere prædicant, quot calamitatibus hominum vita ſit obnoxia, quam miſera,

quam ſordida nativitas, quam laborioſa educatio, quot injuriis expoſita pueritia, quot ſudoribus adacta juventus, quam gravis ſenectus, quam dura mortis neceſſitas, quot morborum agmina infeſtent, quot immineant caſus, quot ingruant incommoda, quam nihil uſquam non plurimo felle tinctum, ut ne commemorem iſta, quæ homini ab homine inferuntur mala, quod genus ſunt, paupertas, carcer, infamia, pudor, tormenta, inſidiæ, proditio, convitia, lites, fraudes. Sed ego jam plane τον αμμον αναμετρειν (1) aggredior. Porro quibus admiſſis iſta commeruerint ho-

(1) Id eſt: *Arenam percenſere*, ſive *commetiri*. Proverbium eſt de re impoſſibili. Simile illi Theocriti, *in charitibus*: αλλ' ισος γαρ ὁ μοχθος επ' αιονι κυματα μετρειν, id eſt: *Metiri ſimilis labor eſt in littore fluctus*, quod eleganter & Maro expreſſit *lib. 2, Georg. L*.

mines, aut quis Deus iratus eos in has miſerias naſci coegerit, non eſt mihi fas in præſentia proloqui. Verum iſta qui ſecum perpendat, nonne (m) Mileſiarum virginum probabit exemplum etiam ſi miſerandum? At quinam potiſſimum ſibi vitæ tædio fatum accerſivere? Nonne ſapientiæ confines? Inter quos, ut interim (n) Diogenes, Xenocrates, Catones, Caſſios, ac Brutos ſileam, (o) Chiron ille cum immortalem eſſe liceret, ultro mortem

(m) Mileſias virgines mirus quidam amor ſpontaneæ mortis quondam invaſerat, ut refert Aulus Gellius. *L.*

(n) Hi omnes ſibi mortem accerſivere. De Diogene & Xenocrate prodidit Laertius. De Bruto, Caſſio, & Catone, Plutarchus. *L.*

(o) Ab hoc edoctus fuit Achilles, cui cum ob juſtitiam Dii permitterent, ut perpetuo viveret, maluit mori, quod offenderetur tædio rerum ſemper eodem tenore recurrentium. Ita Lucianus, ἐν νεκρικοῖς. 26. *L.*

præoptavit. Videtis, opinor, quid futurum ſit, ſi paſſim ſapiant homines: nempe altero luto, altero figulo Prometheo opus fore. Verum ego partim per ignorantiam, partim per incogitantiam, nonnunquam per oblivionem malorum, aliquando ſpem bonorum, aliquoties nonnihil mellis voluptatibus aſpergens, ita tantis in malis ſuccurro, ut ne tum quidem libeat vitam relinquere, cum exacto Parcarum ſtamine, ipſa jamdudum eos relinquit vita, quoque minus ſit cauſæ, cur in vita manere debeant, hoc magis juvet vivere, tantum abeſt, ut ullo vitæ tædio tangantur. Mei nimirum muneris eſt, quod paſſim Neſtorea ſenecta ſenes videtis, quibus jam ne ſpecies quidem hominis ſupereſt, balbos, deliros, edentulos,

canos, calvos, vel ut magis Ariſtophanicis eos deſcribam verbis, (p) *ῥυπωντας, κυφȣς, αθλιȣς, ῥυσȣς, μαδωντας, νωδȣς και ψωλȣς*, uſqueadeo vita dele-

(p) *Ῥυπωντας.* Id eſt: *Sordentes*, ſive *ſqualidos*: *κυφȣς*, id eſt: *incurvos*: *ῥυσȣς*, id eſt: *rugoſos*: *μαδωντας*, id eſt: *glabros*, ſive *calvos*, hoc eſt, *nullos habentes pilos*: *νωδȣς*, id eſt: *edentulos*: *ψωλȣς*, id eſt: *carentes mentula*. His epithetis Carion ſervus deſcribit ſenes, *in Pluto Ariſtophanis*. *L.*

ctari, (q) adeoque νεανιζειν, ut alius tingat canos, alius appoſititia coma calvitium diſſimulet, alius dentibus utatur mutuo fortaſſis a ſe quopiam ſumptis, hic in puellam aliquam miſere depereat, & amatoriis ineptiis quemvis etiam ſuperet adoleſcentulum. Nam ut capulares jam, meraque (r) ſilicernia, teneram aliquam juvenculam ducant uxorem, eamque & indotatam, & aliis uſui futuram, id adeo frequens, ut propemodum & laudi detur. Sed multo etiam ſuavius, ſi quis animadvertat

(q) Νεανιας *juvenis* inde νεανιζειν, id eſt: *juveniliter* agere, quod Horatius dixit *juvenari*. *L.*

(r) Terentius, *in Adelphis*, ſenem ſilicernium vocat, vel quod incurvus cernat ſilices, vel quod mox ſilentibus umbris cernendus ſit: unde Græcis ſenex γερων dicitur παρα το εις γην ορᾳν, id eſt: *a terram inſpiciendo*, vel παρα το της γης ερᾳν, id eſt: *a terram amando*, quod propinqui morti, jam de ſepultura ſolliciti ſint. *Capulares* item vocat decrepitos, quaſi jam capulo proximos. Capulus eſt loculus cadaverum. *L.*

anus, longo jam ſenio mortuas, adeoque cadaveroſas, ut ab inferis rediſſe videri poſſint, tamen illud ſemper in ore habere, φῶς ἀγαθὸν, adhuc catullire, atque, ut Græci dicere ſolent, (s) καπρῶν & magna mercede conductum aliquem Phaonem inducere, fucis aſſidue vultum oblinere, nuſquam a ſpeculo diſcedere, infimæ pubis ſilvam vellere, vietas ac putres oſtentare mammas, tremuloque gannitu languentem ſollicitare cupidinem, potitare, miſceri puellarum choris, litterulas amatorias ſcribere. Ridentur hæc ab omnibus, tanquam uti ſunt, ſtultiſſima: at ipſæ ſibi placent, & in ſummis interim ver-

(s) Id eſt: *Libidinari*, ab hircis deducto verbo. Eſt autem Græcis in proverbio, γραῦς καπρῶσα, id eſt: *anus hirciſſans*, ut Eraſmus copioſius docet, *in ſuis Chiliadibus*. *L.*

ſantur delitiis, totaſque ſeſe melle perungunt (t), meo videlicet beneficio felices. Porro quibus hæc deridicula videntur, illud ſecum expendant velim, utrum

(t) Græcum proverbium eſt, in eos qui ſe totos immergunt delitiis, ut mellei ſint undique. Refertur hoc, explicaturque, *in Eraſmi Chiliadibus.* L.

utrum ſatius ducant hujuſmodi ſtultitia vitam plane mellitam exigere, an trabem, ut ajunt, ſuſpendio quærere (u). Porro quod hæc vulgo putantur infamiæ obnoxia, iſtud nihil ad ſtultos meos, qui malum hoc aut non ſentiunt, aut ſi quid ſentiunt, facile negligunt. Si ſaxum in caput incidat, id vere malum ſit. Cæterum pudor, infamia, probrum, maledicta, tantum adferunt noxæ, quantum ſentiuntur. Si ſenſus abſit, ne mala quidem ſunt. Quid lædit, ſi totus populus in te ſibilet, modo tute tibi plaudas? Atque ut id liceat, ſola Stultitia præſtat.

Sed mihi videor audire reclamantes Philoſophos. Atqui hoc ipſum eſt,

(u) Proverbium de ſumma deſperatione, aut de negotio intolerabili: nam ſolent inſani quidam ad laqueos confugere. *L.*

inquiunt, miſerum, Stultitiā teneri; errare, falli, ignorare. Imo hoc eſt, hominem eſſe. Porro miſerum cur vocent, non video, quandoquidem ſic nati eſtis, ſic inſtituti, ſic conditi, ea eſt communis omnium ſors. Nihil autem miſerum, quod in ſuo genere conſtat, niſi forte quis hominem deplorandum exiſtimet, qui neque volare poſſit cum avibus, neque quaternis ingredi pedibus cum reliquo pecudum genere, neque cornibus ſit obarmatus, quemadmodum tauri. Verum is eadem opera, equum etiam belliſſimum infelicem vocabit, quod neque grammaticam didicerit, neque placentis veſcatur: taurum miſerum, quod ad palæſtricam ſit inutilis. Igitur ut equus imperitus grammaticæ, miſer non eſt, ita nec homo

ſtultus, infelix, propterea quod hæc cum illius natura cohærent. Verum rurſus urgent logodædali (x). Eſt, inquiunt, homini peculiariter addita diſciplinarum cognitio, quarum adminiculis id, quod natura diminutum eſt, ingenio penſet. Quaſi vero ullam veri faciem habeat, naturam, quæ in culicibus, atque adeo in herbis ac floſculis tam ſolicite vigilaverit, in uno homine dormitaſſe, ut diſciplinis opus eſſet, quas (y) Theutus ille humano generi

(x) Dædalon Græci vocant ingenioſum. Unde *Dædala Circe.* Unde argutos diſputatores λογοδαιδάλους appellat, quod arte torqueant ſyllogiſmos. *L.*

(y) De hoc Theuto Socrates, apud Platonem *in Phædro*, ita loquitur: *Audivi equidem, circa Naucratim Ægypti, priſcorum quendam fuiſſe Deorum, cui dicata ſit avis, quam Ibim vocant: Dæmoni autem ipſi nomen Theuth, hunc primum numerum, geometriam, aſtronomiamque inveniſſe, præterea luſus talorum, alearum, literaſque. Erat tunc totius Ægypti Rex Thamus, & in ampliſſima eminentiſſ-*

infenſus genius, in ſummam perniciem excogitavit, adeo non utiles ad felicitatem, ut illi quoque ipſi officiant, ad quod proprie repertæ dicuntur, ut eleganter arguit apud Platonem, Rex ille prudentiſſimus de litterarum invento (z). Igitur diſciplinæ cum reliquis humanæ vitæ peſtibus irrepſerunt, iisdem autoribus, a quibus omnia flagitia proficiſcuntur, puta dæmonibus, quibus hinc

ſimaque civitate, quas Græci Ægyptias Thebas *& Deum ipſum Ammonem vocant. Ad hunc Theuth profectus, artes demonſtravit ſuas, dixitque eas diſtribui Ægyptiis cæteris oportere.* In hunc fere modum Plato. Unde cum idem dæmon, qui talorum & teſſerarum ludorum peſtiferorum inventor fuit, humanas has ſcientias commentus eſt, conſtat, hæc non minus graviter quam jocoſe dicta eſſe. *L.*

(z) Locus eſt apud Platonem, quem modo citavimus. Rex enim *rogabat Theuth, ad quid conducerent litteræ quibus ſcribitur. Reſpondit, valere ad memoriæ ſubſidium. At ille demonſtravit literas officere memoriæ, dum homines his freti, non inſcriberent animo quæ audiſſent, ſed chartis. L.*

nomen etiam inventum, quaſi δαημονας, hoc eſt, ſcientes appelles. Siquidem ſimplex illa aurei ſeculi gens, nullis armata diſciplinis, ſolo naturæ ductu, inſtinctuque vivebat. Quorſum enim opus erat grammatica, cum eadem eſſet omnibus lingua, nec aliud ſermone petebatur, niſi ut alius alium intelligeret? Quis uſus dialectices, ubi nulla erat pugnantium inter ſe ſententiarum dimicatio? Quis rhetoricæ locus, cum nullus alteri negotium faceſſeret? Quorſum requireretur legum prudentia, cum abeſſent mali mores, ex quibus haud dubie bonæ leges prognatæ ſunt? Porro religioſiores erant, quam ut impia curioſitate arcana naturæ, ſiderum menſuras, motus, effectus, abditas rerum cauſas ſcrutarentur, nefas eſſe rati, ſi

cina, præſertim ut nunc a compluribus exercetur, nihil aliud eſt quam aſſentationis particula, non minus profecto quam rhetorica. Secundum hos proximus datur locus leguleiis: Et haud ſcio, an primus, quorum profeſſionem, ne quid ipſa pronunciem, (b) velut aſininam philoſophi magno conſenſu ridere ſolent. Sed tamen horum aſinorum arbitrio maxima minimaque negotia tranſiguntur. His latifundia creſcunt, cum Theologus interim excuſſis totius divinitatis ſcriniis, lupinum arrodit,

(b) Memini tamen me audiviſſe a jureconſultis non infimi ſubſellii ut ſibi videbantur, dum publice diſputatum erat Baſileæ a quodam Baculario Theologiæ, utrum parva logicalia eſſent utilia, dumque Glareani mei equus, cui inſidebat, tædio ex tali diſputatione affectus (aulam enim Collegii magni eques Glareanus inſcenderat) fœdiſſime cacarat, neminem bonum perfectumque jureconſultum fore, niſi qui ſophiſticam calleret ad unguem. Quid ergo dicent Philoſophaſtri? Anno 1515. *MSC.*

cum cimicibus ac pediculis aſſidue bellum gerens. Ut igitur feliciores ſunt artes, quæ majorem habent cum Stultitia affinitatem, ita longe feliciſſimi ſunt hi, quibus prorſus licuit ab omnium diſciplinarum commercio abſtinere ſolamque naturam ducem ſequi, quæ

nulla ſui parte manca eſt, niſi forte mortalis ſortis (c) pomeria tranſilire ve-

(c) Id eſt; *Terminos.* Pomerium id ſpatium tam intra quam extra murum dicebatur, quod intra omni

limus. Odit natura fucos, multoque felicius provenit, quod nulla ſit arte violatum.

Agedum, annon videtis ex unoquoque reliquorum animantium genere ea feliciſſime degere, quæ ſunt a diſciplinis alieniſſima, nec ullius magiſterio niſi naturæ, ducuntur? Quid apibus aut felicius, aut mirabilius? At his ne corporis quidem omnes ſenſus adſunt. Quid ſimile in extruendis ædificiis reperiat architectura? Quis unquam Philoſophus ſimilem inſtituit rempublicam? Rurſum equus quoniam humanis ſenſibus affinis eſt, & in hominum contubernium demigravit, humanarum item calamitatum eſt particeps. Quippe qui

ædificio, extra autem omni cultu vacuum relinquebatur. Livius *lib.* I. *Aggere & foſſis & muro circumdat urbem, pomerium profert.* L.

non raro, dum vinci pudet in certaminibus, ducit ilia, & in bellis dum ambit triumphum, confoditur, ſimulque cum ſeſſore terram ore momordit. Ut ne commemorem interim (d) lupata frena, aculeata calcaria, ſtabuli carcerem, ſcuticas, fuſtes, vincula, ſeſſorem, breviter omnem illam ſervitutis tragoediam, cui ſe ultro addixit, dum fortes viros imitatus, impenſius hoſtem ulciſci ſtudet (e). Quanto optabilior muſcarum & avicularum vita ex tempore ſoloque naturæ ſenſu degentium, modo per hominum inſidias liceat. Quæ ſi quando

(d) Lupata frena dicuntur aſperrima ad dominandos equos præferoces. Virgilius *in Georgicis. Et duris parere lupatis.* Dicta ſunt a luporum dentibus, qui ſunt inæquales, & ob id morſus hujus animantis magis eſt noxius. *L.*

(e) Apologus eſt apud Horatium de equo, qui dum conatur cervum e communibus paſcuis depellere, *ſeſſorem tergo, & frenum ore recepit. L.*

caveis incluſæ, aſſueſcant humanas ſonare linguas, mirum quam a nativo illo nitore degenerent. Adeo modis omnibus lætius eſt, quid natura condidit, quam quod fucavit ars. Proinde nunquam ſatis laudarim, gallum illum Pythagoram (f), qui cum unus omnia fuiſſet, philoſophus, vir, mulier, rex, privatus, piſcis, equus, rana, opinor etiam ſpongia (g), tamen nullum animal judicavit calamitoſius homine, propterea quod cætera omnia, naturæ fini-

(f) Lucianus facit Mycillum cum gallo ſuo loquentem, qui ſe Pythagoram eſſe diceret. Exſtat libellus ab Eraſmo latinitate donatus. *L.*

(g) Sunt enim qui ſpongiam animal eſſe putent, ut teſtatur Ariſtoteles *lib.* 5. *de natura animalium*, qui ſpongiarum tria ponit genera. *Nam aliæ*, inquit *raræ*, *aliæ ſpiſſæ*, *aliæ quas Achilleas vocant. Naſcuntur omnes ad littus, aut ad ſaxa, nutriunturque luto. Senſum quoque illis ineſſe creditur, propterea quod ad evulſoris acceſſum contrahuntur.* Plinius plane credit ſpongias eſſe animalia. *L.*

bus eſſent contenta, ſolus homo ſortis ſuæ limites egredi conaretur.

Rurſum inter homines, idiotas multis partibus anteponit doctis ac magnis, & Gryllus ille non paulo plus ſapuit, quam πολυμητις οδυσσευς (h), qui maluerit in hara grunnire, quam cum illo tot miſeris objici caſibus. Ab his mihi non diſſentire videtur Homerus, nugarum pater, qui cum mortales omneis ſubinde δειλες και μοχθηρες (i) appellat, tum Ulyſſem illum ſuum ſapientis exemplar, ſæpenumero (k) δυςηνον vocat, Paridem nuſquam, nec Ajacem, nec Achillem. Quamobrem id tandem? Niſi quod ille vafer & artifex nihil non

(h) Id eſt: *Multi conſilii Ulyſſes.* Sic enim frequenter Homerus eum vocat. *L.*

(i) Miſeros & calamitoſos.

(k) Graviter ſuſpirantem.

Palladis conſilio agebat, nimiumque ſapiebat, a naturæ ductu quam longiſſime recedens? Ut igitur inter mortales, ii longiſſime abſunt a felicitate, qui ſapientiæ ſtudent, nimirum hoc ipſo bis ſtulti, quod homines nati cum ſint, tamen obliti conditionis ſuæ, Deorum immortalium vitam affectant, & gigantum exemplo, diſciplinarum machinis, naturæ bellum inferunt, ita quam minime miſeri videntur ii, qui ad brutorum ingenium ſtultitiamque quam proxime accedunt, neque quicquam ultra hominem moliuntur. Age experiamur num hoc quoque non Stoicis enthymematis, ſed craſſo quopiam exemplo queamus oſtendere. Ac per Deos immortales, eſt ne quicquam felicius iſto hominum genere, quos vulgo morio-

nes, ſtultos, fatuos, ac (1) bliteos appellant, pulcherrimis, ut equidem opinor, cognominibus? Rem dicam prima fronte ſtultam fortaſſis atque abſurdam, ſed tamen unam multo veriſſimam. Principio vacant mortis metu, non mediocri, per Jovem, malo. vacant conſcientiæ carnificina. non territantur Manium fabulamentis. non expaveſcunt ſpectris ac lemuribus, non torquentur metu impendentium malorum, non ſpe futurorum bonorum diſtenduntur. In ſumma non dilacerantur millibus curarum, quibus hæc vita obnoxia eſt. Non pudeſcunt, non verentur, non ambiunt, non invident,

(1) Hoc verbo delectatus eſt Octavius Auguſtus. Bliton Græce betam ſonat ea herba, quoniam inſipida eſt ac diluta, fatua vocatur apud Martialem: *Ut ſapiant fatuæ fabrorum prandia betæ, O quam ſæpe coquus vina piperque petet.* J

non amant. Denique ſi propius etiam ad brutorum animantium inſipientiam, acceſſerint, ne peccant quidem autoribus theologis. Hic mihi jam expendas velim, ſtultiſſime ſapiens, quot undique ſolicitudinibus noctes dieſque diſcrutietur animus tuus, congeras in unum acervum univerſa vitæ tuæ incommoda, atque ita demum intelliges, quantis malis meos fatuos ſubduxerim. Adde huc, quod non ſolum ipſi perpetuo gaudent, ludunt, cantillant, rident, verumetiam cæteris omnibus quocunque ſeſe verterint, voluptatem, jocum, luſum, riſumque adferunt, velut in hoc ipſum a Deorum indulgentia dati, ut humanæ vitæ triſtitiam exhilararent. Unde fit, ut cum aliis in alios varius ſit affectus, hos omnes ex æquo tanquam

ſuos

ſuos agnoſcant, expetant, paſcant, foveant, complectantur, ſuccurrant, ſi quid acciderit: impune permittant, quicquid vel dixerint, vel fecerint. Adeoque nemo, illis nocere cupit, ut feræ quoque beluæ ab illorum injuria temperent, ſenſu quodam innocentiæ naturali. Sunt enim vere ſacri Diis præcipue mihi, ideoque non injuria hunc honorem omnes illis habent.

Quid quod ſummis etiam regibus adeo ſunt in delitiis, ut nonnulli ſine

his neque prandere, nec ingredi, nec omnino vel horam durare poſſit. Neque vero paulo intervallo hos bliteos ſuis illis tetricis Sophis anteponunt, quos tamen ipſos aliquot honoris gratia ſolent alere. Cur autem anteponant, nec obſcurum arbitror nec mirum videri debet, cum Sapientes illi nil niſi triſte ſoleant adferre Principibus, ſuaque doctrina freti, non vereantur aliquoties auriculas teneras mordaci radere vero. Moriones autem id præſtent, quod unum undecunque principes modis omnibus aucupantur, jocos, riſus, cachinnos, delitias. Jam accipite & hanc non aſpernandam ſtultorum dotem, quod ſoli ſimplices ac veridici ſunt. Quid autem veritate laudatius? Quanquam enim Alcibiadeum apud Platonem prover-

bium, veritatem vino pueritiæque tribuit, tamen omnis ea laus mihi peculiariter debetur, vel Euripide teſte, cujus exſtat illud celebre de nobis dictum, μωρα γαρ μωρος λεγει. Fatuus quicquid habet in pectore, id & vultu præ ſe fert, & oratione promit. At ſapientum ſunt duæ illæ linguæ, ut idem meminit Euripides, quarum altera verum dicunt, altera, quæ pro tempore judicarint oportuna. Horum eſt nigrum in candida vertere, & eodem ex ore frigidum pariter & calidum efflare (m),

(m) Alluſit ad apologum Aniani fabulatoris, hujusmodi: Satyrus quidam, cum hyberno gelu vehementer ſæviente, a ruſtico quopiam in hoſpitium inductus eſſet; videns hominem inflare in manus ori admotas, rogavit cur ita faceret, is reſpondit, ut manus frigidas anhelitus tepore calefaceret. Deinde menſa appoſita, cum in pultem ferventem rurſum inflaret, admiratus Satyrus, ſciſcitatus eſt, cur id faceret, uti pultem, inquit, refrige-

longeque aliud conditum habere in pectore, aliud ſermone fingere. Porro in tanta felicitate, tamen hoc nomine Principes mihi videntur infeliciſſimi, quod deeſt, a quo verum audiant, & aſſentatores pro amicis habere coguntur. Sed abhorrent a vero Principum aures, dixerit aliquis & hac ipſa de cauſa, ſapientes iſtos fugitant, quod vereantur, ne quis forte liberior exiſtat, qui vera magis, quam jucunda loqui audeat. Ita quidem res habet, inviſa Regibus veritas. Sed tamen hoc ipſum mire in fatuis meis uſu venit, ut non vera modo, verum etiam aperta convitia cum voluptate audiantur, adeo ut idem di-

rem. Tum Satyrus ſurgens quid audio, inquit, Συ εκ τȣ αυτȣ ϛοματος το θερμον και το ψυχρον εξαγεις, id eſt: *Tune ex eodem ore calidum & frigidum educis? Non mihi cum talibus habendum commercium eſt*, idque dicens abiit. *L.*

ctum, quod ſi a ſapientis ore proficiſcatur, capitale fuerat futurum: a morione profectum, incredibilem voluptatem pariat. Habet enim genuinam quandam delectandi vim veritas, ſi nihil accedat quod offendat: verum id quidem ſolis fatuis Dii dederunt. Iiſdem ferme de cauſis hoc hominum genere mulieres gaudere ſolent impenſius, utpote ad voluptatem & nugas natura propenſiores. Proinde quicquid cum

hujuſmodi factitarint, etiamſi nonnunquam ſerium nimis, illæ tamen jocum ac luſum interpretantur, ut eſt ingenioſus, præſertim ad prætexenda commiſſa ſua, ſexus ille.

Igitur, ut ad fatuorum felicitatem redeam, multa cum jucunditate peracta vita, nullo mortis vel metu, vel ſenſu, recta in campos Elyſios demigrant, & illic pias atque otioſas animas luſibus ſuis delectaturi. Eamus nunc, & quemvis etiam ſapientem cum hujus morionis ſorte conferamus. Finge quod huic opponas exemplar ſapientiæ, hominem qui totam pueritiam atque adoleſcentiam in perdiſcendis diſciplinis contriverit, & ſuaviſſimam vitæ partem, perpetuis vigiliis, curis, ſudoribus perdiderit, ne in reliqua quidem omni vita

vel tantillum voluptatis deguſtarit, ſemper parcus, pauper, triſtis, tetricus, ſibi ipſi iniquus ac durus, aliis gravis & inviſus; pallore, macie, valetudine, lippitudine, confectus ſenio, canitieque multo ante diem contracta, ante diem fugiens e vita. Quanquam quid refert quando moriatur iſtiuſmodi, qui nunquam vixerit? Habetis egregiam illam ſapientis imaginem.

At hic rurſus obganniunt mihi, οἱ ἐκ τῆς στοᾶς βάτραχοι (n). *Nihil*, inquiunt, *miſerius inſania.* Sed inſignis ſtultitia, vel inſaniæ proxima eſt, vel ipſa potius inſania. Quid enim aliud

(n) Id eſt: *Stoicæ ranæ.* Sic illos vocat, quod obſtrepant ſuis argumentis. Et Origenes, atque hunc ſequutus Hieronymus, Ægyptiorum ranas, dialecticorum & ſophiſtarum moleſtam garrulitatem interpretatur, at etiam ſcriptum eſt, *in decretis canonicis, diſtinct.* 37. *L.*

eſt inſanire, quam errare animo? Sed iſti tota errant via. Age, hunc quoque ſyllogiſmum diſſipemus, Muſis bene fortunantibus. Argute quidem iſti, verum quemadmodum apud Platonem docet Socrates, ex una Venere ſecta duas, & ex uno Cupidine diſſecto duos faciens (o), itidem & iſtos dialecticos decebat inſaniam ab inſania diſtinguere, ſi modo ipſi ſani videri vellent. Neque enim protinus omnis inſania calamitoſa eſt. Alioqui non dixiſſet Horatius, *An me ludit amabilis inſania*: Neque Plato poetarum, vatum, & amantium furorem inter præcipua vitæ bona collocaſſet:

(o) Pauſanias *in Sympoſio Platonis*, reprehendit Phædri orationem, quod de amore diſputaſſet, cum neque dividens, neque definiens. Itaque Pauſanias dividere volens amorem, duaſque dicens eſſe Veneres, cœleſtem & vulgarem. Sic & Cupidinem. *L.*

nec vates illa laborem Æneæ vocaſſet inſanum (p). Verum eſt duplex inſaniæ genus: alterum quod ab inferis diræ ultrices ſubmittunt, quoties immiſſis anguibus, vel ardorem belli, vel inexplebilem auri ſitim, vel dedecoroſum ac nefarium amorem, vel parricidium, inceſtum, ſacrilegium, aut aliam id genus peſtem aliquam in pectora mortalium invehunt, ſive cum nocentem & conſcium animum, Furiis ac terriculorum facibus agunt. Eſt alterum huic longe diſſimile, quod videlicet a me proficiſcitur, omnium maxime exoptandum. Id accidit quoties jucundus quidam mentis error ſimul & anxiis il-

(p) Eſt apud Maronem, *Æneidos lib. 6.* ubi Sibylla ſic loquitur Æneæ: *Et inſano juvat indulgere labori.* Nam inſanum vocatur, quicquid immodicum eſt. Unde illud: *Inſanire libet.* L.

lis curis animum liberat, & multijuga voluptate delibutum reddit. Atqui hunc mentis errorem ceu magnum quoddam Deorum munus, ad Atticum ſcribens, optat Cicero, nimirum quo tantorum malorum ſenſu carere poſſet. Neque perperam ſenſit Argivus ille (q), qui hactenus inſaniebat, ut totos dies ſolus deſideret in theatro, ridens, plaudens, gaudens, quod crederet illic miras agi tragœdias, cum nihil omnino ageretur, cum in cæteris vitæ officiis probe ſeſe gereret, *jucundus amicis, comis in uxorem, poſſet qui ignoſcere ſervis, Et ſigno læſæ non inſanire lagenæ.* Hunc ubi cognatorum opera datis pharmacis morbo levaſſet, ſibique jam totus eſſet redditus, hunc in modum cum amicis ex-

(q) De hoc Horatius *in epiſtolis, vide ſupra, pag.* 18. *L.*

poſtulans, *Pol, me occidiſtis amici, Non ſervaſtis ait, cui ſic extorta voluptas. Et demptus per vim mentis gratiſſimus error.* Et merito quidem: errabant enim ipſi, atque (r) elleboro magis opus habebant, qui tam felicem ac jucundam inſaniam, ceu malum aliquod, exiſtimarent potionibus expellendam. Quanquam illud equidem nondum ſtatui, num quivis ſenſus, aut mentis error, inſaniæ nomine ſit appellandus. Neque enim ſi cui lippienti mulus aſi-

(r) Quod Latini *veretrum*, Græci *elleborum* vocant, cujus duo ſunt genera: alterum album, quod ut Dioſcorides *in quarto* ait, φυλλα εχει ὁμοια τοις τȢ αρνογλωσσȢ η σευτλȢ αγριȢ. Id eſt: *folia habet ſimilia foliis plantaginis, aut betæ ſylveſtris*: alterum nigrum, quod Græcis ελλεβορος μελας, vel μελαμποδιον, ſive πολυρριζον dicitur. Utrunque autem medetur melancholicis & inſanientibus, educitque melancholiam, quibus & dari ſolet. Unde Horatius. *Danda eſt ellebori pars multo maxima avaris, & ſi tribus Anticyris caput inſanabile.* L.

nus eſſe videatur: aut ſi quis indoctum carmen veluti doctiſſimum admiretur, is continuo videbitur inſanire. Verum ſi quis non ſenſu tantum, ſed animi judicio fallatur, idque præter uſitatum morem ac perpetuo, is demum inſaniæ cenſebitur affinis eſſe, veluti ſi quis quoties aſinum audierit rudentem, arbitretur ſeſe miros ſymphoniſcos audire, aut ſi quis pauperculus, infimo loco natus, Crœſum Lydorum regem eſſe ſe credat. Sed hoc inſaniæ genus, ſi, quemadmodum fere fit, vergat ad voluptatem, non mediocrem delectationem adfert tum iis, qui eo tenentur, tum illis, quibus eſt hoc animadverſum, nec tamen eodem inſaniunt. Nam hæc inſaniæ ſpecies multo latius patet, quam vulgus hominum intelligit. Sed viciſſim

inſanus inſanum ridet, ac mutuam ſibi voluptatem invicem miniſtrant. Neque raro fieri videbitis, ut major inſanus vehementius rideat minorem.

Verum hoc quiſque felicior, quo pluribus deſipit modis, Stultitia judice, modo in eo genere inſaniæ maneat, quod nobis eſt peculiare, quod quidem uſqueadeo late patet, ut haud ſciam, an ex univerſa mortalium ſumma quempiam liceat reperire, qui omnibus horis ſapiat (s), quique non aliquo inſaniæ genere teneatur. Quanquam hoc tantum intereſt qui cucurbitam cum videt mulierem eſſe credit, huic inſano nomen ponunt, propterea quod perpaucis id uſu veniat. Verum ubi quis uxorem ſuam, quam cum multis habet com-

(s) Proverbium eſt, *Neminem omnibus horis ſapere. Nemo eſt, qui non alicubi peccet.* L.

munem, eam pluſquam Penelopen eſſe dejerat, ſibique majorem in modum plaudit, feliciter errans, hunc nullus inſanum appellat, propterea quod paſſim maritis hoc accidere videant.

Ad hunc ordinem pertinent & iſti, qui præ venatu ferarum omnia contemnunt, atque incredibilem animi voluptatem percipere ſe prædicant, quoties fœdum illum cornuum cantum audierint, quoties canum ejulatus. Opinor etiam cum excrementa canum odorantur, illis cinnamomum videri. Deinde quæ ſuavitas, quoties fera lanianda eſt? Tauros & verveces humili plebi laniare licet, feram niſi à generoſo ſecari nefas. Is nudo capite (t), inflexis geni-

(t) Id accipio fieri paſſim apud Britannos, in his quoque feris, quas illi *damas* vocant, quidam exiſtimant magis eſſe *platycerotas*. Nonnulli malunt ſilveſtrium caprarum genus. *L.*

bus, gladio ad id deſtinato, neque enim quovis idem facere fas eſt, certis geſtibus, certa membra, certo ordine religioſe ſecat. Miratur interim perinde ut in re nova, circunſtans tacita turba, tametſi ſpectaculum hoc plus millies viderit. Porro qui contigerit e bellua nonnihil guſtare, is vero exiſtimat ſibi non parum nobilitatis accedere. Itaque cum iſti aſſidua ferarum inſectatione atque eſu, nihil aliud aſſequantur, niſi ut ipſi propemodum in feras degenerent, tamen interea regiam vitam agere ſe putant.

Eſt his ſimillimum genus eorum, qui inſatiabili ædificandi ſtudio flagrant, nunc rotunda quadratis, nunc quadrata rotundis permutantes. Neque vero finis ullus, neque modus, donec ad extremam

ſuam redactis inopiam, nec ubi habitent, nec quid edant, ſuperſit. Quid tum poſtea? Interim annos aliquot ſumma cum voluptate peregerunt.

Ad quos mihi quidem proxime videntur accedere, qui novis & arcanis artibus, rerum ſpecies vertere moliuntur, ac terra marique quintam quandam eſſentiam venantur. Hos adeo lactat mellita ſpes, ut neque laborum, neque impenſarum unquam pigeat, miroque ingenio ſemper aliquid excogitant, quo ſeſe denuo fallant, ſibique ipſis gratam faciant impoſturam, donec abſumptis omnibus, non ſit quo jam fornaculam inſtruant. Non deſinunt tamen jucunda ſomniare ſomnia, cæteros pro viribus ad eandem felicitatem animantes. Cumque jam

prorſus omni ſpe deſtituuntur, ſupereſt tamen una ſententia, abunde magnum ſolatium, *in magnis & voluiſſe ſat eſt.* Ac tum vitæ brevitatem incuſant, ut quæ magnitudini negotii non ſuffecerit.

Porro aleatores nonnihil addubito, num in noſtrum collegium ſint admittendi. Sed tamen ſtultum omnino ridiculumque ſpectaculum eſt, quoties vi-

demus nonnullos uſque adeo addictos, ut ſimulatque ſtrepitum talorum audierint, protinus illis cor ſaliat, palpitetque. Deinde cum ſemper illiciente vincendi ſpe omnium facultatum naufragium fecerint, in aleæ ſcopulum illiſa nave, non paulo formidabiliorem Malea (u), vixque nudi emerſerint, quosvis potius fraudant quam victorem (x), ne ſcilicet viri parum graves habeantur. Quid cum ſenes jam & cæcutientes, vitreis etiam oculis luſitant? Poſtremo

(u) Malea promontorium eſt Laconiæ, circa quod periculoſiſſimam eſſe navigationem, autor eſt Strabo, *lib.* 8. Unde proverbium hoc celebratum fuiſſe dicit, μαλεας δε καμψας επιλαθε των οικαδε. Id eſt: *Maleam præternavigans, domeſticorum obliviſcere.* L.

(x) Id narrat Cornelius Tacitus de populis ac moribus Germaniæ: *Eos hybernis menſibus potiſſimum oblectare ſe alea & victum aliquoties ad mortem & ſervitutem dedere ſeſe, ſumma fide.* L.

cum jam juſta chiragra contudit articulos, vicarium etiam mercede conducunt, qui pro ſe talos in pyrgum mittat? Suavis quidem res, niſi quod hic ludus plerumque ſolet in rabiem evadere, jamque ad Furias, non ad me pertinere.

Cæterum illud hominum genus haud dubie totum eſt noſtræ farinæ, qui miraculis ac prodigioſis gaudent mendaciis, vel audiendis vel narrandis. Nec ulla ſatietas talium fabularum, cum portentoſa quædam, de ſpectris, de lemuribus, de larvis, de inferis, de id genus millibus miraculorum commemorantur: quæ quo longius abſunt a vero, hoc & creduntur lubentius & jucundiore pruritu titillant aures. Atque hæc quidem non modo ad levandum hora-

rum tædium mire conducunt, verum etiam ad quæſtum pertinent, præcipue ſacrificis & concionatoribus.

His rurſum adfines ſunt ii, qui ſibi ſtultam quidem, ſed tamen jucundam perſuaſionem induerunt, futurum; ut

ſi ligneum, aut pictum aliquem Polyphemum Chriſtophorum (y) aſpexerint, eo die non ſint perituri; aut qui ſculptam Barbaram præſcriptis verbis ſalutarit, ſit incolumis e prælio rediturus; aut ſi quis Eraſmum certis diebus, certis cereolis, certisque preculis convenerit, brevi ſit dives evaſurus. Jam vero Georgium etiam Herculem invenerunt, quemadmodum & Hippolytum alterum. Hujus equum phaleris ac bullis religioſiſſime adornatum (z) tantum

(y) Polyphemum vocat, quod hunc immani & plusquam gigantea magnitudine fingant pictores & ſculptores, & malum, baculi loco tenentem ingreſſum undas, qualis Polyphemus apud Virgilium, quem *tertio Æneidos* ſic deſcribit, *Monſtrum horrendum ingens, cui lumen ademptum, Trunca manum pinus regit, & veſtigia firmat.* Et paulo poſt, *Graditurque per æquor Jam medium, nec dum fluctus latera ardua tinxit.* Quem & Homerus *Odyſſeæ. I,* deſcribit. *L,*

(z) Olim in templis Chriſtianorum nihil erat neque ſculptum neque pictum, nunc equus Georgii ve-

non adorant ac ſubinde novo quopiam munuſculo demerentur; per hujus æream galeam dejerare plane regium habetur. Nam quid dicam de iis, qui ſibi *fictis ſcelerum condonationibus,* (a) ſuaviſſime blandiuntur, ac purgatorii ſpatia veluti clepſydris metiuntur, (b) ſæcula, annos, menſes, dies, horas, tanquam e tabula mathematica, citra ullum erro-

ris inſtructus armis, bonam aliquoties templi partem occupat. *L.*

(a) Tales puto eas, quæ aliquando per Helvetiam fuerunt diſtributæ, ex eo tantummodo, quod elargitis ſtatim venit alius legatus per totam miſſus Germaniam, qui lectis ſchedis, quas templo & valvis conſpiciebat affixas, inquit: ecce, quid agimus, vel quæ minus nobis ſunt commiſſa? *MSC.*

(b) Clepſydris olim horas metiebantur, in agendis cauſis. Vaſa erant anguſtis foraminibus, per quæ guttatim deſluens aqua, temporis modum ſignificabat. Plinius, *in epiſtolis: Dixeram horis pene quinque, nam tribus clepſydris, quas ſpacioſiſſime acceperam, ſunt additæ quatuor. dicuntur autem* ἀπὸ τοῦ κλέπτειν, id eſt: *furando* ſeu *abſcondendo,* & ἀπὸ τοῦ ὕδατος. Id eſt: *Aqua,* quod aquam abſconderent. *L.*

rem dimetientes. * Aut de iis qui magicis quibusdam notulis ac preculis, quas pius aliquis impoſtor, vel animi cauſa, vel ad quæſtum excogitavit, freti nihil ſibi non pollicentur, opes, honores, voluptates, ſaturitates, valetudinem perpetuo proſperam, vitam longævam, ſenectam viridem, denique proximum Chriſto apud ſuperos conſeſſum, quem tamen nolint, niſi admodum ſero contingere, hoc eſt, cum hujus vitæ voluptates, invitos eos ac mordicus retinentes, tamen deſeruerint, tum ſuccedant illæ cœlitum delitiæ. Hic mihi puta negociator aliquis aut miles, aut judex, abjecto ex tot rapinis unico nummulo, univerſam vitæ Lernam (c) ſemel expurgatam putat,

(c) Lerna palus Argivorum peſtilentiſſima, quæ prodidit hydram ſeptem capitum. Proverbium eſt,

totque perjuria, tot libidines, tot ebrietates, tot rixas, tot cædes, tot impoſturas, tot perfidias, tot proditiones exiſtimat velut ex pacto redimi, & ita redimi, ut jam liceat ad novum ſcelerum orbem de integro reverti. Quid autem ſtultius iis, imo quid felicius, qui ſeptem illis ſacrorum pſalmorum verſiculis quotidie recitatis (d), plusquam ſummam feli-

λερνη κακων, id eſt: *lerna malorum*, de immenſis & innumeris malis. *L.*

(d) Quidam e ſeptem fecerunt octo. Super hac re vide quam ridiculam narrent, imo ſcribant fabulam: Dæmon occurrens divo Bernardo, jactavit ſe ſcire ſeptem verſiculos in pſalmis Davidicis, quos qui quotidie recitaſſet, non poſſet non ire in cœlum. Inſtabat Bernardus, ut indicaret quinam eſſent. Cumque ille recuſaret, *Nihil agis*, inquit Bernardus, *quandoquidem quotidie totum evolvam pſalterium, in quo tui quoque ſeptem verſus inſint neceſſe eſt.* At dæmon veritus, ne tanti boni dediſſet occaſionem, maluit verſiculos ſuos indicare: atque hoc tantum bonum, quantum nec in Evangelio legimus, Cacodæmoni ferimus acceptum. *L.*

citatem ſibi promittunt? Atque hos magicos verſiculos dæmon quiſpiam, facetus quidem ille, ſed futilis magis quam callidus, Divo Bernardo creditur indi-

caſſe, ſed arte circunventus miſer. Et hæc tam ſtulta, ut meipſam propemodum pudeat, tamen approbantur, id-

que non a vulgo modo, verum etiam a religionis profeſſoribus. Quid jam, nonne eodem fere pertinet, cum ſingulæ regiones ſuum aliquem peculiarem vindicant divum, cumque in ſingulos ſingula quædam partiuntur, ſingulis ſuos quosdam culturæ ritus attribuunt, ut hic in dentium cruciatu ſuccurrat, ille parturientibus dexter adſit, alius rem furto ſublatam reſtituat, hic in naufragio proſper affulgeat, ille gregem tueatur: atque item de cæteris. Nam omnia percenſere longiſſimum fuerit. Sunt qui ſinguli pluribus in rebus valeant, præcipue Deipara virgo, cui vulgus hominum plus prope tribuit quam filio.

Verum ab his Divis quid tandem petunt homines niſi quod ad ſtultitiam attinet? Agedum inter tot anathemata,

quibus templorum quorundam parietes omnes, ac teſtudinem ipſam refertam conſpicitis, vidiſtis ne unquam qui ſtultitiam effugerit, qui vel pilo ſit factus ſapientior? Alius enatavit incolumis. Alius ab hoſte perfoſſus, vixit. Alius e prælio, pugnantibus cæteris, non minus feliciter quam fortiter aufugit. Alius in crucem ſubactus, favore Divi cujuſpiam furibus amici, decidit ut nonnullos etiam male divitiis onuſtos pergeret exonerare. Alius perfracto carcere fugit. Alius irato medico a febre revaluit. Alii potum venenum, alvo ſoluta, remedio non exitio fuit, idque non admodum læta uxore, quæ operam & impenſam luſerit. Alius everſo plauſtro, equos incolumes domum abegit. Alius oppreſſus ruina vixit. Alius a marito de-

prehenſus eluſit. Nullus pro depulſa ſtultitia gratias agit. Adeo ſuavis quædam res eſt nihil ſapere, ut omnia potius deprecentur mortales, quam Moriam. Sed quid ego hoc ſuperſtitionum pelagus ingredior?

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum,
Ferrea vox, omneis fatuorum evolvere formas,
Omnia ſtultitiæ percurrere nomina poſſim. (e)

Uſque adeo omnis omnium Chriſtianorum vita iſtiuſmodi delirationibus undique ſcatet: quas ipſas tamen Sacrifici non gravatim & admittunt & alunt, non ignari quantum hinc lucelli ſoleat accreſcere. Inter hæc, ſi quis odioſus,

(e) Carmen Maronis, commutatis aliquot verbis, ad ſuam detorſit ſententiam. Eſt autem Æneidos, *lib.* 6. *L.*

ſapiens exoriatur, ſuccinatque id, quod res eſt, non male peribis, ſi bene vixeris: peccata redimis, ſi nummulo addideris odium malefactorum, tum lacrymas, vigilias, precationes, jejunia, ac totam vitæ rationem commutaris: Divus hic tibi favebit, ſi vitam illius æmulaberis. Hæc, inquam, atque id genus alia, ſi ſapiens ille obganniat, vide a quanta felicitate repente mortalium animos in quem tumultum retraxerit? Ad hoc collegium pertinent, qui vivi qua funeris pompa velint efferri, tam diligenter ſtatuunt, ut nominatim etiam præſcribant, quot tædas, quot pullatos, quot cantores, quot luctus hiſtriones velint adeſſe, perinde, quaſi futurum ſit, ut aliquis hujus ſpectaculi ſenſus ad ipſos ſit rediturus, aut ut pudeſcant de-

functi, niſi cadaver magnifice defodiatur, haud alio ſtudio, quam ſi ædiles creati, ludos aut epulum edere ſtudeant.

Equidem tametſi propero, tamen haud poſſum iſtos ſilentio prætercurrere, qui cum nihil ab infimo cerdone differant, tamen inani nobilitatis titulo, mi-

rum quam ſibi blandiuntur. Alius ad Æneam, alius ad Brutum, alius ad Arcturum genus ſuum refert. Oſtendunt undique ſculptas & pictas Majorum ima-

gines. Numerant proavos atque atavos, & antiqua cognomina commemorant; cum ipſi non multum abſint a muta ſtatua, pene iis ipſis, quæ oſtentant ſignis, deterio-

deteriores. Et tamen hac tam ſuavi Philautia felicem prorſum vitam agunt. Neque deſunt æque ſtulti, qui hoc belluarum genus perinde ut Deos ſuſpiciunt.

Sed quid ego de uno aut altero genere loquor, quaſi vero non paſſim hæc Philautia plurimos ubique miris modis feliciſſimos efficiat. Cum hic quavis ſimia deformior, ſibi plane Nireus videtur? Alius ſimulatque treis lineas circino duxerit, prorſum Euclidem ſeſe putat: hic ονΘ προς λυραν, & *quo deterius, nec ille ſonat, quo mordetur gallina marito* (f), tamen alterum Hermogenem eſſe ſe credit (g). Eſt autem il-

(f) Carmen eſt Juvenalis, e *Satyr.* 3. Quo gallum ſignificat gallinaceum, cui vox eſt rauca & inamabilis. Proinde ab animante Græci nomen dederunt huic vocis vitio, ut teſtatur Quintilianus. *L.*

(g) Hunc Flaccus nominat, *in Satyris*, ut ſummum canendi artificem. *Invideat quod & Hermogenes ego canto. L.*

L

lud longe ſuaviſſimum inſaniæ genus; quo nonnulli, quicquid ulli ſuorum dotis adeſt, eo non aliter atque ſuo gloriantur. Qualis erat ille bis beatus apud Senecam dives, qui narraturus hiſtoriolam quampiam, ſervos ad manum habebat, qui nomina ſuggererent, non dubitaturus, vel in pugilum certamen deſcendere, homo alioqui adeo imbecillus, ut vix viveret, hac re fretus, quod multos haberet domi ſervos egregie robuſtos.

Porro de artium profeſſoribus, quid attinet commemorare? quando peculiaris eſt horum omnium Philautia, adeo ut reperias citius, qui velit agello paterno, quam ingenio cedere, verum præcipue hiſtrionum, cantorum, oratorum, ac poetarum, quorum quo quiſque eſt

indoctior, hoc ſibi placet inſolentius, hoc ſeſe magis jactat, ac dilatat. Et inveniunt ſimiles labra lactucas (h), imo quo quicque eſt ineptius, hoc plures admiratores nanciſcitur, ut peſſima quæque ſemper plurimis arrident, propterea quod maxima pars hominum, ut diximus, Stultitiæ obnoxia eſt. Proinde ſi quis eſt imperitior, & ſibi ipſi multo jucundior eſt, & pluribus admirationi, quid eſt quod is veram eruditionem malit, primum magno conſtaturam, deinde reddituram & putidiorem & timidiorem, poſtremo multo paucioribus placituram.

Jam vero video naturam, ut ſingulis mortalibus ſuam, ita ſingulis natio-

(h) Proverbium eſt, cum digna contingunt dignis, ut ineptus cantor inſulſo auditori. *L.*

nibus, ac pene civitatibus communem quandam inſeviſſe Philautiam: atque hinc fieri, ut Britanni præter alia, formam, muſicam, & lautas menſas propie ſibi vindicent. Scoti, nobilitate, & regiæ affinitatis titulo, neque non dialecticis argutiis ſibi blandiantur: Galli morum civilitatem ſibi ſumant: Pariſienſes, theologicæ ſcientiæ laudem omnibus prope ſubmotis, ſibi peculiariter arrogent: Itali bonas literas & eloquentiam aſſerant: atque hoc nomine ſibi ſuaviſſime blandiantur omnes, quod ſoli mortalium barbari non ſint. Quo quidem in genere felicitatis, Romani primas tenent, ac veterem illam Romam adhuc jucundiſſime ſomniant: Veneti nobilitatis opinione ſunt felices: Græci tanquam diſciplinarum autores, veteri-

bus illis laudatorum heroum titulis ſeſe venditant: Turca totaque illa vere barbarorum colluvies etiam religionis laudem ſibi vindicat, Chriſtianos perinde uti ſuperſtitioſos irridens. Ac multo etiam ſuavius Judæi etiamdum Meſſiam ſuum conſtanter expectant, ac Moſen ſuum, hodieque mordicus tenent: Hiſpani bel-

licam gloriam nulli concedunt: *Germani corporum proceritate, & magiæ cognitione ſibi placent* (i).

Ac ne ſingula perſequar, videtis opinor, quantum ubique voluptatis pariat ſingulis & univerſis mortalibus Philautia, cui prope par eſt Aſſentatio ſo-

(i) Hoc dicit, quemadmodum familiares Eraſmi mihi recitarunt, propter Abbatem illum Spanheimenſem, qui quidem in quadam epiſtola gloriatur, ſe tam miranda per rationes naturæ inveniſſe, ut ego vix credam, tanta unquam ab aliquo vel dæmonum conjuratione, vel alia faſcinatione etiam quacunque. *MSC.*

ror. Nihil enim aliud Philautia, quam cum quis ipſe ſibi palpatur. Idem ſi alteri facias, κολακεια fuerit. At hodie res quædam infamis eſt adulatio, ſed apud eos, qui rerum vocabulis magis, quam rebus ipſis commoventur. Exiſtimant cum adulatione fidem male cohærere: quod multo ſecus ſeſe habere, vel brutorum animantium exemplis poterant admoneri. Quid enim cane adulantius? At rurſum quid fidelius? Quid ſciuro blandius? At hoc quid eſt homini magis amicum? Niſi forte vel aſperi leones, vel immites tigres, vel irritabiles pardi magis ad vitam hominum conducere videntur. Quanquam eſt omnino pernicioſa quædam adulatio, qua nonnulli perfidioſi & irriſores, miſeros in perniciem adigunt. Verum hæc mea,

laudatæ eloquentiæ partem, majorem medicinæ, maximam poëticæ: denique hanc eſſe totius humanæ conſuetudinis mel & condimentum.

Sed falli, inquiunt, miſerum eſt; imo non falli, miſerrimum. Nimium enim deſipiunt, qui in rebus ipſis felicitatem hominis ſitam eſſe exiſtimant. Ex opinionibus ea pendet: Nam rerum humanarum tanta eſt obſcuritas, varietaſque, ut nihil dilucide ſciri poſſit, quemadmodum recte dictum eſt ab

Academicis meis (l), inter philoſophos quam minimum inſolentibus. Aut ſi quid ſciri poteſt, id non raro officit etiam vitæ jucunditati. Poſtremo ſic ſculptus eſt hominis animus, ut longe magis fucis, quam veris capiatur. Cujus rei ſi quis experimentum expoſitum & obvium quærat, conciones ac templa petát, in quibus ſi quid ſerium narratur, dormitant, oſcitant, nauſeant omnes. Quod ſi clamator ille (m) (lapſa ſum,

(l) Socrates modeſtiæ cauſa dicebat, ſe nihil ſcire, ridens arrogantem ſophiſtarum profeſſionem, qui ſe jactabant nihil neſcire, hinc Academici nihil affirmabant, ſed quod ubique probabile viderent, id ſequebantur. Porro Socrates, *in apologia*, dicit ſe putare idcirco ab Apolline judicatum omnium ſapientiſſimum, quod ſe nihil ſcire ſciret. *L.*

(m) De hujuſcemodi Clamatore talis extat fabula: Mulier quædam vidua, laniatu Luporum Aſino orbata, concionantem ita clamare audivit, ut ad lacrymas moveretur. Is finito ſermone illam adivit, rogans cauſam fletus: putavit enim vel Dei

declamator dicere volebam) ita ut ſæpe faciunt, anilem aliquam fabellam exordiatur, expergiſcuntur, eriguntur, inhiant omnes. Item ſi quis ſit Divus fabuloſior & poeticus, quod ſi exemplum requiris, finge hujus generis Georgium aut Chriſtophorum, aut Barbaram; videbitis hunc longe religioſius coli, quam Petrum, aut Paulum, aut ipſum etiam Chriſtum. Verum hæc non hujus ſunt loci. Jam quanto minoris conſtat hæc felicitatis acceſſio? Quandoquidem res ipſas aliquoties magno negotio pares oportet; vel leviſſimas, uti grammaticen. At opinio facillime ſumitur. Quæ tamen tantundem, aut amplius etiam

amore, vel reatuum conſcientia exſtimulatam. At illa propter aſinum amiſſum, quem ipſe ſua voce referret, factum dixit; unde bonus ille concionator confuſus abiit. *MSC.*

ad felicitatem conducat. Age ſi quis putribus veſcatur ſalſamentis, quorum alius nec odorem ferre poſſit, & tamen huic ambroſiam ſapiant, quæſo, quid intereſt ad felicitatem? Contra, ſi (n) acipenſer alicui nauſeam ſapiat, quid referet ad vitæ beatitudinem? Si cui ſit uxor egregie deformis, quæ tamen marito, vel cum ipſa Venere certare poſſe videatur, nonne perinde fuerit, ac ſi vere formoſa foret? Si quis tabulam minio lutoque male oblitam, ſuſpectet, ac demiretur, perſuaſum habens, Apellis aut Zeuſidis eſſe picturam, nonne felicior etiam fuerit eo, qui eorum artifi-

(n) Acipenſer ſive acipenſis piſcis eſt optimi ſaporis, qui ſquamas ad os verſas habet, olim in maximo pretio habitus. Martialis, in diſtichis: *Ad Palatinas acipenſerem mittite menſas, Ambroſias ornent munera rara, dapes.* L.

cum manum magno emerit, fortaſſis minus ex eo ſpectaculo voluptatis percepturus? Novi ego quendam mei nominis (o), qui novæ nuptæ gemmas aliquot adulterinas dono dedit, perſuadens, ut erat facundus nugator, eas non mo-

(o) Apparet eum loqui de quopiam, cui nomen fuerit MORUS, qui puellam ſponſam hac arte deluſerit. *L.*

do veras ac nativas eſſe, verumetiam ſingulari atque inæſtimabili pretio. Quæſo, quid intererat puellæ, cum vitro non minus jucunde paſceret & oculos, & animum, nugas, perinde ut eximium aliquem theſaurum, conditas apud ſeſe ſervaret? Maritus interim & ſumptum effugiebat, & uxoris errore fruebatur, nec eam tamen ſibi minus habebat devinctam, quam ſi magno empta donaſſet. Num quid intereſſe cenſetis inter eos, qui in ſpecu illo Platonico variarum rerum umbras ac ſimulacra demirantur (p), modo nihil deſiderent, ne-

(p) Plato, πολιτειων. ζ. homines qui relictis divinis ideis, & ſpiritualibus rebus, quæ vere ſunt, nihil præter res corporeas verarum rerum umbras mirantur, tanquam cæcos & ſomniantes fingit εν καταγειῳ οικησει σπηλαιωδει, id eſt: *In ſubterraneo domicilio ſpeluncæ formam præ ſe ferenti*, ſuis affectibus vinctos ſedere. Ad hunc enim modum Socrates fere apud eum loquitur, Naturam noſtram,

que minus ſibi placeant? & ſapientem illum qui ſpecum egreſſus, veras res aſpicit? Quod ſi Mycillo Lucianico dives illud & aureum ſomnium perpetuo ſomniare licuiſſet, nihil erat cur aliam optaret felicitatem (q). Aut nihil igitur

quo ad eruditionem & ruditatem pertinet, tali quadam imagine contemplare. Finge ſubterraneum ſpecus, cujus ingreſſus verſus lumen per antrum totum pervius undique pateat: in eo homines nutritos a pueritia, cervicem & crura ita devinctos, ut & immobiles permanere cogantur, & ad ſola anteriora proſpicere: capita vero vinculis adſtricta, circumducere nequeant, poſt tergum autem ſuperne, ac procul, ignis lumen ſuſpenſum ſit, interque ignem & vinctos homines via ſuperior pateat, ſecus quam paries ſit conſtructus, quemadmodum præſtigiatoribus apponuntur coram ſpectantium oculis cortinæ quædam, ſuper quibus ſua miranda oſtentant, finge præterea homines alios inter parietes ferre res varias: Hos demum homines ait, nihil aliud quicquam vel ſui ipſorum vel aliarum rerum poſſe videre, præter umbras, quæ ex igne ad adverſam ſpeluncæ partem cadunt. *L.*

(q) Apud Lucianum Mycillus quiſpiam cerdo, pauperculus cœnaverat apud prædivitem vicinum, noctęque ſomniavit ſe ſubito divitem vehi hume-

intereſt, aut ſi quid intereſt, potior etiam ſtultorum conditio. Primum, quod iis ſua felicitas minimo conſtat, id eſt, ſola perſuaſiuncula. Deinde, quod ea fruuntur cum plurimis communiter.

Porro nullius boni jucunda ſine ſocio poſſeſſio. Quis enim neſcit quanta ſapientum paucitas, ſi modo quiſquam inveniatur? quanquam ex tot ſæculis Græci ſeptem omnino numerant, quos me hercle, ſi quis accuratius excutiat, diſpeream ſi vel ſemiſapientem inveniet, imo ſi vel trientem viri ſapientis. Proinde cum inter multas Bacchi laudes, illud habeatur, ut eſt primarium, quod animi curas eluat, idque ad exiguum modo

ris, poſſidereque quæcunque divites poſſident. Et ob id minatur gallo, quod ſuo cantu tantam felicitatem interrupiſſet. Extat dialogus ab Eraſmo latinus factus. *L.*

modo tempus, nam ſimulatque villum edormieris, protinus albis, ut ajunt, quadrigis (r) recurrunt animi moleſtiæ: quanto meum beneficium cum plenius, tum præſentius, quæ perpetua quadam ebrietate, mentem gaudiis, delitiis, tripudiis, expleo, idque nullo negotio? Neque quenquam omnino mortalem mei muneris expertem eſſe ſino, cum reliquæ numinum dotes aliæ ad alios perveniant. Non ubivis naſcitur generoſum & lene merum, quod curas abigat, quod cum ſpe divite manet. Paucis contigit formæ gratia, Veneris munus, paucioribus eloquentia, Mercurii donum. Non ita multis obtigerunt opes, dextro Hercule (s). Im-

(r) Hoc proverbio ſummam indicavimus celeritatem. *L.*

(s) Huic decimas bonorum voverunt, ut diteſcerent:

perium non cuivis concedit Jupiter Homericus. Sæpenumero Mavors neutris favet copiis. Complures ab Apollinis tripode triſtes diſcedunt. Sæpe fulminat Saturnius. Phœbus aliquando jaculis peſtem immittit. Neptunus plures extinguit quam ſervat. Ut interim

Unde Perſius, *Satyr.* 2. *Et o ſi Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria, dextro Hercule.* L.

(t) Vejoves iſtos, Plutones, Atas (u), Pœnas (x), Febres, atque id genus,

(t) Antiqui Romani ut Jovem & Diovem, a juvando appellarunt, ita eum Deum, qui non juvandi poteſtatem, ſed vim nocendi haberet. Nam Deos quoſdam ut prodeſſent, celebrabant: quoſdam ut ne obeſſent, placabant. Vejovem appellaverunt, dempta atque detracta juvandi facultate, per hoc στερητικον μοριον, id eſt, privativam particulam, *ve*. Hujus Dei ſimulacrum, quod fuit Romæ in æde ipſius, quæ erat inter arcem & Capitolium, ſagittas tenebat, quæ videlicet erant ad nocendum paratæ, [*ut exhibet nummus antiquus gentis* LICINIÆ.] Quapropter eum Deum plerique Apollinem dixerunt. Hujuſmodi fere Aulus Gellius, *libro quinto*, *cap.* 12. *L.*

(u) Aten finxit Homerus, quam latine *noxam* poſſis dicere. Hæc immittit turbas & offenſas rebus mortalium, quas Litæ ſtudent componere. Eam Jupiter, capillis arreptis, præcipitavit e cœlo, ut dicit Homerus, *Iliados.* τ. Eadem inter Agamemnonem & Achillem excitavit diſſidium, de qua, *Iliados quoque.* ϑ. ſic dicit: Η' δε ατη σθεναρη τε και αρτιπος· ουνεκα πασας Πολλον υπεκπροθεει, φθανει δε τε πασαν επ' αιαν Βλαπτους' ανθρωπους. Id eſt: *Ate autem robuſta veloxque eſt, quoniam omnes Litas curſu ſuperat: prævenit autem in omnem terram, nocens hominibus.* *L.*

(x) Quidam duos tantum Deos faciebant, Beneficium & Pœnam, ut Democritus: quod, ut Plin. ait,

non Deos, ſed carnifices commemorent? Ego ſum, una illa Stultitia, quæ omneis ex æquo tam parata beneficentia complector.

Nec vota moror, nec iraſcor, expoſcens piamina, ſi quid ceremoniarum fuerit prætermiſſum. Nec cœlum terræ miſceo (y), ſi quis reliquis invitatis Diis, me domi relinquat, nec admittat

ad majorem accedit ſocordiam, quam ponere innumeros, qui & *l.* 2. autor eſt: *Febri publice fanum dicatum fuiſſe in Palatio.* *L.*

(y) Proverbium eſt, quo ſignificamus ſummum tumultum. Sic Juvenalis, *Sat.* 2. *Quis cœlum terris non miſceat, & mare cœlo?* Idem, ſexta: *Clames licet, & mare cœlo Confundas.* Alluſit autem ad fabulam apri Calydonii, quem immiſit Diana, quod cæteris Diis ad convivium vocatis, ſola domi remanſerit, quæ apud Naſonem transformatorum *lib.* 8. ſic: *Tangit & ira Deos, at non impune feremus. Quæque inhonoratæ, non & dicemur inultæ, Inquit, & Oeneos ultorem ſpreta per agros Miſit aprum.* De hac re multus eſt jocus apud Lucianum, *in convivio Philoſophorum*, ſive *Lapithis.* *L.*

ad nidorem illum victimarum. Nam cæterorum Deorum tanta in his eſt moroſitas, ut prope majus ſit operæ pretium, atque adeo tutius, illos negligere, quam colere. Quemadmodum ſunt & homines nonnulli, tam difficiles, & ad lædendum irritabiles, ut præſtiterit eos prorſum alieniſſimos habere, quam familiares. At nemo, inquiunt, Stultitiæ ſacrificat, neque templum ſtatuit. Equidem demiror, ut dixi, nonnihil hanc ingratitudinem. Verum hoc quoque pro mea facilitate boni conſulo: quanquam ne hæc quidem deſiderare poſſum. Quid enim eſt cur tuſculum aut molam aut hircum, aut ſuem requiram, cum mihi mortales omnes ubique gentium eum cultum perſolvant, qui vel a Theologis maxime probari

ſolet? Niſi forte Dianæ debeam invidere, quod illi humano ſanguine litatur (z). Ego me tum religioſiſſime coli puto, cum paſſim, ut faciunt omnes, animo complectuntur, moribus exprimunt, vita repræſentant. Qui quidem Divorum cultus, nec apud Chriſtianos admodum frequens eſt. Quanta turba eorum, Deiparæ Virgini cereolum affigunt, idque in meridie, cum nihil eſt opus? Rurſum quam pauci qui eandem, vitæ caſtimonia, modeſtia, cœleſtium rerum amore ſtudeant æmulari? Nam is demum verus eſt cultus,

(z) Apud Scythas, Thauricæ Dianæ humano ſanguine litabatur, in Latio quoque, ut Strabo *in quinto* ſcribit, *templum Dianæ Thauricæ erat*, *Artemiſium dictum*, *non procul ab Alba*, *in quo humanis hoſtiis litabatur Dianæ*. Idcirco, inquit Lactantius, *divinarum inſtitut. lib.* 2. *Dii humanas hoſtias excogitaverunt*, *ipſi hoſtes humani generis*, *ut quam plurimas devorarent animas*. *L.*

longeque cœlitibus gratiſſimus. Præterea cur templum deſiderem, cum orbis hic univerſus templum mihi ſit, ni fallor, pulcherrimum? Neque vero deſunt myſtæ, niſi ubi deſunt homines. Nec jam uſqueadeo ſtulta ſum, ut ſa-

xeas ac coloribus fucatas imagines (a) requiram, quæ cultui noſtro nonnunquam officiunt, cum a ſtupidis, & pinguibus iſtis, ſigna pro Divis ipſis adorantur. Nobis interim uſu venit, quod ſolet iis, qui a vicariis ſuis extruduntur. Mihi tot ſtatuas erectas puto, quot ſunt mortales, vivam mei imaginem præ ſe ferentes, etiamſi nolint. Itaque nihil

(a) Omnes ferme veteres Sancti damnabant in templis imagines, ob metum idololatriæ, id quod ex compluribus patet locis, vel apud Hieronymum, epiſcopus quidam velum ſuſtulit, & concidit e templo, quod hominis haberet pictam imaginem. Et divus Gregorius epiſcopum quendam reprehendit, non quod imagines fregerit, ſed quod id fecerit absque conſilio fratrum. Et *in eadem epiſtola* ſæpius inculcat, nihil manufactum ullo modo debere adorari. *L.* Audivi dum Baſileæ agerem anno Chriſti 1515. theologum quendam concionantem, qui operæ pretium putabat, ſi pictores a ſuperiore manu ad id obligarentur, ut quam diligentiſſime ſanctorum imagines, quales vere extitiſſent, exprimerent, quo rudis popellus magis ad devotionem excitaretur. *MSC.*

eſt quod reliquis Diis invideam, ſi aliis in angulis terrarum alii colantur, idque ſtatis diebus: quemadmodum (b) Rhodi Phœbus, in (c) Cypro Venus, Argis (d) Juno, Athenis Minerva, in Olympo (e) Jupiter, Tarenti Neptu-

(b) Inſula eſt Lyciæ, ut Mela ſcribit, in qua, ut Solinus ait, *nunquam tam nubilum eſt cœlum, ut Sol non videatur.* Unde Horatius, *in Odis*, eam claram dicit. Quocirca in ea Phœbus colebatur. *L.*

(c) Inſula eſt, quæ Ciliciam a ſeptentrione, Iſſicum ſinum ab oriente, Pamphylium ab occidente, & Ægyptiacum a meridie habet: de qua Strabo, *l.* 14. Hanc Flaccus dicit *dilectam Veneri:* unde & *Cypria* dicitur. *L.*

(d.) Strabo *lib.* 8. multiplices ponit Argos, hic de Peloponeſiaco loquitur, ubi dicatum erat Junoni templum. De hoc apud Homerum, *Iliados.* δ. ſic loquitur Juno: Η τοι εμοι τρεις εν πολυ φιλταται εισι πολιες · Αργος Σπαρτητε, και ευρυαγυια μυκηνη. Id eſt: *Treis mihi civitates multo omnium ſunt maxime dilectæ. Argos, Sparta, & latas vias habens Mycene. L.*

(e) Strabo, *lib.* 8. quatuor dicit eſſe Olympos, hic de Peloponeſiaco loquitur, circa quem eſt Elis & Piſa Jovi dicata, ut Strabo ait, & Olympia, ubi olympici agones ſiebant. *L.*

nus, Lampſaci (f) Priapus, modo mihi communiter orbis omnis longe potiores victimas aſſidue præbeat.

Atque ſi cui videor hæc audacius quam verius dicere, agedum pauliſper ipſas hominum vitas inſpiciamus, quo palam fiat, & quantum mihi debeant, & quanti me faciant maximi pariter ac minimi. At non quorumlibet vitam recenſebimus, nam id quidem perlongum, verum inſignium tantum, unde reliquos facile ſit æſtimare. Quid enim attinet de vulgo, plebeculaque commemorare, quæ citra controverſiam tota mea eſt? tot enim undique Stultitiæ formis abundat, tot in dies novas comminiſcitur, ut nec mille Democriti ad tantos riſus

(f) Oppidum eſt circa anguſtias Helleſpontiacas, non procul ab Abydo, ubi Priapus colebatur. De hoc Plinius *lib.* 5. *L.*

ſuffecerint: quanquam illis ipſis Democritis rurſum alio Democrito foret opus. Quin etiam incredibile ſit dictu, quos ludos, quas delitias, homunculi quotidie præbeant ſuperis. Nam hi quidem horas illas ſobrias, & antemeridianas jurgioſis conſultationibus (g), ac votis audiendis impartiunt. Cæterum ubi jam nectare madent, neque lubet quicquam ſerium agere, tum qua parte cœlum quam maxime prominet, ibi conſident ac pronis frontibus, quid agitent homines ſpeculantur. Nec eſt aliud ſpectaculum illis ſuavius. Deum immortalem, quod theatrum eſt illud, quam varius ſtultorum tumultus! Nam ipſa nonnunquam in Deorum poeticorum

(g) Lege *Icaromenippum* Luciani, quem Eraſmus latinitate donavit, & rectius intelliges hunc locum. Hic locus totus jocoſus eſt, & tamen ludens depingit imaginem vitæ humanæ. *L.*

ordinibus conſidere ſoleo. Hic deperit in mulierculam, & quo minus adamatur, hoc amat impotentius. Ille dotem ducit, non uxorem. Ille ſponſam ſuam proſtituit. Alius zelotypus velut Argus obſervat. Hic in luctu, papæ, quam ſtulta dicit facitque? conductis etiam velut hiſtrionibus, qui luctus fabulam peragant. Ille flet ad novercæ tumulum (h). Hic quicquid undecunque poteſt corradere, id totum ventriculo donat, paulo poſt fortiter eſuriturus. Hic ſomno & otio nihil putat felicius. Sunt qui alienis obeundis negotiis ſedulo tumultuantur, ſua negligunt. Eſt qui verſuris, atque ære alieno divitem ſe eſſe putat, mox decocturus. Alius

(h) Proverbio dictum eſt apud Græcos, *δακρυειν προς τον της μητρυιης ταφον. Flere ad novercæ tumulum*, de his qui fingerent dolorem, cum apud ſe gauderent. *L.*

nihil arbitratur felicius, quam ſi ipſe pauper hæredem locupletet. Hic ob exiguum, idque incertum lucellum, per omnia maria volitat, undis ac ventis vitam committens, nulla pecunia reparabilem. Ille mavult bello divitias quærere, quam tutum otium exigere domi. Sunt qui captandis orbis ſenibus, putant quam commodiſſime ad opes perveniri. Neque deſunt, qui idem malint

deamandis (i) beatis aniculis aucupari. Quorum utrique tum demum egregiam de ſe voluptatem Diis ſpectatoribus præbent, cum ab iis ipſis, quos captant, arte deluduntur (k). Eſt omnium ſtultiſſimum ac ſordidiſſimum negotiatorum genus, quippe qui rem omnium ſordidiſſimam tractent (l), idque ſordidiſſi-

(i) *Beatas* vocat divites. Juvenalis, *Optima ſummi Nunc via proceſſus; vetulæ veſica beatæ.* L.

(k) Id Horatius narrat de Naſica & Corane. Lucianus item de nonnullis ἐν νεκρικοῖς. L.

(l) Sordidum vocat illiberale & magno animo indignum. Porro in bonorum ordine, etiam juxta Peripateticos nihil vilius pecunia, quam ſolam captant negotiatores. Nec Cicero probat hoc negotiatorum genus, qui hic coemunt ut alibi carius vendant. Et pauciſſimi ſunt, imo nulli, opinor, qui ſine fraude diteſcant. Et tamen hi ſoli habentur in pretio, cum in ſententiis Theologorum plane damnata ſit negotiatio, ſi Gregorio credimus, nam hic citatur in ſententiis, nec minus ſi Chryſoſtomo, Auguſtino & Caſſiodoro credimus, nam hi citantur in decretis *diſt.* 88. quorum ſanctiſſimis ſcriptis, neſcio quis frater, mercatoribus aſſentari volens, paleas præpoſuit. Au-

mis rationibus, qui cum paſſim mentiantur, pejerent, furentur, fraudent, imponant, tamen omnium primos ſeſe faciunt, propterea quod digitos habeant auro revinctos. Nec deſunt adulatores Fraterculi (m), qui mirentur iſtos, ac *venerabiles* palam appellent, nimirum, ut ad ipſos aliqua male partorum portiuncula redeat. Alibi videas Pythagoricos (n) quoſdam, quibus uſqueadeo omnia videntur eſſe communia, ut quic-

guſtinus etiam palam dicit, *in libro de pœnitentia*, mercatores & milites pœnitentiam agere non poſſe. *L.*

(m) Non taxat religioſos, ſed adulatores, cujusmodi ſunt in hoc genere non parum multi, qui concionantur ad quæſtum & nullos ſæpius aut honorificentius appellant, quam mercatores, quos vocant *venerabili mercadanti*, quod hi dent largius. *L.*

(n) Jocatur in furaces, quia Pythagoras dixit: Των φιλων τα παντα κοινα ειναι, i. e. *Amicorum omnia eſſe communia.* Id dogma ſequi videntur, cum ab omnibus, velut ab amicis accipiunt. *L.*

quid uſquam incuſtoditum nacti fuerint, id velut hæreditate obvenerit, æquo animo tollant. Sunt qui votis tantum divites ſunt (o), & jucunda quædam ſibi fingunt ſomnia, idque ad felicitatem ſatis eſſe putant. Nonnulli foris divites haberi gaudent, domi gnaviter eſuriunt Hic feſtinat quicquid habet profundere, ille per fas nefasque congerit. Hic candidatus ambit populares honores, ille ad focum ſemet oblectat. Bona pars lites nunquam finiendas agitat, & hinc atque hinc certatim contendunt, ut prorogatorem judicem, & colluſorem (p) ditent advocatum. Hic rebus novandis ſtudet, ille magnum quiddam

(o) Ut apud Lucianum, *in Navi*. *L.*

(p) Colludit, qui nocet parti, quam videtur tueri, & adjuvat quam videtur oppugnare, quod jureconſulti vocant *prævaricationem*. *L.*

molitur.

molitur. Eſt qui Hieroſolymam, Romam aut divum Jacobum adeat, ubi nihil eſt illi negotii, domi relictis

cum uxore liberis. In ſumma ſi mortalium innumerabiles tumultus, e Luna, quemadmodum Menippus olim (q), deſpicias, putes te muſcarum, aut cu-

(q) Extat, ut dixi, dialogus *Icaromenippus* in quo Menippus in Luna ſedens contemplatur mortalium vitam. *L.*

licum videre turbam inter ſe rixantium, bellantium, inſidiantium, rapientium, ludentium, laſcivientium, naſcentium, cadentium, morientium. Neque ſatis credi poteſt, quos motus, quas tragœdias ciat tantulum animalculum, tamque mox periturum. Nam aliquoties vel levis belli, ſeu peſtilentiæ procella, multa ſimul millia rapit ac diſſipat.

Sed ipſa ſtultiſſima ſim, planeque digna, quam multis cachinnis rideat Democritus, ſi pergam populatium ſtultitiarum, & inſaniarum formas enumerare. Ad eos accingar, qui ſapientiæ ſpeciem inter mortales tenent, & aureum illum ramum (r), ut ajunt,

(r) Alluſit ad ramum, quem duce Sibylla, reperit Æneas apud Virgilium, ad inferos deſcenſurus, hunc interpretatur ſapientiam. *L.*

aucupantur, inter quos Grammatici primas tenent, genus hominum profecto, quo nihil calamitoſius, nihil afflictius, nihil æque Diis invifum foret, niſi ego miſerrimæ profeſſionis incommoda dulci quodam inſaniæ genere mitigarem. Neque enim πεντε καταραις (s), id eſt, quinque tantum diris ob-

(s) *Quinque execrationibus*, ſive *devotionibus*. Alluſit autem ad græcum epigramma, quod jocatur Grammaticis eſſe. Πεντε γενη, πεντε πτωσεις και πεντε καταρας. Id eſt: *Quinque genera*, *quinque caſus*, *& quinque devotiones*: Ob quinque primos verſus Homericos, quorum primus incipit a μηνιν, quod *iram* ſignificat. Secundus ουλομενην, quod *pernitioſam* ſignificat: habet & μυρια αλγεα, id eſt, *innumeros dolores.* Tertius animas mittit ad inferos. Quartus, canum laniationem. Quintus, avium, & iram Jovis. Atque his auſpiciis ingrediuntur ſuum munus. Epigramma autem eſt *lib.* I. *Palladæ* titulo hujuſmodi. Αρχη γραμματικης πενταστιχος εστι καταρα. Πρωτος μηνιν εχει δευτερος ουλομενην. Και μετα δ' ουλομενην, Δαναοις παλιν αλγεα πολλα. Ο τριτατος ψυχας εις αϊδην καταγει. Τω δε τεταρτειω τα ελωρια, και

noxii ſunt iſti, quemadmodum indicat epigramma græcum, verum ſexcentis, ut qui ſemper famelici, ſordidique in ludis illis ſuis, in ludis dixi, imo in φροντιστηρίοις (t), vel piſtrinis potius, ac carnificinis inter puerorum greges, conſeneſcant laboribus, obſurdeſcant clamoribus, fœtore pædoreque conta-

κυνες αργοι. Πεμπτη, οιωνοι, και χολ⊕ εκ Διος. Πως ουν γραμματικος δυναται μετα πεντε καταρας. Και πεντε πτωσεις, μη μεγα πενθ⊕ εχειν. Id eſt: *Principium grammatices quinque verſibus contenta eſt devotio. Primus iram habet, ſecundus pernitioſam. Et poſt pernitioſam Græcorum rurſum dolores multos. Tertius animas in infernum deducit. Quarti autem, tractus, & canes veloces. Quinti aves, & ira eſt Jovis. Quomodo igitur grammaticus poteſt poſt quinque execrationes & quinque caſus, non magnum luctum habere? L.*

(t) Ariſtophanes εν νεφελαις, Socratis ſcholam vocat, φροντιστηριον, quaſi dicas *ſollicitudinis locum*, quod illic triſtes ac cogitabundi ſederent. Et Socrates dicere conſuevit φροντιζε, hoc eſt, *cogita*, hoc dicto adhortans ad diligentem rei conſiderationem. *L.*

beſcant, tamen meo beneficio fit, ut ſibi primi mortalium eſſe videantur. Adeo ſibi placent, dum pavidam turbam, minaci vultu voceque territant: dum ferulis, virgis, loriſque conſcindunt miſeros, dumque modis omnibus ſuo arbitratu ſæviunt, aſinum illum

Cumanum imitantes (u). Interim ſordes illæ, meræ munditiæ videntur, pædor amaricinum (x) olet, miſerrima illa ſervitus regnum eſſe putatur, ut tyrannidem (y) ſuam nolint cum Phalaridis aut Dionyſii imperio commutare. Sed longe etiam feliciores ſunt, nova quadam doctrinæ perſuaſione. Siquidem cum mera deliramenta pueris inculcent, tamen Dii boni, quem non illi Palæmonem, quem non Donatum præ

(u) Is repertum leonis exuvium adaptarat corpori ſuo, atque ita leo creditus timebatur, donec quidam ex aurium prominentium indicio ſenſit aſinum eſſe, deinde fuſte contuſus, ad ſtabulum reductus eſt. *L.*

(x) De compoſitione unguenti Amaricini, quod & *ſanſucinum* vocant, vide Dioſcoridem, *in primo.* Hoc Plinius *lib.* 13. dicit, optimum fuiſſe in Cypro & Mytilenis, quod ibi ſanſucus abundet. *L.*

(y) Eſt omnino ſimulacrum, tyranni, *ſævus*, ut fere ſunt omnes ludi magiſtri, adeo ut Dionyſius Syracuſis expulſus, Corinthi ludum aperuerit literarium cum ſine tyrannide vivere non poſſet, tam malus præceptor, quam fuerat rex. *L.*

ſeſe contemnunt? idque neſcio quibus præſtigiis mire efficiunt, ut ſtultis materculis & idiotis patribus tales videantur, quales ipſi ſe faciunt. Jam adde & hoc voluptatis genus, quoties iſtorum aliquis Anchiſæ matrem, aut voculam vulgo incognitam, in putri quapiam charta deprehenderit, puta *bubſequam* (z), *bovinatorem* (a) aut *manticulatorem* (b), aut ſi quis vetuſti ſaxi fragmentum, mutilis notatum litteris, alicubi effoderit: o Jupiter, quæ tum exultatio, qui triumphi, quæ encomia, perinde quaſi vel Africam devicerint,

(z) Hoc utitur Apulejus, pro eo, qui ſequitur boves. *L.*

(a) Bovinari veteres dicebant *tergiverſari in cauſa:* & bovinator, *tergiverſator.* Cujus meminit Aulus Gellius. *L.*

(b) Feſtus oſtendit olim manticulari dictum fuiſſe, pro *clanculum ſuſſurari. L.*

vel Babylonas ceperint (c). Quid autem cum frigidiſſimos & inſulſiſſimos verſiculos ſuos paſſim oſtentant, neque deſunt qui mirentur, jam plane Maronis animam in ſuum pectus demigraſſe credunt (d). At nihil omnium ſuavius, quam cum ipſi inter ſeſe mutua talione laudant ac mirantur, viciſſimque ſcabunt. Quod ſi quis alius verbulo lapſus ſit, idque forte-fortuna hic oculatior deprehenderit, ἡρακλεις, quæ protinus tragœdiæ, quæ digladiationes, quæ convitia, quæ invectivæ? Male propitios habeam omneis grammaticos, ſi quid mentior. Novi quendam πολυ-

(c) Proverbiale eſt apud Lucianum. Hanc opulentiſſimam urbem cepit Darius opera Zopyri. *L.*

(d) Alluſit ad id quod Ennius ſomniavit, animam Homeri in ſuum demigraſſe corpus. Quod notans Perſius ait: *Nec in bicipiti ſomniaſſe Parnaſſo Memini, ut repente ſic poeta prodirem.* *L.*

τεχνοτατον, græcum, latinum, mathematicum, philoſophum, medicum, *και ταυτα βασιλικον*, jam ſexagenarium, qui cæteris rebus omiſſis, annis plus viginti ſe torquet ac diſcrutiat in grammatica, prorſus felicem ſe fore ratus, ſi tam diu liceat vivere, donec certo ſtatuat, quo modo diſtinguendæ ſint octo partes orationis, quod hactenus nemo Græcorum aut Latinorum ad plenum præſtare valuit. Perinde quaſi res ſit bello quoque vindicanda, ſiquis conjunctionem facit dictionem ad adverbiorum jus pertinentem. Et hac gratia, cum totidem ſint grammaticæ quot grammatici, imo plures: quandoquidem Aldus meus unus, plus quinquies grammaticam dedit, hic nullam omnino quantumvis barbare aut moleſte ſcriptam

prætermittit, quam non evolvat, excutiatque: nemini non invidens, ſi quid quantumlibet inepte moliatur in hoc genere, miſere timens, ne quis forte gloriam hanc præripiat, & pereant tot annorum labores. Utrum inſaniam hanc vocare mavultis, an ſtultitiam? Nam mea quidem haud magni refert, modo fateamini meo beneficio fieri, ut animal omnium alioqui longe miſerrimum, eo felicitatis evehatur, ut ſortem ſuam neque cum Perſarum regibus (e) cupiat permutare.

Minus mihi debent Poetæ, tametſi vel ex profeſſo meæ ſunt factionis, quippe liberum genus, ut habet pro-

(e) Quod de horum opulentia prodigioſa quædam ferebantur. Horatius: *Perſarum vigui rege beatior.* Et, *Perſicos odi puer apparatus.* L.

verbium (f), quorum omne ſtudium non alio pertinet, quam ad demulcendas ſtultorum aures, idque meris nugamentis, ac ridiculis fabulis. Et tamen his freti dictu mirum, ut cum ſibi polliceantur immortalitatem, & Diis parem

(f) Των ποιητων και ζωγραφων ανευθυνον γενος. Id eſt: *Poetarum & pictorum liberum genus.* Meminit Lucianus, item Horatius: *Pictoribus atque poetis, Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.* L.

vitam, tum aliis eandem promittant. Huic ordini præ cæteris familiares φιλαυτια και κολακια, nec ab ullo mortalium genere color neque ſimplicius, neque conſtantius. Porro Rhetores, quanquam nonnihil illi quidem prævaricantur, colluduntque cum philoſophis, tamen hos quoque noſtræ factionis eſſe, cum alia multa, tum illud in primis arguit, quod præter alias nugas, tam accurate, tam multa de jocandi ratione conſcripſerunt (g). Atque adeo ſtultitiam ipſam inter facetiarum ſpecies numerat, quisquis is fuit, qui ad Herennium dicendi artem ſcripſit (h): Quodque apud

(g) In *Oratore* Ciceronis, plurima traduntur de facetia, apud Quintilian. de riſu. *L.*

(h) Stilus indicat non eſſe Ciceronis, & alia quædam argumenta. Is igitur quiſquis fuit, *lib.* 1. tradens quibus modis ſuccurrendum eſt, quoties judex defeſſus eſt audiendo, plurimas jocandi ſpecies attingit, & inter cæteras ponit ſtultitiam. *L.*

Quintilianum, hujus ordinis longe principem, caput eſt de riſu, vel iliade prolixius: tantumque ſtultitiæ tribuunt, ut ſæpenumero quod nullis argumentis dilui poſſit, riſu tamen eludatur (i). Niſi & ſi quis hoc arbitretur ad Stultitiam non pertinere, ridiculis dictis excitare cachinnos, idque arte. Hujus farinæ ſunt & iſti, qui libris edendis famam immortalem aucupantur. Hi cum omnes mihi plurimum debent, tum præcipue qui meras nugas chartis illinunt. Nam qui erudite ad paucorum doctorum judicium ſcribunt, quique nec Perſium, nec Lælium judicem recuſant (k), mihi qui-

(i) Ut Cicero deprehenſus in mendacio, quod domum emiſſet, quam negaverat ſe empturum, eluſit ad hunc modum, ut diceret, *Eſſe ſapientis patrisfamilias, diſſimulare quod velit agere.* L.

(k) Hos judices velut doctos recuſat Lucilius, qui jocatur ſe Tarentinis & Conſentinis, velut cras-

dem miſerandi magis, quam beati videntur, ut qui ſeſe perpetuo torqueant: addunt, mutant, adimunt, reponunt, repetunt, recudunt, oſtendunt, nonum in annum premunt (1), nec unquam ſibi ſatisfaciunt, ac futile præmium, nempe laudem, eamque perpaucorum, tanti emunt, tot vigiliis, ſomnique, rerum omnium dulciſſimi, tanta jactura, tot ſudoribus, tot crucibus. Adde nunc valetudinis diſpendium, formæ perniciem, lippitudinem, aut etiam cæcitatem, paupertatem, invidiam, voluptatum abſtinentiam, ſenectutem præproperam, mortem præmaturam, & ſi qua ſunt alia ejuſmodi. Tantis malis

ſis hominibus ſcribere. Lege præfationem Ciceronis, in *lib.* 1. *de finibus bonorum & malorum.* L.

(1) Alluſit ad illud Horatianum, *Nonumque prematur in annum.* L.

ſapiens ille redimendum exiſtimat, ut ab uno aut altero lippo probetur. At meus ille ſcriptor, quanto delirat felicius, dum nulla lucubratione, verum utcunque viſum eſt animo, quicquid in calamum incidit, vel ſomnia ſua, ſtatim litteris prodit, levi duntaxat chartarum jactura, non ignarus futurum, ut quo nugaciores nugas ſcripſerit, hoc a pluribus, id eſt, ſtultis & indoctis omnibus probetur. Quid enim eſt negotii, treis illos doctos, ſi tamen ea legerint, contemnere? Aut quid valebit, tam paucorum ſapientum calculus, in tam immenſa reclamantium turba? ſed magis etiam ſapiunt, qui aliena pro ſuis edunt, & alieno magnoque partam labore gloriam, verbis in ſe tranſmovent, hoc videlicet freti, quod arbitrentur

futurum, ut etiam ſi maxime coarguantur plagii, tamen aliquanti temporis uſuram ſint interim lucrifacturi. Videre eſt operæ pretium, quam hi ſibi placent, cum vulgo laudantur, cum digito oſtenduntur in turba, ουτος εστιν ὁ δειν@ εκειν@ (m), cum apud bibliopolas proſtant, cum in omnium paginarum frontibus leguntur tria nomina, præſertim peregrina, ac magicis illis ſimilia. Quæ, per Deum immortalem, quid aliud ſunt quam nomina? Deinde quam

(m) *Hic eſt admirandus ille.* Id olim joco tortum eſt in Demoſthenem, gloriæ cupidiſſimum, ουτος εστιν ὁ Δημοσθενης, id eſt: *hic eſt ille Demoſthenes.* At Diogenes oſtendit illum medio digito porrecto. Perſius: *At pulchrum eſt digito monſtrari & dicier hic eſt.* Et Horatius: *Quod monſtror digito prætereuntium.* In eundem Demoſthenem jactatum eſt carmen illud Homeri, Δεινος ανηρ ταχα κεν και αναιτιον αιτιοωτο. Id eſt, *Difficilis vir facile & inſontem accuſaverit.* L.

quam a paucis cognoſcenda, ſi mundi vaſtitatem reſpicias: tum a quanto paucioribus laudanda, ut ſunt etiam indoctorum diverſa palata. Quid quod ea ipſa nomina non raro confinguntur, aut e priſcorum libris adoptantur? Cum alius ſeſe Telemachum, alius Stelenum aut Laertem, hic Polycratem, ille Thraſymachum ſeſe nominari gaudet: ut nihil jam referat, etiam ſi chamæleonti (n) aut cucurbitæ, ſive quemadmodum ſolent philoſophi loqui, alpha aut beta librum inſcribas. Illud autem lepidiſſimum, cum mutuis epiſtolis, carminibus, encomiis ſeſe viciſſim laudant, ſtulti ſtultos, indoctos indocti. Hic

(n) Chamæleon animal non paſcitur niſi aëre, accipitrem ſupervolantem vi quadam naturæ ſuæ detrahit, facitque ut ſeſe avibus cæteris laniandum objiciat. *MSC.*

illius ſuffragio diſcedit Alcæus, ille hujus Callimachus (o): ille huic eſt M Tullio ſuperior, hic illi Platone doctior. Nonnunquam etiam antagoniſtam quærunt, cujus æmulatione famam augeant. Hinc *ſcinditur incertum ſtudia in contraria vulgus* (p), donec uterque dux re bene geſta victor diſcedit, uterque triumphum agit. Rident hæc ſapientes, ut, veluti ſunt, ſtultiſſima. Quis enim negat? Sed interim meo beneficio ſuavem vitam agunt, ne cum Scipionibus quidem ſuos triumphos commutaturi. Quanquam docti quoque interim dum hæc magna cum animi voluptate rident,

(o) Alluſit ad illam Horatianam fabulam de duobus fratribus, altero rhetore, altero jureconſulto, qui mutuo ſe laudabant in cauſis agendis. Ita poeta poetæ adulatur. *Diſcedo*, inquit, *Alcæus puncto illius, ille meo quis? Quis niſi Callimachus?* L.

(p) Æneid. *l.* *II.* *L.*

& aliena fruuntur inſania, non paulum mihi debent & ipſi, quod inficiari non poſſunt, niſi ſint omnium ingratiſſimi.

Inter eruditos Jureconſulti ſibi vel primum vindicant locum, neque quisquam alius æque ſibi placet, dum Siſyphi ſaxum aſſidue volvunt (q), ac ſexcentas leges eodem ſpiritu contexunt,

(q) Ovid. *l. III.* metam. *L.*

nihil refert quam ad rem pertinentes, dumque gloſſematis gloſſemata, opiniones opinionibus cumulantes, efficiunt, ut ſtudium illud omnium difficillimum eſſe videatur. Quicquid enim laborioſum, idem protinus & præclarum exiſtimant.

Adjungamus his dialecticos ac ſophiſtas (r), hominum genus quovis ære Dodonæo loquacius (s), ut quorum

(r) Adſcribendum hic erat, quod olim Liſtrius, cujus eſt hoc Commentariolum, mihi interroganti reſpondit, nobis enim ſimul deambulantibus, incidimus, neſcio quo pacto, in ſermonem de parvis logicalibus. ego ajebam optime ab his fieri, qui bonæ indolis adoleſcentes ab iis quam vehementiſſime dehortarentur. Hic autem inquit, ego etiamſi copia aliter abſtrahendi eſſet, haudquaquam facerem ideo, nam ſi candido talis præditus ingenio foret, quum primum quid lucri ineſſet eo ſtudio, perſpexerit, ipſe deſiſteret, ſui minus nefas eſſet hujuſmodi ſuæ imprudentiæ excipere, fere dixiſſem ſtultitiæ. Anno 15. *MSC.*

(s) In oraculo Jovis Dodonæo, locus erat undique ſeptus æreis lebetibus ita compoſitus, ut unus motus moveret proximum, & is item proximum, ſic-

unuſquivis cum vicenis delectis mulieribus garrulitate decertare poſſit, feliciores tamen futuri, ſi tantum linguaces eſſent, non etiam rixoſi, adeo ut de lana caprina pertinaciſſime digladientur,

que ſonitu per ſucceſſionem obambulante in orbem, multo tempore durabat tinnitus. Unde proverbium dictum in querulos: & quavis puſilla de re verba ſine fine facientes. Qui plura volet cognoſcere, legat Eraſmi Chiliadas, in quibus copioſius explicatur. Illud obiter annotandum, pueriliter lapſum Franciſcum Pium in commentariolis illis, quæ ſcripſit in hymnum ſuum, *de trinitatis laude.* Admiratur enim quoſdam interpretari de loquacibus: Cum Suidas teſtetur dici ſolitum: περι των μικρολογουντων, arbitrans μικρολογειν, idem eſſe, quod *pauca loqui*, cum ſignificet de re puſilla verba facere, quod eſt ſordidorum & parcorum, quos minima quæque movent. Stephanus in dictione Δωδωνη palam interpretatur de loquacibus. Sic enim ait: Εστι δε και παροιμια Δωδωναιον χαλκειον, επι των πολλα λαλουντων, η ότι το χαλκειον πληττομενον ηχει ύπο μαστιγος, η ότι τη βια των ανεμων ηχει, αφ' ού ή παροιμια. Id eſt: *Eſt autem proverbium.* DODONÆVM ÆS, *de multa loquentibus, vel quod æs, dum percutitur a flagello, ſonat: vel quod ventorum violentia ſonat, a quo proverbium. L.*

& nimium altercando plerumque veritatem amittant. Hos tamen ſua philautia beatos reddit, dum tribus inſtructi ſyllogiſmis (t) incunctanter audent quavis de re, cum quovis manum conſerere. Cæterum pertinacia reddit invictos, etiamſi Stentorem (u) opponas.

Sub hos prodeunt Philoſophi, barba pallioque verendi, qui ſe ſolos ſapere prædicant, reliquos omnes mortales, umbras volitare (x). Quam vero ſua-

(t) Tres poſuit, pro paucis, ut illud apud Terentium: *Tria hodie non commutabitis verba.* L.

(u) Hunc inducit Homerus clamoſiſſimum, ut vox illius eſſet tanta, quanta quinquaginta hominum. Unde *Iliados.* σ. Στεντορι εισαμενη μεγαλητορι χαλκεοφωνῳ, Ὅς τοσον αυδησας, ὁσον αλλοι πεντηκοντα. Id eſt: *Stentori aſſimilis magnanimo æneam vocem habenti, Qui tantum clamavit, quantum alii quinquaginta.* Unde Juvenalis: *Clamas, ut Stentora vincere poſſis.* L.

(x) Homerus, *Odyſſeæ.* κ. ſcribit ſolum inter Manes Tireſiam ſapere, cæteros umbras volitare. Unde Circe ad Ulyſſem de Tireſia loquens, ſic

viter delirant, cum innumerabiles ædificant mundos, dum Solem, dum Lunam, ſtellas, orbes, tanquam pollice filove metiuntur, dum fulminum, ventorum, eclipſium ac cæterarum inex-

ait: Τȣτȣ φρενες εμπεδοι εισι τῳ και τεθνειωτι νοον πορε Περσεφονεια, Οιῳ πεπνυσθαι τοι δε σκιαι αϊσσȣσι. Id eſt: *Hujus mens firma eſt, Huicque mortuo mentem dedit Perſephone, ut ſolus ſapere poſſit, aliæ autem umbræ volitant.* L.

plicabilium rerum cauſas reddunt, nihil uſquam hæſitantes, perinde quaſi naturæ rerum architectrici fuerint a ſecretis, quaſive e Deorum conſilio nobis advenerint: quos interim Natura cum ſuis conjecturis, magnifice ridet. Nam nihil apud illos eſſe comperti, vel illud ſatis magnum eſt argumentum, quod ſingulis de rebus inexplicabilis inter ipſos eſt digladiatio. Ii cum nihil omnino ſciant, tamen omnia ſe ſcire profitentur: cumque ſe ipſos ignorent, neque foſſam aliquoties, aut ſaxum obvium videant, vel quia lippiunt plerique (y), vel quia

(y) Nimium ob ſtudium. Animus autem peregrinatur, dum intenti cogitationibus non ſumus apud nos. Horatius: *Dum peregre eſt animus ſine corpore velox.* Alluſit ad duas fabellas, alteram de philoſopho, dum contemplatur aſtra in foveam lapſo, quem anus irriſit, quod conaretur videre quod eſſet in cœlis, cum quod ante pedes eſſet, non videret. Alteram de Aſtrologo, qui revertens a

peregrinantur animi, tamen ideas, univerſalia, formas ſeparatas, primas materias, quidditates, ecceitates (z) videre ſe prædicant, res adeo tenues, ut

cœna, impegit in ſaxum, e pariete prominens, cujus meminit Joannes Campanus. *L.*

(z) Portentoſa philoſophorum recentiorum vocabula non niſi a dæmonibus cacata atque ab ipſis denuo collecta. *MSC.*

neque Lynceus, opinor, poſſit perſpicere. Tum vero præcipue prophanum vulgus aſpernantur, quoties triquetris, & tetragonis, circulis, atque hujuſmodi pictuis mathematicis, aliis ſuper alias inductis, & in labyrinthi ſpeciem confuſis, præterea literis velut in acie diſpoſitis, ac ſubinde alio atque alio repetitis ordine, tenebras offundunt imperitioribus. Neque deſunt ex hoc genere qui futura quoque prædicant conſultis aſtris, ac miracula pluſquam magica polliceantur, & inveniunt homines fortunati, qui hæc quoque credant.

Porro theologos ſilentio tranſire fortaſſe præſtiterit, *και ταυτην καμαρινας ϰ κινειν* (a), nec hanc anagyrim tange-

(a) Id eſt: *Et hanc camarinam non movere.* Camarina palus erat, peſtilenti exhalatione noxia civitati proximæ. Conſultus Apollo num eam deberent ſiccare reſpondit, *μη κινειν την καμαριναν*,

re (b), utpote genus hominum mire

id eſt, *ne movete Camarinam.* Poſt, obliti oraculi, deſiccarunt, & ceſſavit quidem peſtis, ſed hoſtes per eam ingreſſi, populati ſunt civitatem. Ita Servius, ſed copioſius ſuper hac re, *in Chiliadibus ſuis*, Eraſmus. *L.*

(b) Quidam anagyrim herbam putant, quæ contrectata, peſſime oleat, quam Dioſcorides, *lib.* 3. ſic deſcribit: Αναγυρις θαμνος εϛι φυλλοις και ραβ-

ſuperciliosſum atque irritabile, ne forte turmatim ſexcentis concluſionibus adoriantur, & ad palinodiam adigant, quod ſi recuſem, protinus *hæreticam* clamitent. Nam illico ſolent hoc terrere fulmine, ſi cui ſunt parum propitii. Sane quanquam non alii ſunt, qui minus libenter agnoſcant meam in ſe beneficentiam, tamen hi quoque non mediocribus nominibus obſtricti ſunt, dum felices ſua Philautia perinde quaſi ipſi tertium incolant cœlum, ita reliquos mortaleis omneis ut humi reptantes pecudes, e ſublimi deſpiciunt, ac prope

δοις προσεμφερης αγνῳ Δενδρωδης βαρυοσμος ισχυρως, ανθος κραμβῃ εικος. Id eſt: *Anagyris frutex eſt, foliis & virgis aſſimilis agno, arbori ſimilis, odore vehementer gravi, florem habet crambæ ſimilem. L.* *Seu commovere*, etiam in eos dicebatur, qui ſibi ipſis malorum autores eſſent; quique in ſuam ipſorum perniciem quempiam irritarent. *MSC.*

commiſerantur, dum tanto magiſtralium definitionum, concluſionum, corollariorum, propoſitionum explicitarum & implicitarum agmine ſepti ſunt, tot exuberant κρησφυγέτοις (c), ut nec Vulcaniis vinculis ſic poſſint irretiri, quin

(c) Κρησφύγετον Græci vocant, *ſuffugium*, a Creta & fuga compoſita dictione, de quo Suidas ſic ait: Κρησφύγετα τὰ πρὸς τὺς χειμῶνας σκηνὰ, καὶ ὀχυ-

elabantur diſtinctionibus, quibus nodos omneis adeo facile ſecant, ut non Tenedia bipennis (d) melius, tot nuper excogitatis vocabulis, ac prodigioſis vocibus ſcatent. Præterea dum arcana myſteria *ſuo* explicant *arbitratu*: qua ratione conditus ac digeſtus ſit mundus: per quos canales labes illa peccati in poſteritatem derivata ſit: quibus modis, qua menſura, quantulo

ερυματα και καταφυγη. Οἱ δε φασιν, ὁτι τους κρηταιεις οἱ νησιωται, ἁμα μινῳ τῳ Βασιλει θαλαττοκρατουντας, εφυγον εις σπηλαια τινα, ὁθεν εκεινα ωνομασθησαν κρησφυγετα. Id eſt: *Creſphygeta ſunt quæ contra aeris frigiditatem anguſta ſunt, & munitiones, & refugium. Nonnulli autem dicunt, quod Cretenſes ſimul cum Minoe rege, maris imperium tenentes cæteri inſulares fugerunt in ſpeluncas, unde illæ vocatæ ſunt Creſphygeta.* L.

(d) Proverbium eſt in eos, qui ſtatim ac facile rem expediunt, τενεδιος πελεκυς, a ſecuri Tenedia, qua ſtatim occidebatur a rege, qui in cauſa victus fuiſſet: ſed de hoc copioſius *in Chiliadibus*. L.

tempore in Virginis utero ſit abſolutus Chriſtus: quemadmodum in ſynaxi accidentia ſubſiſtant ſine domicilio. Sed hæc protrita. Illa demum magnis & illuminatis, ut vocant, theologis digna putant, ad hæc ſi quando incidunt, expergiſcuntur. Num quod inſtans in generatione divina? num plures in Chriſto filiationes? num poſſibilis propoſitio, Pater Deus odit filium? num Deus potuerit ſuppoſitare mulierem, num diabolum, num aſinum, num cucurbitam, num ſilicem? Tum quemadmodum cucurbita fuerit concionatura, editura miracula, figenda cruci. Et, quid conſecraſſet Petrus, ſi conſecraſſet eo tempore, quo corpus Chriſti pendebat in cruce? Et, num eodem tempore Chriſtus homo dici potuerit: &

num poſt reſurrectionem edere aut bibere fas ſit futurum, jam nunc famem ſitimque præcaventes. Sunt innumerabiles λεπτολεσχιαι (e), his quoque multo ſubtiliores, de inſtantibus, de notionibus, de relationibus, de formalitatibus, de quidditatibus, ecceitatibus, quas nemo poſſit oculis aſſequi, niſi tam Lynceus, ut ea quoque per altiſſimas tenebras videat, quæ nuſquam ſunt. Adde nunc his γνωμας illas, adeo παραδοξυς, ut illa Stoicorum oracula, quæ paradoxa vocant, craſſiſſima præ his videantur, & circumforanea, velut levius eſſe crimen homines mille jugulare, quam ſemel in die dominico calceum pauperi conſuere. Et potius eſſe committendum, ut univerſus orbis

(e) Id eſt, *ſubtilia nugamenta. L.*

pereat

pereat una cum victu & veſtitu, quod ajunt, ſuo, quam unicum quantumlibet leve mendaciolum dicere. Jam has ſubtiliſſimas ſubtilitates ſubtiliores etiam reddunt tot ſcholaſticorum viæ, ut citius e labyrinthis temet explices, quam ex involucris Realium (f), *Nominalium* (g), *Thomiſtarum*, *Albertiſtarum*, *Occaniſtarum*, *Scotiſtarum*, & nondum omneis dixi, ſed præcipuas duntaxat. In quibus omnibus tantum eſt eruditionis, tantum difficultatis, ut exiſtimem ipſis apoſtolis alio ſpiritu opus fore, ſi cogantur hiſce de rebus cum

(f) Hi ponunt univerſalia eſſe res diſtinctas a ſingularibus, quantitatem a re quanta, reſpectus a fundamentis & terminis. Unde ad ſaltum pulicis totum mundum dicunt moveri. *L.*

(g) Hi dicunt univerſalia nihil aliud eſſe, quam terminos. *L.*

hoc novo theologorum genere conſe-rere manus. Paulus fidem præſtare potuit, at idem cum ait: *Fides eſt ſub-ſtantia rerum ſperandarum, argumen-tum non apparentium*: parum magiſtra-liter definivit. Idem ut charitatem optime præſtitit, ita parum dialectice vel divi-dit, vel finit, in priore ad Corinthios epiſtola, *cap.* 13. Ac pie quidem illi conſecrabant ſynaxim, & tamen rogati de termino a quo, & termino ad quem: de transſubſtantiatione: de modo quo corpus idem ſit in diverſis locis: de differentia, qua corpus Chriſti eſt in cœlo, qua fuit in cruce, qua in ſacra-mento ſynaxeos: quo puncto fiat trans-ſubſtantiatio, cum oratio per quam ea ſit, ut quantitas diſcreta ſit in fluxu, non pari, ſicut opinor, reſpondiſſent

acumine, quo (h) *Scotidæ* diſſerunt hæc, ac definiunt. Noverant illi Jeſu matrem, ſed quis eorum tam philoſophice demonſtravit, quomodo fuerit ab Adæ macula præſervata, quam noſtri theologi? Petrus accepit claves, & accepit ab eo, qui non committat indigno, & tamen an intellexerit, neſcio, certe nuſquam attigit ſubtilitatem, quomodo ſcientiæ clavem habeat is quoque, qui ſcientiam non habeat. (i) *Baptizabant* illi paſſim, & tamen

(h) De Scoti Subtilitate concionatus eſt Baſileæ Vir ſane meo judicio non indoctus, dum ſermo foret de conceptione beatæ Mariæ Virginis, at denuo ſubdidit; Tametſi fuit Doctor ſubtilis, tamen qualis vita fuerit, nondum quidpiam comperti habeo. Num Commendatio ſolemnis. Anno 15. *MSC.*

(i) Nimirum aliquis ex Theologorum hujuſmodi cœtu tantæ pietatis, ut putaret, Johannem Baptiſtam hominem craſſum, ut qui in Eremo plerumque vixerit, ſubruſtice egiſſe, qui Chriſtum Jordanis

nunt opus, opus operans & opus operatum. Paſſim inculcant charitatem, nec ſecernunt infuſam ab acquiſita, nec explicant, accidens ne ſit, an ſubſtantia, creata res an increata. Deteſtantur peccatum, at emoriar, ſi potuerunt ſcientifice definire, quid ſit illud, quod peccatum vocamus, niſi forte Scotiſtarum ſpiritu fuerunt edocti. Nec enim adduci poſſum, ut credam Paulum, e cujus unius eruditione licet omneis æſtimare, toties damnaturum fuiſſe quæſtiones, diſceptationes, genealogias, & ut ipſe vocat, λογομαχιας, ſi eas percalluiſſet argutias, præſertim cum omnes illius temporis contentiones, pugnæque ruſticanæ fuerint, & craſſæ, ſi cum magiſtrorum noſtrorum pluſquam Chryſippeis ſubtilitatibus con-

ſerantur. (1). Quanquam homines modeſtiſſimi, ſi quid forte ſcriptum ſit ab Apoſtolis indolatius parumque magiſtraliter, non damnant quidem, ſed commode interpretantur. Hoc videlicet honoris, partim antiquitati, partim apoſtolico nomini deferentes. Et, hercle, parum æquum erat, res tantas ab illis requirere, de quibus ex præceptore ſuo, ne verbum quidem unquam audiſſent. Idem ſi eveniat in Chryſoſtomo, Baſilio, Hieronymo, tum ſat

(1) Chryſippus diſcipulus fuit Cleanthis, poſt quem præfuit ſcholæ Stoicorum. Hic ſolitus fuit argutiſſima quædam ſophiſmata proponere, quale fuit hoc: Ὁ λεγων τοις αμυητοις τα μυστηρια ασεβει, ὁ δε γε ἱεροφαντης τοις αμυητοις λεγει· ὁ ἱεροφαντης αρα ασεβει. Id eſt: *Qui dicit prophanis myſteria, impie agit, ſacerdos prophanis dicit, ſacerdos igitur impie agit.* Item illud: εστι τις κεφαλη, εκεινην δε ουκ εχεις, εστι δε γε τις κεφαλη ἡν ουκ εχεις· ουκ αρα εχεις κεφαλην. Id eſt: *Eſt aliquod caput, illud autem non habes, eſt igitur aliquod caput quod non habes, non igitur habes caput L.*

habent aſcribere, *non tenetur*. Et illi quidem confutarunt ethnicos philoſophos ac Judæos, ſuapte natura pertinaciſſimos, ſed vita magis ac miraculis quam ſyllogiſmis, tum eos quorum nemo fuerit idoneus, vel unicum Scoti *Quodlibetum* ingenio conſequi. Nunc quis ethnicus, quis hæreticus non continuo cedat tot tenuiſſimis ſubtilitatibus, niſi tam craſſus, ut non aſſequatur, aut tam impudens ut exibilet, aut iiſdem inſtructus laqueis, ut jam par ſit pugna, perinde quaſi magum cum mago committas, aut ſi gladio fortunato pugnet aliquis cum eo, cui gladius ſit fortunatus: tum enim nihil aliud quam tela Penelopes retexeretur (m). Ac meo

(m) *Πηνελοπης ἱςον αναλυειν.* Id eſt: *Penelopes telam reſolvere*, aut *retexere*, proverbio dictum eſt, pro eo quod eſt, operam inanem ſumere, rurſumque deſtruere, quod effeceris. Nam Homerus, *Odyſſeæ.*

quidem judicio ſaperent Chriſtiani, ſi pro pinguibus iſtis militum cohortibus, per quas jam olim ancipiti Marte belligerantur, clamoſiſſimos Scotiſtas, & pertinaciſſimos Occaniſtas, & invictos Albertiſtas una cum tota ſophiſtarum manu, mitterent in Turcas & Saracenos: ſpecta-

C. fingit Penelopem telam, quam interdiu texuit, noctu retexuiſſe, atque eo pacto procos illuſiſſe, quibus ſimul atque tela perfecta fuiſſet promiſerat ſe nupturam. *L.*

rent, opinor, & conflictum omnium lepidiſſimum, & victoriam non ante viſam. Quis enim uſque adeo frigidus, quem iſtorum non inflamment acumina? quis tam ſtupidus, ut tales non excitent aculei? Quis tam oculatus, ut hæc illi non maximas offundant tenebras? Verum hæc omnia videor vobis propemodum joco dicere. Nec mirum ſane, cum ſint & inter ipſos theologos melioribus inſtituti litteris, qui ad has frivolas, ut putant, Theologorum argutias nauſeent. Sunt qui velut ſacrilegii genus execrentur, ſummamque ducant impietatem, de rebus tam arcanis & adorandis magis quam explicandis, tam illoto ore loqui, tam prophanis Ethnicorum argutiis diſputare, tam arroganter definire, ac divinæ theolo-

giæ majeſtatem tam frigidis, imo ſordidis verbis ſimul & ſententiis conſpurcare. At interim ipſi feliciſſime ſibi placent, imo plaudunt, adeo ut his ſuaviſſimis næniis, nocte dieque occupatis, ne tantulum quidem otii ſuperſit, ut evangelium, aut Paulinas epiſtolas vel ſemel liceat evolvere. Atque interim dum

hæc nugantur in ſcholis, exiſtimant ſeſe univerſam eccleſiam, alioqui ruituram, non aliter ſyllogiſmorum fulcire tibicinibus, quam Atlàs cœlum humeris ſuſtinet apud Poetas. Jam illud quantæ felicitatis eſſe putatis, dum arcanas litteras, perinde quaſi cereæ ſint, pro libidine formant ac reformant, dum concluſiones ſuas, quibus jam aliquot ſcholaſtici ſubſcripſerunt, pluſquam Solonis leges videri poſtulant, & vel pontificiis decretis anteponendas, dumque veluti cenſores orbis ad palinodiam trahunt, ſi quid uſquam cum explicitis & implicitis illorum concluſionibus, non ad amuſſim quadrarit, ac non ſecus atque ex oraculo pronunciant: *hæc propoſitio ſcandaloſa eſt: hæc parum reverentialis: hæc hæreſim olet: hæc male tinnit:* ut

Jam nec baptiſmus, nec evangelium, nec Paulus aut Petrus, nec ſanctus Hieronymus aut Auguſtinus, imo nec ipſe Thomas αριϛοτελικωτατος (n) Chriſtianum efficiat, niſi Baccalauriorum calculus acceſſerit, tanta eſt in judicando ſubtilitas. Quis enim ſenſurus erat eum Chriſtianum non eſſe, qui diceret has duas orationes, *matula putes*, & *matula putet* (o), Item *ollæ fervere*, & *ollam fervere*, pariter eſſe congruas, niſi ſapientes illi docuiſſent? Quis tantis errorum tenebris liberaſſet eccleſiam, quos ne lecturus quidem unquam quis-

(n) Id eſt: *Ariſtotelicißimus*, quod hic fere primus fuit, qui Ariſtotelica miſcuit ſacris. *L.*

(o) Sic vertit quod iſti dicunt, *Socrates curris*, & *Socrates currit*. Quas orationes, neſcio quis Frater, dixerat eſſe æque perfectas & congruas, ut ipſi dicunt: quo circa baccalaurii Oxonienſes eum damnaverunt. *L.*

quam fuerat, niſi magnis ſigillis (p) iſti prodidiſſent? Verum, an non feliciſſimi dum hæc agunt? Præterea dum inferorum res omneis ſic examuſſim depingunt, tanquam in ea Republica compluréis annos ſint verſati? Præterea dum pro arbitrio novos orbes (q) fabricantur, addito denique latiſſimo illo, pul-

(p) Nam hic mos eſt iſtis ut poſt propoſitiones damnatas, in teſtimonium applicent magnum ſigillum univerſitatis. *L.*

(q) Veteres ſphæras ſingulas ſeptem tribuerunt planetis. His impoſuerunt octavum orbem, ſtellarum fixarum. Deinde videntes octavum duobus motibus moveri, diſcentesque ab Ariſtotele, uniuscujuſque orbis non eſſe niſi unum motum naturalem, coacti ſunt dicere alterum motum octavi orbis eſſe violentum. Motu autem violento non poteſt moveri ſuperior orbis ab inferiori. Quo circa coacti ſunt ponere novum orbem, quem *primum mobile* vocant. His deinde Theologi addiderunt decimum orbem, quem *empyreum* dicunt: perinde quaſi ſancti felices eſſe non poſſint, niſi ſuum habeant cœlum. At Baſilides hæreticus *cœlos fabricatus eſt trecentos ſexaginta quinque* teſte Auguſtino. *L.*

cherrimoque: ne ſcilicet deeſſet ubi felices animæ commode vel ſpatiari, vel convivium agitare, vel etiam pila ludere poſſent. His atque id genus bis mille nugis horum capita adeo diſtenta differtaque ſunt, ut arbitrer nec Jovis cerebrum æque gravidum fuiſſe, cum ille Palladem parturiens, Vulcani ſecurim imploraret. Quare nolite mirari, ſi videtis caput illorum tot faſciis tam diligenter obvinctum (r) in publicis diſputationibus, alioquin enim plane diſſilirent. Illud ipſa quoque nonnumquam ridere ſoleo, cum ita demum maxime ſibi videntur theologi, ſi quam maxime barbare ſpurceque loquantur, cumque adeo balbutiunt, ut a nemine niſi

(r) Id potiſſimum videmus in doctoribus apud Pariſios, quorum capita tot faſciis ſunt obvoluta, ut vix poſſint evolvere ſeſe. Diſſilit autem, quod ruptum in varias partes, minutim ſolvitur. L.

balbo poſſint intelligi, *acumen* appellant quod vulgus non aſſequatur. Negant enim e dignitate ſacrarum litterarum eſſe,

ſi

ſi grammaticorum legibus parere cogantur. Mira vero majeſtas theologorum, ſi ſolis illis fas eſt mendoſe loqui, quanquam hoc ipſum habent cum multis cerdonibus commune. Poſtremo jam Diis proximos ſeſe ducunt, quoties quaſi religioſe *magiſtri noſtri* ſalutantur, in quo quidem nomine, tale quiddam ſubeſſe putant, quale eſt apud Judæos τετραγραμματον (s). Itaque nefas ajunt

(s) Id eſt: *Quatuor litterarum*, quod ſolum ανεκφωνητον, id eſt, *ineffabile* eſt inter nomina illa decem, quibus Hebræi Deum vocant, quæ, ut etiam Hieronymus *in epiſtola ad Marcellam* teſtatur, iſta ſunt. Primum, אל quod *Aquila*, ισχυρος, id eſt, *fortem* interpretatur. Secundum, אלהי. Tertium, אלהים quæ *Deum* ſignificant. Quartum, צבאות quod LXX. virtutum, *Aquila exercituum* interpretatur. Quintum, עליון, id eſt, *excelſum*. Sextum, אשר אתיה, id eſt, *quiero.* Septimum, ארני, id eſt, *Dominus*. Octavum, ית quod in, הללויה, id eſt, *laudate Duminum*, tantum ponitur. Nonum, de quo hic loquitur, יהוה quod *ineffabile* eſt. Nam quatuor illæ lit-

eſſe MAGISTER NOSTER ſecus quam majuſculis ſcribere litteris. Quod ſi quis præpoſtere, *Noſter magiſter* dixerit, is ſemel omnem theologici nominis perverterit majeſtatem.

teræ, Jod, He, Vau, He, quibus ſignatur; conjunctæ nihil ſonant. Quo myſterio innuunt divinam eſſentiam modis omnibus ineffabilem: at nos illam totam depingimus ineptis, ut ego cenſeo, commentis. Nam ut ſcriptum eſt, חשך ישת, סתרו, id eſt, *poſuit tenebras ſecretum ſuum.* Decimum, שדי quod Aquila αλκιμον, id eſt, *robuſtum* interpretatur. Sunt & alia nomina, quibus Deus apud Hebræos ſignificatur, ut אש, id eſt, *ignis*, & חכמה, *ſapientia*, *&c.* *L.*

Ad horum felicitatem proxime accedunt ii, qui ſe vulgo *Religioſos* ac *Monachos* (t) appellant; utroque falſiſſimo cognomine, cum & bona pars iſtorum longiſſime abſit a religione, & nulli magis omnibus locis ſint obvii. (u) Iis non video quid poſſit eſſe miſerius, niſi ego multis modis ſuccurrerem. Etenim cum hoc hominum genus omnes ſic execrentur (x), ut fortuitum etiam occurſum ominoſum eſſe perſuaſum ſit, tamen ipſi ſibi magnifice blandiuntur. Primum ſummam exiſtimant

(t) Nam *monachus* græce dicitur ſolitarius. *L.*

(u) Fuit olim, dum Gymnaſii Baſileenſis nomen erat celebrius, vulgatiſſimus jocus, nullam diei præterire horam, quin aut ſtudentes, aut aſini molinarii, meretrices, ſeu duo monachi tranſeuntibus Rhenanum pontem occurrerent. Vero verius quod hic narratur. *MSC.*

(x) Habent autem hi, neſcio qua de cauſa, ſingularem apud mulierculas præſertim ruſticas gratiam, non etiam apud viros. *MSC.*

pietatem, ſi uſque adeo nihil attigerint litterarum, ut ne legere quidem poſſint. (y) Deinde cum pſalmos ſuos, numeratos quidem illos, at non intellectos, aſininis vocibus in templis derudunt, tum vero ſe putant divorum aures multa voluptate demulcere. Et ſunt ex his nonnulli, qui ſordes ac mendicitatem magno vendunt, proque foribus magno mugitu panem efflagitant, (z) imo in nullis diverſoriis, vehiculis, navibus non obturbant, non mediocri profecto reli-

(y) Olim monachi fere laici erant, quales Benedictini & Franciſci ſocii. Unde ſunt qui putent irreligioſum, ſcire litteras, præcipue bonas, nec recipiunt eruditos, & libenter expellunt forte receptos, cum ipſi ventres magis ſint, quam homines. *L.*

(z) Pudet me, quoties id video, & tamen videmus: imo irrumpunt in diverſoria publica, obſtrepunt in mediis conviviis, nihil pudet ſacerdotes. Paulus manibus laboravit, Chriſtus uſus eſt liberalitate amicorum. Ego putarim magis convenire, ut iſtis, ſi boni ſint, alia ratione, provideretur. *L.*

quorum mendicorum jactura. Atque ad eum modum homines ſuaviſſimi, ſordibus, inſcitia, ruſticitate, impudentia, apoſtolos, ut ajunt, nobis referunt. Quid autem jucundius, quam quod omnia faciunt ex præſcripto, quaſi mathematicis utentes rationibus, quas præterire piaculum ſit. Quot nodos habeat calceus, quo colore cingula, veſtis quot diſcriminibus variegandа, qua materia, quotque culmis latum cingulum, qua

ſpecie, & quot modiorum capax cucullus, quot digitis latum capillitium, quot dormiendum horas. Atque hæc quidem æqualitas in tanta corporum & ingeniorum varietate, quam ſit inæqualis, quis non perſpicit? Et tamen his nugis non alios modo præ ſe nauci faciunt, verum invicem alii alios contemnunt, atque homines apoſtolicam charitatem profeſſi, ob aliter cinctam veſtem, ob colorem paulo fuſciorem, omnia miris tragœdiis miſcent. Ex his videas quoſdam adeo rigide religioſos, ut ſumma veſte (a), non niſi Cilicina

(a) Habet hoc ordo Cluniacenſium, quorum magna pars ob divitias corrupta fuit, etiam ætate Bernardi, quod ex illius patet epiſtolis. Cilicinam autem veſtem *aſperrimam* vocat, utpote quæ ex villis caprarum fieri ſoleat apud Cilices, unde & nomen habet, quemadmodum Mileſiam veſtem, pro *molliſſima* poſuit. Sicut & Horatius in epiſtolis: *Alter Mileti textam, cane pejus & angue Vitabit chlamydem.* L.

utantur, intima Mileſia, alios contra, qui ſuperne linei ſint, intime lanei. Rurſum alios, qui pecuniæ contactum ceu aconitum (b) horreant, nec a vino interim, nec a mulierum contactu tem-

(b) Aconitum herba eſt venenoſa, quam Dioſcorides, *lib.* 4. inter frigidiſſimas numerat, quod in ſaxis creſcit, unde, Plinius autor eſt, nomen habet, ακονη, enim *cautes* dicitur. Hujus duas ſpecies Dioſcorides faciens & de altero loquens ait: Κτεινει δε και παρδαλεις, και συς, και λυκους, και παν θηριον, κρεαδιοις εντιθεμενον, και παραβαλλομενον. Id eſt: *Occidit autem & pardales, & ſues, lupos & omnem beſtiam, caruncidis impoſitum & projectum.* L.

perantes. Denique mirum omnibus ſtudium, ne quid in ratione vitæ conveniat. Nec illud ſtudio eſt, ut Chriſto ſimiles ſint, ſed ut inter ſe diſſimiles. Porro magna felicitatis pars eſt in cognomentis, dum hi *funigeros* appellari

ſe gaudent & inter hos, alii *Coletas*, alii *Minores*, alii *Minimos*, alii *Bulliſtas*. Rurſum hi *Benedictinos*, illi *Ber-*

nardinos : hi *Brigidenſes*, illi *Auguſtinenſes* : hi *Guilhelmitas*, illi *Jacobitas*, quaſi vero parum ſit, dici *Chriſtianos*. Horum magna pars in tantum ſuis nititur ceremoniis, & hominum traditiunculis, ut putet unum cœlum parum dignum eſſe tantis præmium, haud cogitantes futurum, ut Chriſtus contemptis his omnibus, ſuum illud ſit exacturus præceptum, nempe charitatis. Alius oſtentabit aqualiculum, omni piſcium genere diſtentum. Alius pſalmorum centum effundet modios. Alius jejuniorum myriadas annumerabit, & toties unico prandio pene diſruptam imputabit alvum. Alius tantum ceremoniarum acervum proferet, quantum vix ſeptem onerariis navibus vehi poſſit. Alius gloriabitur ſexaginta annos nunquam

attactam pecuniam, niſi digitis duplici chirotheca munitis. Alius cucullam ingeret adeo ſordidam & craſſam, ut nullus nauta ſuo dignetur corpore. Commemorabit alius ſe pluſquam undecim luſtris ſpongiæ vitam egiſſe, ſemper eidem affixum loco: Alius raucam aſſiduo cantu vocem adducet: Alius lethargum ſolitudine contractum: alius linguam jugi ſilentio torpentem (c). At Chriſtus interpellatis, nunquam alioqui finiendis gloriis, unde nam hoc, inquiet, novum Judæorum genus? Unicam ego legem vere meam agnoſco, de qua ſola nihil audio. Et olim palam nulloque parabolarum utens involucro, paternam

(c) Nam certa ſua habent ſilentia. Hi Fratres frigidis præcipue morbis ſunt obnoxii, quales ſunt apoplexia, paralyſis, tortura, lethargus, & ſpaſmus. Unde multos tales vidi, qui linguam, nam hæc cum primis humida eſt, paralyſi vitiatam, movere non poſſent. *L.*

hæreditatem pollicitus ſum, non cucullis, preculis, aut inediis, ſed charitatis officiis. Nec eos agnoſco, qui ſua facta nimis agnoſcunt, iſti qui me quoque ſanctiores videri volunt, Abraxaſiorum cœlos, (d) ſi libet, occupent, aut ab his ſibi novum extrui cœlum jubeant, quorum traditiunculas, meis præceptis antepoſuerunt. Cum hæc audient, & videbunt nautas & aurigas ſibi præferri, quibus, putatis, vultibus ſeſe mutuo contuebuntur? Sed interim ſpe ſua feli-

(d) Baſilides hæreticus trecentos ſexaginta quinque fabricatus eſt cœlos, ut autor eſt divus Auguſtinus in libro ad *Quod vult Deum*. Inde myſticum illud nomen ſuis diſcipulis commendavit ἀβραξας. Nam his literis juxta græcam ſupputationem hic numerus ſignificatur, α & β ſignificant *unum & duo* ρ & α *centum & unum*, ξ & α *ducenta & unum*, σ, quæ ſeptima eſt in hac dictione littera, ſignificat *ſexaginta*. In ſumma reddentur trecenta ſexaginta quinque. De hoc plura vide in ſcholiis Eraſmi, in Hieronymi epiſtolas. *L.*

ces ſunt, non abſque meo beneficio. Atque hos quidem, quanquam a Republica ſemotos, nemo tamen audet contemnere, præcipue mendicantes, propterea quod omnia omnium arcana teneant, ex confeſſionibus, quas vocant. Quæ tamen prodere nefas habent, niſi ſi quando poti, fabulis amœnioribus delectare ſe volunt, ſed conjecturis modo rem indicant, tacitis interim nominibus. Quod ſi quis hos crabrones irritarit, tum in popularibus concionibus probe ulciſcuntur ſeſe, & obliquis dictis hoſtem notant, adeo tecte, ut nemo non intelligat, niſi qui nihil intelligit. Nec prius oblatrandi finem faciunt, quam in os offam objeceris. Age vero quem tu mihi comœdum, quem circulatorem ſpectare malis, quam iſtos in concioni-

bus ſuis rethoricantes omnino ridicule, ſed tamen ſuaviſſime imitantes ea quæ rhetores de dicendi ratione tradiderunt? Deum immortalem ut geſticulantur, ut apte commutant vocem, ut cantillant, ut jactant ſeſe, ut ſubinde alios atque alios vultus induunt, ut omnia clamoribus miſcent. Atque hanc orandi artem ceu rem arcanam Fraterculus Fraterculo, per manus tradit: eam tametſi

mihi non eſt fas ſcire, tamen utcunque conjecturis ſequar. Primo loco invocant, id quod a poetis mutuo ſumpſerunt: deinde dicturi de charitate, a Nilo Ægypti fluvio ſumunt exordium, aut crucis myſterium enarraturi, (e) a Babylonio dracone Bel feliciter auſpicantur: aut de jejunio diſputaturi, a duodecim zodiaci ſignis principium faciunt, aut de fide verba facturi, diu de quadratura circuli præloquuntur. Audivi ipſa quendam eximie ſtultum, erravi, *doctum* volebam dicere, qui in concione celeberrima, divinæ triadis myſterium explicaturus, quo & doctrinam ſuam non vulgarem

(e) Hæc fabula de Bel dracone inſerta eſt ſcriptis Danielis a Theodotione, ut nonnulli putant: nam in hebræo non habetur, quemadmodum nec Suſannæ hiſtoria, nec hymnus trium puerorum, quæ omnia obeliſcis antepoſitis, divus Hieronymus jugulavit, tanquam adulterina. *L.*

oſtentaret, & theologicis ſatisfaceret auribus, nova prorſus ingreſſus eſt via, nimirum a litteris, ſyllabis, & oratione, tum a concordia nominis & verbi, adjectivi nominis & ſubſtantivi, mirantibus jam pleriſque, ac nonnullis Horatianum illud apud ſe muſſitantibus: *Quorſum hæc tam putida tendunt?* Tandem huc rem deduxit, ut in grammaticorum rudimentis ſic expreſſum oſtenderet totius triadis ſimulacrum, ut nemo mathematicorum in pulvere poſſet evidentius depingere. Atque in hac oratione θεολογώτατος ille totos octo menſes ita deſudarat, ut hodie quoque magis cæcutiat quam talpæ, nimirum tota luminum acie ad ingenii cuſpidem avocata. Verum haud pœnitet hominem cæcitatis, ac parvo quoque putat emptam eam glo-

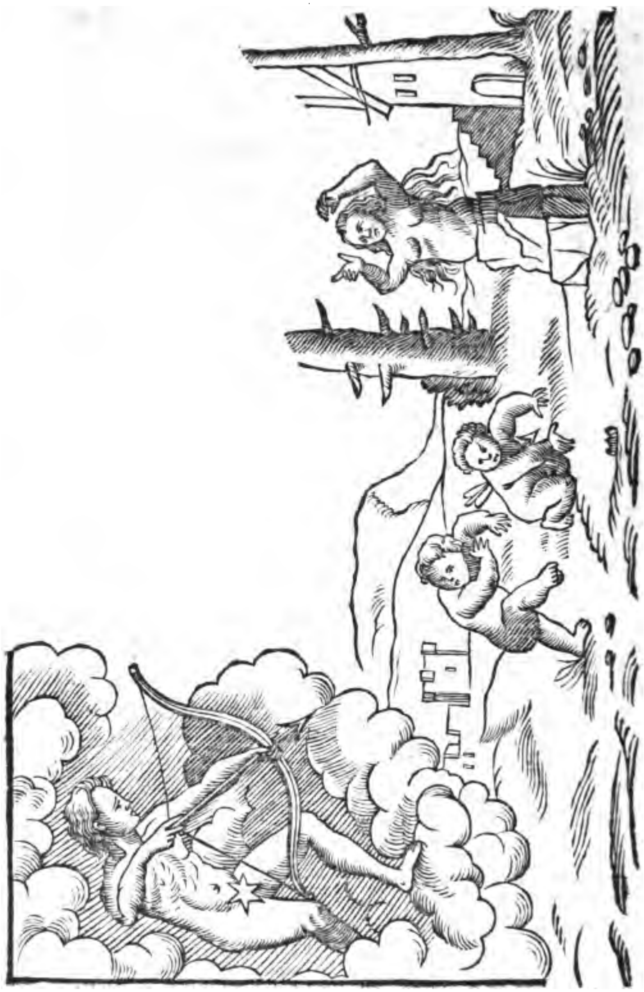
riam. Auditus eſt a nobis alius quidam octogenarius, adeo theologus, ut in hoc Scotum ipſum renatum putes. Is explicaturus myſterium nominis Jesu, mira ſubtilitate demonſtravit in ipſis litteris latere, quicquid de illo dici poſſit. Etenim quod tribus duntaxat inflectitur caſibus, id manifeſtum eſſe ſimulacrum divini ternionis. Deinde quod prima vox *Jeſus*, deſinat in *s*, ſecunda *Jeſum* in *m*, tertia *Jeſu* in *u*, in hoc ἀῤῥητον (f) ſubeſſe myſterium: nempe tribus litterulis indicantibus eum eſſe ſummum, medium, & ultimum. Reſtabat myſterium his quoque retruſius, mathematica ratione. *Jeſus* ſic in duas æquales diffidit portiones, ut ſcilicet penthe-

(f) Id eſt: *Arcanum & ineffabile.*

mimeres

mimeres (g) in medio reſideret. Deinde docuit eam litteram apud Hebræos eſſe, ש, quam illi *Syn* appellent: porro *ſyn*, Scotorum opinor lingua, *peccatum* ſonat: atque hinc palam declarari, Jeſum eſſe qui peccata tolleret mundi. Hoc tam novum exordium ſic inhiantes admirati ſunt omnes, præcipue theologi, ut parum abfuerit, quin illis acciderit, quod olim Niobæ, cum mihi propemodum evenerit, quod ficulno illi Priapo, qui, magno ſuo malo, Ca-

(g) Πέντε *quinque* ſunt, ἥμισυ, *dimidium*, μέρος, *pars*, unde πενθημιμερὲς, *dimidium quinque* dicitur. Quemadmodum etiam Terentianus ait: *Hoc* πενθημιμερὲς, *medium de quinque vocatur.* Sicut igitur grammaticis *penthemimeres* vocatur, quando poſt duos primos pedes relinquitur ſyllaba dictionem terminans: nam duo cum ſemis, dimidium faciunt quinque, ſic *ſyn* in medio *penthemimeris* poſitum erat a Fratre, ut ſi divideretur, utrunque ei dimidium cum reliquis duabus litteris ſumptum, *penthemimeres* faceret. *L.*

nidiæ Saganæque nocturna ſacra ſpectavit (h). Nec injuria profecto: nam quando ſimilem ἔφοδον (i) commentus eſt Demoſthenes ille grajus, aut Cicero latinus? Illis vitioſum habebatur prooemium, quod a re foret alienius: quaſi vero non ad iſtum modum exordiantur & ſubulci, natura videlicet magiſtra. At hi docti præambulum ſuum, ſic enim vocant, ita demum eximie rhetoricum fore ducunt, ſi nusquam quicquam habeat cum reliquo argumento

(h) Significat ſe adeo riſiſſe, cum ſtulti theologi præ admiratione ſtuperent, ut propemodum crepitum ventris faceret. Alluſit enim ad Priapum illum ficulnum, de quo Horatius in ea Satyra, quæ incipit: *Olim truncus eram ficulnus inutile lignum.* L.

(i) Id eſt: *Inſinuationem*, quæ eſt oratio quadam diſſimulatione & circuitione, obſcure ſubiens auditoris animum, ut ſcribitur *in Rhetorica ad Herennium.* Hac Quintilianus, in *l.* 4. utendum eſſe ait in cauſa admirabili & turpi. *L.*

confine, ut auditor interim admirans, illud ſecum murmuret, quo nunc ſe proripit ille? Tertio loco ceu narrationis vice nonnihil ex evangelio, ſed curſim ac velut obiter interpretantur, cum id ſolum fuerit agendum. Quarto loco jam nova ſumpta perſona, quæſtionem movent theologalem, aliquoties ουτε γης, ουτε ουρανου ἁπτομενην (k), atque id quoque ad artem arbitrantur pertinere. Hic demum theologicum attollunt ſupercilium, doctores ſolennes, doctores ſubtiles, doctores ſubtiliſſimos, doctores ſeraphicos, doctores ſanctos, doctores irrefragabiles, magnifica nomina auribus inculcantes. Tum ſyllogiſmos majores, minores, concluſiones, corollaria, ſuppoſitiones

(k) Id eſt: *Neque terram, neque cœlum attingentem.* Proverbium eſt apud Lucianum de re vehementer aliena a propoſito. *L.*

frigidiſſimas ac pluſquam ſcholaſticas nugas apud imperitum vulgus jactitant. Supereſt jam quintus actus, in quo ſummum artificem præſtare convenit. Hic mihi ſtultam aliquam & indoctam fabulam, ex ſpeculo opinor hiſtoriali, aut geſtis Romanorum in medium adferunt, & eandem interpretantur allegorice, tropologice, & anagogice. Atque ad hunc quidem modum Chimæram ſuam abſolvunt, qualem nec Horatius unquam aſſequi potuit, cum ſcriberet: *Humano capiti*, *&c.* Sed audierunt à neſcio quibus, ingreſſum orationis ſedatum, minimeque clamoſum eſſe oportere: Itaque principio ſic exordiuntur, ut nec ipſi vocem propriam exaudiant, quaſi referat dici, quod nullus intelligat. Audierunt nonnun-

quam ad concitandos affectus, excla-
mationibus utendum eſſe. Proinde preſſe
alioqui loquentes, ſubinde repente vo-
cem tollunt furioſo plane clamore, etiam
cum nihil opus. Jures elleboro homini
opus eſſe, perinde quaſi nihil referat,
ut clames. Præterea quoniam audierunt
oportere ſermonem in progreſſu ferveſ-
cere, in ſingulis partibus principiis ut-
cunque ſane recitatis, mox mira vocis

contentione utuntur, etiam ſi res ſit frigidiſſima, atque ita denique deſinunt, ut ſpiritu defectos credas. Poſtremo didicerunt, apud rhetores de riſu fieri mentionem (l), eoque ſtudent & ipſi jocos quoſdam aſpergere, ω φιλη αφροδιτη (m), quam plenos gratiarum, quamque in loco, ut plane ονον προς

(l) Apud Fabium, *lib. 6.* *L.*

(m) *O amica Venus*, ut viri dicunt ἡρακλεις, cum admirantur aut abominantur, ita fœminæ dicunt, ω φιλη αφροδιτη. *L.*

τὴν λυραν eſſe dicas. Mordent quoque nonnunquam, ſed ita, ut titillent magis quam vulnerent. Nec unquam verius adulantur, quam cum maxime *παῤῥησιαζέσθαι* (n), videri ſtudent. Denique tota actio eſt ejuſmodi, ut jures eos a fori circulatoribus didiciſſe a quibus longe vincuntur. Quanquam utrique alteris uſque adeo ſunt ſimiles, ut nemo dubitet, quin aut hi ab illis, aut illi ab his rhetoricen ſuam didicerint. Et tamen inveniunt hi quoque, mea nimirum opera, qui cum hos audiunt, Demoſthenes meros, ac Cicerones audire ſe putant. Quod genus ſunt præcipue mercatores ac mulierculæ: quorum auribus unice placere ſtudent, quod illi nonnullam prædæ portiuncu-

(n) Id eſt: *Libere loqui.* Inde *παῤῥησια*, *libertas in admonendo.*

lam de rebus male partis ſoleant impertiri, ſi commode fuerint palpati. Illæ cum aliis multis de cauſis huic ordini favent, tum præcipue, quod in horum ſinus ſoleant effundere, ſi quid in maritos ſtomachantur. Videtis opinor, quantopere mihi debeat hoc hominum genus, cum ceremoniolis, & nugis deridiculis, clamoribusque tyrannidem quandam inter mortales exerceant, & Paulos atque Antonios ſeſe credant.

Verum ego iſtos hiſtriones tam ingratos beneficiorum meorum diſſimulatores, quam improbos ſimulatores pietatis libenter relinquo. Jamdudum enim juvat de Regibus ac principibus aulicis a quibus ſimpliciſſime color, &, ut dignum eſt, ingenuis, ingenue non-

nihil attingere. Qui quidem ſi vel ſemunciam ſani cordis haberent, quid eſſet horum vita triſtius aut æque fugiendum? Neque enim exiſtimabit vel perjurio parricidioque parandum imperium, quiſquis ſecum perpenderit, quam ingens onus ſuſtineat humeris, qui vere principem agere velit. Eum qui rerum gubernacula ſuſceperit, publicum non privatum negotium gerere, nihil niſi de commodis publicis oportere cogitare: a legibus, quarum ipſe & autor & exactor eſt, nec latum digitum diſcedere: officialium omnium & magiſtratuum integritatem ſibi præſtandam eſſe: ſeſe eſſe unum omnium oculis expoſitum, qui vel ceu ſidus ſalutare, morum innocentia, maximam rebus humanis ſalutem poſſit adferre, vel veluti cometa

lethalis, ſummam perniciem invehere. Aliorum vitia neque perinde ſentiri, neque tam late manare. Principem eo loco eſſe, ut ſi quid vel leviter ab honeſto deflexerit, gravis protinus ad quamplurimos homines vitæ peſtis ſerpat. Tum quod multa ſecum adferat principum fortuna, quæ ſoleant a recto deducere, quod genus, delitiæ libertas, adulatio, luxus, hoc acrius enitendum ac ſollicitius advigilandum, necubi vel deceptus ceſſet in officio. Poſtremo, ut inſidias, odia, cæteraque vel pericula, vel metus omittam capiti imminere verum illum regem, qui paulo poſt ab eo ſit etiam de minimo quoque commiſſo rationem exacturus, idque tanto ſeverius, quanto præſtantius geſſit imperium. Hæc, inquam, atque hu-

juſmodi plurima, ſi princeps ſecum perpenderet, perpenderet autem ſi ſaperet, is nec ſomnum, nec cibum opinor jucunde capere poſſet. At nunc, meo munere, has omneis curas Diis permittunt, ipſi ſeſe molliter curant, neque quenquam ad aurem admittunt, niſi qui jucunda loqui norit, ne quid animo ſollicitudinis oboriatur. Se probe principis partes omneis impleſſe credunt, ſi venentur aſſidue, ſi bellos alant caballos, ſi ſuo commodo vendiderint magiſtratus ac præfecturas, ſi quotidie novæ rationes excogitentur, quibus civium opes attenuent & in ſuum converrant fiſcum: Verum id appoſite, repertis titulis, ut etiam ſi ſit iniquiſſimum, aliquam tamen æquitatis ſpeciem præ ſe ferat. Addunt data opera

nonnihil adulationis, quo populares animos, utcunque ſibi devinciant. Fingite mihi nunc quales ſunt nonnunquam, hominem legum ignarum, publicorum commodorum pene hoſtem, privatis intentum commoditatibus, addictum voluptatibus, oſorem eruditionis, oſorem libertatis ac veri, nihil minus quam de Reipublicæ ſalute cogitantem, ſed omnia ſua libidine, ſuisque utilitatibus metientem. Deinde addite huic torquem auream, omnium virtutum cohærentium conſenſum indicantem, tum coronam gemmis inſignitam, quæ quidem admoneat eum heroicis omnibus virtutibus oportere cæteris antecellere. Præterea ſceptrum, juſtitiæ & undecunque incorrupti pectoris ſymbolum. Poſtremo purpuram eximiæ cu-

juſdam in rempublicam charitatis indicium. Hæc geſtamina ſi Princeps cum ſua vita conferret, equidem futurum arbitror, ut plane pudeſcat ornatus ſui, vereaturque ne quis naſutus interpres, totum hunc tragicum cultum, in riſum, jocumque vertat.

Jam quid de proceribus aulicis commemorem? quorum pleriſque cum nihil

ſit addictius, ſervilius, inſulſius, abjectius, tamen omnium rerum primos ſeſe videri volunt. Hac una in re tamen modeſtiſſimi, quod contenti, aurum,

gemmas, purpuram, reliquaque virtutum ac ſapientiæ inſignia corpore circunferre, rerum ipſarum ſtudium omne concedunt aliis. Hoc abunde felices ſibi

videntur, quod Regem *herum* vocare liceat, quod tribus verbis ſalutare didicerint, quod norint civiles titulos ſubinde inculcare, *ſerenitatem, dominationem*, & *magnificentiam.* Quod egregie perfricuerint faciem, quod feſtiviter adulentur. Nam hæ ſunt artes, quæ vere nobilem & aulicum deceant. Cæterum ſi vitæ rationem omnem propius inſpicias, nimirum meros Phæacas (o) invenies, ſponſos Penelopes (p), reliquum carmen agnoſcitis, quod Echo vobis melius referet quam ego. Dormitur in medios dies, ibi ſacrificulus mercenarius

(o) Phæacum rex erat Alcinous, apud hos veluti ſtupidos, prodigioſa quædam mentitur Ulyſſes Homericus. *L.*

(p) Nam hos Homerus nulli rei præterquam epulis, choreis, cantilenis, & veneri ſtuduiſſe dixit. *L.*

mercenarius ad lectum paratus, qui propemodum cubantibus adhuc ſacrum expedite peragat. Mox ad jentaculum, quo vix peracto, jam interpellat prandium. Sub id alea, laterunculi, ſortes, ſcurræ, moriones, ſcorta, luſus, inficetiæ. Interim una aut altera merenda. Rurſum cœna, poſt hanc repotia, non una per Jovem. Atque ad hunc modum, citra ullum vitæ tædium elabuntur horæ, dies, menſes, anni, ſæcula. Ipſa nonnunquam ſaginatior abeo, ſi quando viderim illos μεγαλοῤῥέοντας (q), dum inter nymphas unaquæque hoc ſibi videtur Diis propior, quo caudam longiorem trahit, dum procerum alius alium cubito protrudit, quo Jovi vicinior eſſe videatur, dum ſibi quiſque hoc

(q) Id eſt: *Oſtentantes ſeſe.* L.

magis placet, quo graviorem catenam collo bajulat, ut robur etiam, non opes tantum oſtentent.

Ac principum quidem inſtitutum; ſummi pontifices, cardinales, & epiſcopi, jam pridem gnaviter æmulantur, ac prope ſuperant. Porro ſi quis perpendat, quid linea veſtis admoneat, niveo candore inſignis, nempe vitam undiquaque inculpatam. Quid ſibi velit mitra bicornis, utrumque faſtigium eodem cohibente nodo, puta novi pariter ac veteris inſtrumenti abſolutam ſcientiam. Quid manus chirothecis communitæ, puram & ab omni rerum humanarum contagio immunem ſacramentorum adminiſtrationem. Quid pedum, nimirum crediti gregis vigilantiſſimam curam. Quid prælata crux,

videlicet omnium humanorum affectuum victoriam. Hæc, inquam, atque id genus multa, ſi quis perpendat, nonne triſtem ac ſollicitam vitam egerit? At nunc belle faciunt, cum ſeſe paſcunt. Cæterum ovium curam aut ipſi Chriſto

mandant, aut in *Fratres*, quos vocant, ac vicarios rejiciunt. Neque vel nominis ſui recordantur, quid ſonet *Epiſcopi* vocabulum, nempe laborem, curam, ſollicitudinem. Verum in irretiendis pecuniis, plane epiſcopos agunt, ȣδ᾽ ἀλαοσκοπιη (r).

Ad eundem modum Cardinales ſi cogitent ſeſe in apoſtolorum locum ſucceſſiſſe, eadem ab ipſis requiri, quæ illi præſtiterunt. Deinde non dominos eſſe, ſed adminiſtratores ſpiritalium dotium, de quibus omnibus ſint paulo poſt exactiſſime reddituri rationem. Imo ſi vel in cultu pauliſper philoſophentur, atque ita ſecum cogitent, quid ſibi vult hic veſtitus candor? Nonne ſummam & eximiam vitæ innocentiam? Quid

(r) Id eſt: *Neque cæca ſpeculatio.* Hemiſtichium eſt Homericum. *L.*

interior purpura? Nonne flagrantiſſimum in Deum amorem? Quid rurſus

exterior ſinuoſa capacitate diffluens, ac totam Reverendiſſimi complectens mulam, quamquam una vel camelo contegendo ſuffecerit ? Nonne charitatem latiſſime ſeſe pandentem ad ſubveniendum omnibus, hoc eſt, ad docendum, exhortandum, increpandum, admonendum, componenda bella, reſiſtendum improbis principibus, & vel ſanguinem libenter impendendum gregi chriſtiano, non ſolum opes. Quanquam quorſum omnino opes, pauperum apoſtolorum vicem gerentibus? Hæc ſi perpenderent, inquam, nec eum locum ambirent, & libenter relinquerent, aut certe vitam plane laborioſam, atque ſollicitam agerent, cujuſmodi veteres illi vixerunt Apoſtoli.

Jam Summi Pontifices, qui Chriſti vices gerunt, ſi conentur ejuſdem vi-

tam æmulari, nempe paupertatem, labores, doctrinam, crucem, vitæ contemptum, ſi vel *Papæ* (s), id eſt patris nomen vel *Sanctiſſimi* cognomen cogitent, quid erit in terris afflictius? aut quis eum locum omnibus emat facultatibus: emptum, gladio, veneno, omnique vi tueatur? Quantum his abſtulerit commoditatum, ſi ſemel inceſſiverit ſapientia? Sapientia dixi? Imo vel mica ſalis illius, cujus meminit Chriſtus. Tantum opum, tantum honorum, tantum ditionis, tantum victoriarum, tot officia, tot diſpenſationes, tot vectigalia, tot indulgentias, tantum equorum, mulorum, ſatellitum, tantum voluptatum. Videtis quantas nun-

(s) Olim omnes Epiſcopi *Papæ* vocabantur, hoc eſt, patres. *Pappum* enim veteres patrem vocabant. *L.*

dinas, quantam meſſem, quantum bonorum pelagus paucis ſim complexa. In quorum locum inducet vigilias, jejunia, lacrymas, orationes, conciones, ſtudia, ſuſpiria, milleque id genus miſeros labores. Neque vero negligendum, illud futurum, ut tot ſcriptores, tot copiſtæ, tot notarii, tot advocati, tot promotores, tot ſecretarii, tot mulotribæ, tot equiſones, tot menſarii, tot lenones, pene mollius quiddam addideram, ſed vereor ne durius ſit auribus. In ſumma, tam ingens hominum turba, quæ Romanam ſedem onerat, lapſa ſum, honorat ſentiebam, ad famem adigetur. Inhumanum quidem hoc, & abominandum facinus, at multo magis deteſtandum, ipſos etiam ſummos eccleſiæ principes ac vera mundi

nium appellant agros, oppida, vectigalia, portitoria, ditiones. Pro quibus dum zelo Chriſti accenſi, ferro ignique dimicant, non abſque plurimo chriſtiani ſanguinis diſpendio, tum demum eccleſiam Chriſti ſponſam ſeſe credunt apoſtolice defendere, fortiter profligatis, ut vocant, hoſtibus. Quaſi vero ulli

ſint hoſtes eccleſiæ pernicioſiores, quam impii pontifices, qui & ſilentio Chriſtum ſinunt aboleſcere, & quæſtuariis legibus alligant & coactis interpretationibus adulterant, & peſtilente vita jugulant. Porro cum chriſtiana eccleſia ſanguine ſit condita, ſanguine confirmata, ſanguine aucta, nunc perinde quaſi Chriſtus perierit, qui more ſuo tueatur ſuos, ita ferro rem gerunt. Cumque bellum res ſit adeo immanis, ut feras, non homines deceat, adeo inſana ut poetæ quoque fingant a furiis immitti, adeo peſtilens, ut univerſam morum luem ſimul invehat, adeo injuſta, ut a peſſimis latronibus optime ſoleat adminiſtrari, adeo impia, ut nihil cohæreat cum Chriſto, tamen omnibus omiſſis, hoc tantum agunt. Hic videas etiam

decrepitos ſenes (t), juvenilis animi robur præſtare, nec offendi ſumptibus, nec fatigari laboribus, nec deterreri quicquam ſi leges, ſi religionem, ſi pacem, ſi res humanas omneis ſurſum ac deorſum miſceant. Neque deſunt adulatores eruditi, qui iſtam manifeſtariam inſaniam, zelum, pietatem, fortitudinem appellent, excogitata via, qua fieri poteſt, ut quis lethale ferrum ſtringat, adigatque in fratris ſui viſcera, manente nihilominus charitate illa ſumma, quam ex Chriſti præcepto debet proximo Chriſtianus.

Equidem incerta ſum adhuc, utrum his rebus exemplum dederint, an potius

(t) Videtur ſignificare Julium ſecundum, qui tales tumultus excitavit in mundo, ut nemo vere pius & chriſtianus poſſit absque gemitu meminiſſe. Videbuntur alicui fortaſſis hæc liberius. Verum ſi quis rem penitus noſſet, fateretur modeſtiſſime dicta. *L.*

hinc ſumpſerint Epiſcopi quidam Germanorum, qui ſimplicius, etiam omiſſo cultu, omiſſis benedictionibus, aliisque id genus ceremoniis, plane ſatrapas agunt, adeo ut propemodum ignavum, parumque decorum Epiſcopo putent, alibi, quam in acie ,, fortem animam Deo reddere. Jam vero vulgus ſacerdotum, nefas eſſe ducens, a præſulum ſuorum ſanctimonia degenerare, euge quam militariter pro jure decimarum, enſibus, jaculis, ſaxis, omnique armorum vi belligerantur: quam hic oculati, ſi quid ex veterum litteris poſſint elicere, quo plebeculam territent, & pluſquam decimas deberi convincant. At interim non venit in mentem, quam multa paſſim legantur de officio, quod illi viciſſim præſtare populo debeant.

Nec ſaltem admonet eos vertex raſus, ſacerdotem omnibus hujus mundi cupiditatibus liberum eſſe oportere, neque quicquam niſi cœleſtia meditari. Sed

homines

homines ſuaves, ſe ſuo officio ptobe perfunctos ajunt, ſi preculas illas ſuas, utcunque permurmurarint, quas, me Hercule demiror, ſi quis Deus vel audiat, vel intelligat, cum ipſi fere nec audiant, nec intelligant, tum cum eas ore perſtrepunt. Verum hoc quidem Sacerdotibus eſt cum prophanis commune, ut ad emolumenti meſſem vigilent omnes, neque quiſquam ibi leges ignoret (u). Cæterum ſi quid ſarcinæ, id prudenter in alienos humeros rejiciunt, & aliis alii tanquam pilam per manus tradunt. Siquidem laici quoque Principes, quemadmodum partes adminiſtrandi regni vicariis delegant, & vicarius item vicario tradit, ita pietatis

(u) Ut de decimis, de oblationibus, de jure plebani, & *presbyteri duplici honore digni ſunt. Et qui altari ſervit, de altari vivat.* L.

ſtudium omne plebi, modeſtiæ cauſa, relinquunt. Plebs in eos rejicit, quos *eccleſiaſticos* vocant, perinde quaſi ipſis cum eccleſia nihil omnino ſit commercii, quaſi baptiſmi votis nihil prorſus ſit actum. Rurſum Sacerdotes, qui ſeſe vocant *ſeculares*, quaſi mundo initiati non Chriſto, in regulares onus hoc devolvunt: Regulares in monachos: Monachi laxiores in arctiores: Omnes ſimul in mendicantes: Mendicantes in Carthuſienſes, apud quos ſolos ſepulta latet pietas, & adeo latet ut vix unquam liceat conſpicere. Itidem pontifices in meſſe pecuniaria diligentiſſimi, labores illos nimium apoſtolicos, in epiſcopos relegant, epiſcopi in paſtores, paſtores in vicarios, vicarii in fratres mendicantes. Hi rurſum in eos retrudunt, a

quibus ovium lana tondetur. Verum non eſt hujus inſtituti, pontificum ac ſacerdotum vitam excutere, ne cui videar ſatyram texere, non encomium recitare, ne ve quis exiſtimet bonos principes a me taxari, dum malos laudo. Sed hæc ideo paucis attigi, quo palam fieret, nullum eſſe mortalem, qui ſuaviter vivere poſſit, niſi meis initiatus ſit ſacris, meque propitiam habeat.

Nam id quo pacto fieri queat, cum ipſa etiam (x) Rhamnuſia, rerum humanarum fortunatrix, mecum adeo

(x) Rhamnuſia Dea eſt indignationis, quam Græci νεμεσιν vocant: ſic dicta a Rhamnunte, Atticæ pago, ubi colebatur, quæ ſuperbos aliosque contemnentes, qualis fuit Narciſſus, punire credebatur. Hic Rhamnuſiam ipſam dicit Fortunam, quæ ſtultis favere dicitur. Unde vulgato proverbio dicunt, *quo quiſque eſt ſtultior, hoc eſt fortunatior.* Contra, *ſapientibus Rhamnuſia ſemper fuit inimica. L.*

conſentiat, ut ſapientibus iſtis ſemper fuerit inimiciſſima? contra ſtultis etiam dormientibus omnia commoda adduxerit? Agnoſcitis Timotheum illum (y), cui hinc etiam cògnomen, & proverbium ὁ εὕδοντος κύρτος αἱρεῖ (z). Rur-

(y) Hic dux erat Athenienſium, longe omnium fortunatiſſimus. *L.*

(z) Id eſt: *Dormientis rete capit.* Hoc proverbium quadrat in eos, quibus citra laborem & conatum,

ſum aliud γλαυξ ἵπταται (a). Contra in ſapientes quadrant illa, ἐν τετράδι γεννηθέντες (b), & equum habet Sejanum (c), & aurum Toloſanum. Sed deſino παροιμιάζεσθαι (d), ne videar Eraſmi (e) mei commentaria ſuppilaſſe (f). Ergo ut ad rem: Amat For-

omnia quæ cupiunt, eveniunt. Natum ab ipſo Timotheo, qui vulgo εὐτυχής, id eſt, *felix*, cognominatus eſt, quod fortunatior quam prudentior haberetur. *L.*

(a) Id eſt: *Noctua volat.* Noctua ſacra eſt Minervæ. Ea dicta eſt Athenienſium male conſulta in bonum vertere exitum: Unde proverbium: *Noctua volat. L.*

(b) Id eſt: *Quarta Luna nati.* Proverbium eſt in eos, qui ex duriſſimis laboribus, quibus aliis proſunt, ipſi nihil fructus capiunt. Quod Hercules hac Luna natus feratur. *L.*

(c) Utrunque proverbium dicebatur de extremo infortunio: Unde natum ſit explicat Aulus Gellius. *L.*

(d) *Proverbiari*, ſive proverbiis uti. *L.*

(e) Dum ad hunc Locum perveniebat Eraſmus ſe pictum ſic videns, exclamavit: Ohe, Ohe, ſi Eraſmus adhuc talis eſſet, duceret profecto Uxorem. *MSC.*

(f) Ipſiusmet adagiorum opus. *B.*

tuna parum cordatos, amat audaciores, & quibus illud placet: πας ἐῤῥίφθω κύβος (g). At Sapientia timidulos reddit, ideoque vulgo videtis ſapientibus iſtis cum paupertate, cum

(g) Id eſt: *Omnis jacta ſit alea.* Id Cæſar dixit, Rubiconem tranſiturus, ſignificans ſe rem omnem ſemel periclitari velle. *L.*

fame, cum fumo rem eſſe, neglectos, inglorios, inviſos vivere: Stultos affluere nummis, admoveri Reipublicæ gubernaculis, breviter florere modis omnibus.' Etenim ſi quis beatum exiſtimet Principibus placuiſſe viris, & inter meos illos, ac gemmeos Deos (h) verſari,

(h) Significat, ni fallor proceres aulicos gemmis inſignes. *L.*

quid inutilius ſapientia, imo quid apud hoc hominum genus damnatius? Si divitiæ parandæ ſunt, quid tandem lucri facturus eſt negotiator, ſi ſapientiam ſecutus: perjurio offendetur, ſi in mendacio deprehenſus erubeſcet, ſi anxios illos de furtis, atque uſuris ſapientum ſcrupulos, vel tantuli faciet. Porro ſi quis honores, atque opes ambiat eccleſiaſticas, ad eas vel aſinus, vel bubalus citius penetrabit quam ſapiens. Si voluptate ducaris, puellæ, maxima hujus fabulæ pars, ſtultis toto pectore ſunt addictæ, ſapientem haud ſecus ac ſcorpium horrent fugiuntque. Denique quicunque paulo feſtivius ac lætius vivere parant, ſapientem inprimis excludunt, ac quodvis animal potius admittunt. Breviter quoquo te vertas, apud

pontifices, principes, judices, magiſtratus, amicos, hoſtes, maximos, minimos, omnia præſentibus nummis parantur: quos uti contemnit ſapiens, ita illum ſedulo fugere conſueverunt. Sed cum laudum mearum nullus ſit modus, neque finis, tamen oratio aliquando finem habeat, neceſſe eſt. Itaque deſinam dicere, ſed ſi prius oſtendero paucis, non deeſſe magnos autores, qui me litteris ſuis pariter ac factis illuſtrarint, ne cui forte ſtulte mihi ſoli videar placere, ne-ve legulei calumnientur, me nihil allegare. Ad ipſorum igitur exemplum allegabimus, hoc eſt, ουδεν προς επος (i).

Principio illud omnibus vel notiſſimo proverbio perſuaſum eſt, *ubi res abeſt*,

(i) Id eſt: *Nihil ad verſum*; Proverbium eſt, idem pollens quod, *nihil ad rem*. Eſt apud Ariſtophanem. *Li*

ibi ſimulationem eſſe optimam. Eoque recte ſtatim traditur hic verſus pueris: *Stultitiam ſimulare loco, ſapientia ſumma eſt.* Vos jam ipſi conjicite, quam ingens ſit bonum Stultitia, cujus etiam fallax umbra, & imitatio ſola tantum laudis meretur a doctis. Sed multo candidius pinguis ille ac nitidus Epicuri de

grege porcus (k) *miſcere ſtultitiam conſiliis* jubet, tametſi brevem non admodum ſcite addidit. Item alibi, *Dulce eſt deſipere in loco*, Rurſum alio in loco, *mavult delirus, inersque videri, quam ſapere, & ringi.* Jam apud Homerum Telemachus, quem modis omnibus laudat Poeta, ſubinde νήπιος (l) appellatur, atque eodem prænomine tanquam felicis ominis libenter pueros & adoleſcentes vocare ſolent tragici. Quid autem ſacrum Iliadis carmen, niſi ſtultorum regum & populorum continet iras? Porro quam abſoluta laus illa Ciceronis? *Stultorum ſunt plena omnia.*

(k) Ad hanc imaginem Eraſmus, cum perluſtraret figuras Holbenianas, nomen illius notis germanicis adſcripſit. *B.*

(l) Duo ſignificat Græcis, νήπιος puerum admodum ſive parum prudentem, quod pueri per ætatem nondum ſapere poſſint. *L.*

Quis enim ignorat, unumquodque bonum quo latius patet hoc eſſe præſtantius.

Atqui fortaſſis apud Chriſtianos horum levis eſt autoritas: Proinde ſacrarum quoque litterarum teſtimoniis, ſi videtur, laudes noſtras fulciamus, ſive ut docti ſolent, fundemus; principio veniam a theologis præfata, ut nobis fas eſſe velint, deinde quoniam arduam rem aggredimur, & fortaſſis improbum fuerit denuo Muſas ex Helicone, ad tantum itineris revocare, præſertim cum res ſit alienior, fortaſſe magis conveniet optare, ut interim, dum theologum ago, perque has ſpinas ingredior, Scoti anima pauliſper ex ſua Sorbona in meum pectus demigret, quovis hyſtrice atque erináceo ſpinoſior, moxque remigret

quo lubebit, vel ες κορακας (m). Utinam & vultum alium liceat ſumere, & ornatus adſit theologicus. Verum illud interim vereor, ne quis me furti ream agat, quaſi clanculum *Magiſtrorum noſtrorum* ſcrinia compilaverim, quæ tantum rei theologicæ teneam. Sed non adeo mirum videri debet, ſi tam diu-

(m) Id eſt: *In corvos*, hoc eſt, in malam rem. Extat in proverbiis græcorum, & explicatur, *in Chiliadibus Eraſmi. L.*

tina, quæ mihi arctiſſima eſt, cum theologis conſuetudine, nonnihil arripui, cum ficulnus etiam ille deus Priapus, nonnullas græcas voces (n), legente domino, ſubnotarit tenueritque. Et gallus Lucianicus longo hominum convictu ſermonem humanum expedite calluerit. Sed jam ad rem bonis avibus.

(n) Extat ridiculum Epigramma inter Priapeia. Quo fingitur Priapus horti cuſtos verba quædam græca ſubnotaſſe, Domino legente Homerum ſed depravate. Initium hujus eſt, *Ruſticus indocte*: ſi cui forte libeat inſpicere. Nam eſt perquam obſcœnum. *L.*

Scripſit Eccleſiaſtes capite primo: *Stultorum infinitus eſt numerus.* Cum numerum prædicat infinitum, nonne mortaleis univerſos complecti videtur, præter pauculos aliquot, quos haud ſcio, an cuiquam videre contigerit? Sed magis ingenue confitetur hoc Hieremias, *cap.* 10. *Stultus*, inquiens, *factus eſt omnis homo a ſapientia ſua.* Soli Deo tribuit ſapientiam, univerſis hominibus ſtultitiam relinquens. Ac rurſum paulo ſuperius: *Ne glorietur homo in ſapientia ſua.* Cur non vis hominem in ſua ſapientia gloriari optime Hieremia? Nimirum, inquiet, ob id, quia non habet ſapientiam. Sed ad Eccleſiaſten redeo. Hunc, cum exclamat, *vanitas vanitatum & omnia vanitas*, quid aliud ſenſiſſe creditis, niſi

quemadmodum diximus, vitam humanam nihil aliud quam Stultitiæ ludicrum eſſe? nimirum Ciceronianæ laudi album addentem calculum, cujus optimo jure celebratur illud: quod modo retulimus: *Stultorum plena ſunt omnia.* Rurſum ſapiens ille Eccleſiaſticus, qui dixit, *Stultus mutatur ut Luna, ſapiens permanet ut Sol*, quid aliud innuit, niſi mortale genus omne ſtultum eſſe, ſoli Deo, *ſapientis* nomen competere? Siquidem Lunam humanam naturam interpretantur, Solem omnis luminis fontem, Deum. Huic aſtipulatur quod ipſe Chriſtus in evangelio negat, quemquam appellandum bonum, niſi Deum unum. Porro ſi ſtultus eſt, quiſquis ſapiens non eſt, & quiſquis bonus,
idem

idem ſapiens, autoribus Stoicis, nimirum mortales omneis Stultitia complectatur neceſſum eſt. Iterum Salomon *cap.* 15. *Stultitia* inquit, *gaudium ſtulto, videlicet manifeſte confitens, ſine*

ſtultitia nihil in vita ſuave eſſe. Eodem pertinet illud quoque: *Qui apponit ſcien-*

tiam apponit dolorem, & in multo ſenſu multa indignatio. An non idem palam confitetur egregius ille concionator, *cap.* 7. *Cor ſapientum, ubi triſtitia eſt: & cor ſtultorum, ubi lætitia.* Eoque non ſatis habuit ſapientiam perdiſcere, niſi noſtri quoque cognitionem addidiſſet. Quod ſi mihi parum habetur fidei, ipſius accipite verba, quæ ſcripſit, *cap.* 1. *Dedique cor meum, ut ſcirem prudentiam atque doctrinam, erroreſque & ſtultitiam.* Quo quidem loco illud animadvertendum, ad Stultitiæ laudem pertinere, quod eam poſteriore poſuit loco. Eccleſiaſtes ſcripſit, & hunc ſcitis eſſe ordinem eccleſiaſticum, ut qui dignitate primus ſit, is locum obtineat extremum vel hic certe memor evangelici præcepti. Sed Stultitiam

præſtantiorem eſſe Sapientia, & Eccleſiaſticus ille quiſquis fuit, liquido teſtatur, *cap.* 44. cujus me-hercle verba non prius proferam, quam εισαγωγην (o) meam commoda reſponſione adjuveritis, ut faciunt apud Platonem hi, qui cum Socrate diſputant. Utra magis convenit recondere, quæ rara ſunt & pretioſa, an quæ vulgaria viliaque? Quid tacetis? Etiam ſi vos diſſimuletis, proverbium illud Græcorum pro vobis reſpondet, την επι θυραις ὑδριαν (p), quod ne quis impie rejiciat, refert Ariſtoteles Magiſtrorum noſtrorum Deus. An quiſquam veſtrum tam ſtultus eſt, ut gemmas & aurum in via relinquat?

(o) Id eſt: inductionem. *L.*

(p) Id eſt: *In oſtiis hydriam*, refert in Rhetoricis. Hydria ceu res vilis relinquitur in oſtio, ſed pretioſa reponuntur. *L.*

non hercle opinor. In abditiſſimis penetralibus, nec id ſatis, in munitiſſimorum ſcriniorum ſecretiſſimis angulis iſta reponitis, cœnum in propatulo relinquitis. Ergo ſi quod pretioſius eſt reconditur, quod vilius exponitur, nonne palam eſt, ſapientiam quam vetat abſcondi, viliorem eſſe ſtultitia quam recondi jubet? Jam ipſius teſtimonii verba accipite. *Melior eſt homo qui abſcondit ſtultitiam ſuam, quam homo qui abſcondit ſapientiam ſuam.* Quid quod animi quoque candorem divinæ literæ ſtulto tribuunt, cum ſapiens interim neminem ſui ſimilem putet. Sic enim intelligo, id quod ſcribit Eccleſiaſtes, *cap.* 10. *Sed & in via ſtultus ambulans, cum ipſe inſipiens ſit, omneis ſtultos exiſtimat.* An non iſtud eximii cujuſdam

candoris eſt, omnes æquare tibi ipſi, cumque nemo non magnifice de ſe ſentiat, omnibus tamen tuas communicare laudes? Proinde nec puduit tantum Regem hujus cognominis, cum ait, *cap.* 30. *Stultiſſimus ſum virorum.* Neque Paulus ille gentium doctor, Corinthiis ſcribens, *ſtulti* cognomen illibenter agnoſcit: *Ut inſipiens*, inquit, *dico, plus ego, perinde quaſi turpe ſit vinci ſtultitia.* Sed interim obſtrepunt mihi Græculi quidam, qui tot hujus temporis theologorum, ceu cornicum oculos ſtudent configere, dum annotationes ſuas, veluti fumos quoſdam aliis offundunt, cujus gregis ſi non Alpha, certe Beta meus eſt Eraſmus, quem ego ſæpius honoris cauſa nomino. O vere ſtultam inquiunt, & ipſa

dignam Moria citationem. Longe diverſa mens Apoſtoli quam tu ſomnias! Nec enim hoc agit his verbis, ut cæteris ſtultior haberetur, verum eum dixiſſe, *miniſtri Chriſti ſunt; & ego:* ſeque veluti jactabundus in hac quoque parte æquaſſet cæteris, per correctionem adjecit, *plus ego*; ſentiens ſe non modo parem reliquis Apoſtolis in Evangelii miniſterio, verumetiam aliquanto ſuperiorem. Idque cum ita verum videri vellet, ne tamen ut arrogantius dictum offenderet aures, præmuniit, ſtultitiæ prætextu. Ut minus ſapiens dico, propterea quod diceret eſſe ſtultorum privilegium, ut ſoli verum citra offenſam proloquantur. Verum quid Paulus ſenſerit cum hæc ſcriberet, ipſis diſputandum relinquo. Ego magnos,

pingues, craſſos, & vulgo probatiſſimos theologos ſequor, cum quibus magna pars doctorum errare, νη τον Δια, malit, quam cum iſtis trilinguibus bene ſentire. Neque quiſquam illorum Græculos iſtos pluris facit quam graculos: præſertim cum quidam glo-

rioſus theologus, cujus ego nomen prudens ſupprimo, ne graculi noſtri continuo græcum in illum ſcomma jaciant ὀνος λυρας (q): magiſtraliter & theologaliter hunc paſſum enarrans, ab hoc loco. Ut minus ſapiens dico, plus ego, novum facit caput, & quod absque ſumma dialectica non poterat, novam addit ſectionem, ad hunc interpretans modum: Adducam enim ipſius verba non ſolum in forma, verum etiam in materia. Ut minus ſapiens dico, id eſt, ſi videor vobis inſipiens, me pſeudapoſtolis adæquando, adhuc videbor vobis minus ſapiens, me eis præferendo. Quanquam idem paulo poſt, velut oblitus ſui alio delabitur.

Sed cur anxie me unius exemplo

(q) Id eſt: *Aſinus ad lyram*. Alluſit ad nomen Nicolai de Lyra. *L.*

tueor? cum hoc publicum jus ſit theologorum, cœlum, hoc eſt, divinam ſcripturam, ceu pellem extendere: cum apud divum Paulum pugnent divinæ ſcripturæ verba, quæ ſuo loco non pugnant, ſi qua fides illi πενταγλωττῳ Hieronymo (r), cum Athenis forte con-

(r) Id eſt: *Quinquelingui*, ut ita loquar. Nam conſtat Hieronymum ſciviſſe græce, latine, hebraice, chaldaice, & dalmatice. Hic ſcribens ſuper epiſtolam Pauli ad Titum, oſtendensque; Paulum abuſum eſſe teſtimonio ethnicorum Poetarum, ut Epimenidis Cretenſis, qui dixit: Κρητες αει ψευϛαι, κακα θηρια, γαϛερες αργαι. Id eſt: *Cretes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.* Item Arati, qui in principio των Φαινομενων dixit, τȣ γαρ και γενος εσμεν, id eſt, *hujus genus ſumus*, & Menandri dicentis: Φθειρȣς ηθη χρησθ' ὁμιλιαι κακαι. Id eſt: *Corrumpunt mores bonos colloquia mala*, ſic ait; Nec mirum eſt ſi opportunitate temporis gentilium poetarum verſibus abutitur, cum etiam de inſcriptione aræ, aliqua commutans ad Athenienſes loquutus eſt. Pertranſiens enim, inquit, & contemplans culturas veſtras, inveni & aram, in qua ſuperſcriptum eſt, IGNOTO DEO, quod utique ignorantes colitis, hoc ego annuntio. Inſcriptio autem aræ non ita erat ut Paulus aſſeruit,

ſpectum aræ titulum torqueret in argumentum fidei chriſtianæ, ac cæteris omiſſis, quæ cauſæ fuerant offectura, duo tantum extrema verba decerpſerit, nempe hæc, IGNOTO DEO, atque hæc quoque nonnihil immutata, ſiquidem integer titulus ſic habebat, DIIS ASIÆ, EUROPÆ, ET AFRICÆ, DIIS IGNOTIS, ET PEREGRINIS. Ad hujus, opinor, exemplum paſſim jam οἱ των θεολογων παιδες (s), hinc atque hinc revulſa,

IGNOTO DEO, ſed ita, *Diis Aſiæ, & Europæ, & Aphricæ, Diis ignotis & peregrinis.* Verum quia Paulus non pluribus Diis indigebat ignotis, ſed uno tantum ignoto Deo, ſingulari verbo uſus eſt, ut doceret illum ſuum eſſe Deum, quem Athenienſes in aræ titulo prænotaſſent, & recte eum ſcientes colere deberent, quem ignorantes venerabantur, & neſcire non poterant. *L.*

(s) Id eſt: *Theologorum filii*; hoc eſt, ipſi theologi. Alluſit enim ad Lucianum, qui ιατρων παιδας, id eſt, *medicorum filios*, ſæpicule ipſos ιατρυς, id eſt, *ipſos medicos* vocavit. *L.*

quatuor aut quinque verbula, & ſi quid opus eſt, etiam depravata ad ſuam accommodant utilitatem, licet ea quæ præcedunt & conſequuntur, aut nihil omnino faciant ad rem, aut reclament quoque. Quod quidem faciunt tam felici impudentia, ut ſæpenumero Theologis invideant Jureconſulti. Quid enim illis jam non ſuccedat, poſteaquam magnus ille (t), pæne nomen effutiveram, ſed rurſus metuo græcum proverbium, ex Lucæ verbis ſententiam expreſſerit, tam conſentaneam animo Chriſti quam igni cum aqua convenit. Etenim cum immineret extremum periculum, quo tempore ſolent boni clientes maxime ſuis adeſſe patronis, & quanta valent ope συμμαχειν, Chriſtus hoc agens, ut

(t) Nicolaum de Lyra intelligit, qui ſcripſit ſuper Lucam. *L.*

omnem hujuſmodi præſidiorum fiduciam eximeret ex animis ſuorum, percontatus eſt eos, numquid rei defuiſſet uſquam, cum illos emiſiſſet, adeo non inſtructos viatico, ut nec calceis muniret adverſus ſpinarum & ſaxorum injuriam, nec peram adderet, adverſus fa-

mem. Ubi negaſſent defuiſſe quicquam, adjecit: Sed nunc, inquit, qui habet ſacculum tollat, ſimiliter & peram: & qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium. Cum tota Chriſti doctrina, nihil aliud inculcet, quam manſuetudinem, tolerantiam, vitæ contemptum, cui non perſpicuum ſit, quid hoc loco ſentiat? nempe ut magis etiam exarmet ſuos legatos, ut non tantum calceos negligant & peram, verum & tunicam inſuper abjiciant, nudique & prorſus expediti, munus evangelicum aggrediantur, nihil ſibi parent, niſi gladium, non iſtum quo graſſantur latrones, & parricidæ, ſed gladium ſpiritus, in intimos quoque pectoris ſinus penetrantem, qui ſemel affectus omneis ſic amputat, ut nihil jam illis cordi ſit,

præter pietatem. At videte, quæſo, quorſum hæc torqueat celebris ille Theologus: Gladium interpretatur defenſionem adverſus perſecutionem, ſacculum ſufficientem commeatus proviſionem, perinde quaſi Chriſtus commutata in diverſum ſententia, quod oratores ſuos parum βασιλικως inſtructos emiſiſſe videretur, ſuperioris inſtitutionis palinodiam canat. Aut velut oblitus quod dixerat, beatos fore, cum probris, contumeliis & ſuppliciis affligerentur, prohibens ne quando reſiſterent malo, mites enim beatos eſſe, non feroces, oblitus quod illos ad paſſerum, & liliorum exemplum vocarit, nunc adeo noluerit eos abſque gladio proficiſci, ut eum vel tunica divendita jubeat emi, malitque nudos ire, quam

non accinctos ferro. Ad hæc quemadmodum gladii nomine contineri putat, quicquid ad depellendam vim pertinet, ita marſupii titulo complectitur, quicquid ad vitæ pertinet neceſſitatem. Atque ita divinæ mentis interpres Apo-

ſtolos lanceis, baliſtis, fundis & bombardis inſtructos educit ad prædicationem crucifixi. Loculis item, vidulis, & ſarcinis onerat, ne forte non liceat illis e diverſorio diſcedere, niſi impranſis. Nec vel illud commovit hominem, quod enſem quem tantopere juſſerat emi, mox idem objurgans jubeat recondi, quodque nunquam fando ſit auditum; Apoſtolos enſibus aut clypeis uſos adverſus vim ethnicorum, utique uſuros, ſi Chriſtus hoc ſenſiſſet, quod hic interpretatur. Eſt alius, quem honoris cauſa non nomino (u), haud

(u) Quantum memini, eſt inter ſermones dictos Jordani. Nam ille deceptus vocabulo pellium, quo hiſtorici pro caſtrenſibus tentoriis utuntur, quod olim e pellibus ſolebant confici tabernacula, pro cute humana interpretatur, præſertim cum illa ipſa Bartholomæi hiſtoria parum obtineat autoritatis. *L.*

quaquam

quaquam poſtremi nominis, qui e tentoriis, quorum meminit Habacuk, turbabuntur pelles terræ Madian, pellem fecerit Bartholomæi excoriati. Ipſa nuper interfui diſſertationi theologicæ, nam id facio frequenter: Ibi cum quiſpiam exigeret, quæ tandem eſſet divinarum litterarum autoritas, quæ juberet hæreticos incendio vinci, magis quam diſputatione revinci: Senex quidam ſeverus, & vel ſupercilio teſte theologus, magno ſtomacho reſpondit, hanc legem tuliſſe Paulum apoſtolum, qui dixerit: *Hæreticum hominem poſt unam & alteram correptionem devita.* Cumque ea verba identidem intonaret, & plerique demirarentur quid accidiſſet homini, tandem explanavit, *de vita*

tollendum hæreticum. Riſere quidam, nec deerant tamen quibus hoc commentum plane theologicum videretur, cæterum reclamantibus etiamnum nonnullis ſucceſſit τενεδος, quod ajunt,

συνήγορος (x) & autor irrefragabilis. Accipite rem, inquit: Scriptum eſt, *maleficum ne patiaris vivere*: Omnis hæreticus maleficus: Ergo &c. Mirari quotquot aderant, hominis ingenium, & in eam ſententiam itum eſt pedibus, & quidem peronatis. Neque cuiquam venit in mentem, legem eam ad ſortilegos & incantatores, ac magos attinere, quos Hebræi ſua lingua vocant מכשפים. (y) alioqui fornicationem & ebrietatem capite punire oportuit.

Verum hæc ſtulte perſequor, tam innumera, ut nec Chryſippi, nec Didymi (z) voluminibus omnia compre-

(x) Id eſt: *Tenedius patronus*, dicitur is, qui compendio cauſam expedit, litisque nodum ocyus diſſecat. *L.*

(y) Id eſt: *Magicos*. *L.*

(z) Chryſippus philoſophus de dialecticis infinita conſcripſit volumina, plena frivolis argutiis. Didy-

hendi poſſint. Illud duntaxat admonitos volebam, cum hæc divinis illis magiſtris licuerint, mihi quoque plane σύκινῳ θεολόγῳ, par eſt dare veniam, ſi minus omnia ad amuſſim citavero. Nunc tandem ad Paulum redeo: *Libenter*, inquit, *fertis inſipientes*, de ſeſe loquens. Et rurſum, *velut inſipientem accipite me.* Et, *non loquor ſecundum Deum, ſed quaſi in inſipientia.* Rurſum alibi: *Nos*, inquit, *ſtulti propter Chriſtum.* Audiſtis a quanto autore quanta ſtultitiæ præconia. Quid, quod idem palam Stultitiam præcipit, ut rem in primis neceſſariam & oppido ſalutarem. *Qui videtur eſſe ſapiens inter vos, ſtultus fiat, ut ſit ſapiens.* Et apud Lucam,

mus grammaticus, mille conſcripſit libros, miſer, ſi tantum voluminum fuiſſet evolvendum, ut ſcripſit Seneca. *L.*

duos diſcipulos, quibus ſe junxerat in via Jeſus, *ſtultos* appellat. Illud haud ſcio, an mirum videatur, cum Deo quoque nonnihil ſtultitiæ tribuit divinus ille Paulus: *Quod ſtultum eſt*, inquit, *Dei*, *ſapientius eſt hominibus.* Porro Origenes interpres obſiſtit, quo minus hanc ſtultitiam ad hominum opinionem poſſis referre: quod genus eſt illud: *Verbum crucis pereuntibus quidem ſtultitia.* Sed quid ego fruſtra anxia, tot teſtimoniis hæc docere pergo, cum in pſalmis myſticis palam ipſe Chriſtus loquatur Patri, *Tu ſcis inſipientiam meam?* Neque vero temere eſt, quod Deo ſtulti tam impenſe placuerunt: opinor propterea, quod quemadmodum ſummi Principes nimium cordatos ſuſpectos habent, & inviſos, ut Julius

Brutum & Caſſium (a), cum ebrium Antonium nihil metueret, utque Nero Senecam, Dionyſius Platonem: contra craſſioribus, ac ſimplicioribus ingeniis delectantur. Itidem Chriſtus σοφους iſtos, ſuæque nitentes prudentiæ ſemper dete-

(a) Nam Brutus & Caſſius conſpiraverunt in Cæſarem. Is cum admoneretur, ut caveret ab Antonio reſpondit: *Se nihil metuere craſſos illos & ebrios, ſed potius pallidos & ſobrios*, Brutum & Caſſium ſignificans. *L.*

ſtatur, ac damnat: Teſtatur id Paulus haud quaquam obſcure, cum ait: *Quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus*, cumque ait, *Deo viſum eſſe, ut per ſtultitiam ſervaret mundum*, quandoquidem per ſapientiam reſtitui non poterat. Quin ipſe idem ſatis indicat, clamans per os prophetæ: *Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.* Rurſum cum agit gratias, quod ſalutis myſterium celaſſet ſapientes, parvulis autem, hoc eſt, ſtultis aperuiſſet. Nam græce pro parvulis, eſt νηπιοις, quos oppoſuit σοφοις. Huc pertinet quod paſſim in Evangelio, Phariſæos & Scribas ac legum doctores inceſſit, vulgus indoctum ſedulo tuetur. Quid enim aliud eſt, *væ vobis Scribæ & Phariſæi*, quam *væ vobis ſapientes?* At parvulis,

mulieribus, ac piſcatoribus potiſſimum delectatus eſſe videtur. Quin & ex animantium brutorum genere ea potiſſimum placent Chriſto, quæ a vulpina prudentia quam longiſſime abſunt. Eoque aſino maluit inſidere, cum ille, ſi libuiſſet, vel leonis tergum impune potuiſſet premere. Ac ſpiritus ille ſacer in columbæ ſpecie delapſus eſt, non aquilæ aut milvii. Præterea cervorum, hinnulorum, agnorum, crebra paſſim in divinis litteris mentio. Adde quod ſuos ad immortalem vitam deſtinatos, *oves* appellat. Quo quidem animante non eſt aliud inſipientius, vel Ariſtotelico proverbio teſte, προβατειον ηθος (b): quod quidem admonet, ab ejus pecudis ſtoliditate ſumptum in ſtupidos &

(b) Id eſt: *Ovis mores. L.*

barbos, convitii loco dici ſolere. Atqui hujus gregis Chriſtus ſeſe paſtorem profitetur, quinetiam ipſe *agni* nomine delectatus eſt, indicante eum Joanne, *Ecce agnus Dei*: cujus multa fit & in Apocalypſi, mentio (c). Hæc quid

(c) *Capitibus* 5. 6. & 7. *L.*

aliud clamitant, niſi mortaleis ſtultos eſſe, etiam pios? ipſum quoque Chriſtum, quo ſtultitiæ mortalium ſubveniret, cum eſſet ſapientia Patris, tamen quodammodo ſtultum eſſe factum, cum hominis aſſumpta natura, habitu inventus eſt ut homo? quemadmodum & peccatum factus eſt, ut peccatis mederetur. Neque alia ratione mederi voluit quam per ſtultitiam crucis, per Apoſtolos idiotas, ac pingues: quibus ſedulo ſtultitiam præcipit, a ſapientia deterrens, cum eos ad puerorum, liliorum, ſinapis, & paſſerculorum exemplum provocat, rerum ſtupidarum ac ſenſu carentium, ſoloque naturæ ductu, nulla arte, nulla ſollicitudine, vitam agentium. Præterea cum vetat eſſe ſolicitos, qua eſſent apud præſides ora-

tione uſuri, cumque interdicit, ne ſcrutentur tempora vel momenta temporum, videlicet, ne quid fiderent ſuæ prudentiæ, ſed totis animis ex ſe penderent. Eodem pertinet, quod Deus ille orbis architectus interminatur ne quid de arbore ſcientiæ deguſtarent, perinde quaſi ſcientia felicitatis ſit venenum. Quanquam Paulus aperte ſcientiam, veluti inflantem & perniciosam improbat. Quem divus Bernardus, opinor, ſequutus, montem eum in quo lucifer ſedem ſtatuerat, *ſcientiæ montem* interpretatur. Fortaſſe nec illud omittendum videatur argumentum, gratioſam eſſe apud ſuperos ſtultitiam, quod huic ſolidatur erratorum venia, ſapienti non ignoſcitur, unde veniam orant, etiam ſi prudentes peccaverint, tamen ſtultitiæ præ-

U. L.

textu patrocinioque utuntur. Nam ſic Aaron uxoris pœnam deprecatur in Numerorum, ſi ſatis commemini, libris. *Obſecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum, quod ſtulte commiſimus.* Sic & Saul apud David culpam deprecatur, *Apparet enim*, inquiens, *quod ſtulte egerim.* Rurſum ipſe David ita blanditur Domino: *Sed precor, Domine, ut transferas iniquitatem ſervi tui, quia ſtulte egimus:* perinde quaſi non impetraturus veniam, niſi ſtultitiam & inſcitiam obtenderet. Sed illud acrius urget, quod Chriſtus in cruce, cum oraret pro ſuis inimicis: *Pater ignoſce illis:* non aliam prætexuit excuſationem, quam imprudentiæ, *quia neſciunt*, inquit, *quid faciunt.* Ad eundem modum, Paulus ſcribens ad Timotheum, *Sed*

ideo miſericordiam Dei conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate. Quid eſt, *ignorans feci*, niſi per ſtultitiam feci, non malitiam? Quid eſt, *ideo miſericordiam conſecutus ſum*, niſi non

conſecuturus, ni ſtultitiæ patrocinio commendatus? Pro nobis facit & myſticus ille pſalmographus, qui ſuo loco non veniebat in mentem, *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.* Audiſtis quæ duo prætexat, nimirum ætatem, cui ſemper comes eſſe ſoleo, & ignorantias, idque numero multitudinis, ut ingentem Stultitiæ vim intelligeremus.

Ac ne quæ ſunt infinita perſequar, utque ſummatim dicam, videtur omnino Chriſtiana religio quandam habere cum aliqua ſtultitia cognationem, minimeque cum ſapientia convenire. Cujus rei ſi deſideratis argumenta primum illud animadvertite pueros, ſenes, mulieres, ac fatuos ſacris ac religioſis rebus præter cæteros gaudere, eoque ſemper

altaribus eſſe proximos, ſolo nimirum naturæ impulſu. Præterea videtis primos illos religionis autores, mire ſimplicitatem amplexos, acerrimos litterarum hoſtes fuiſſe. Poſtremo nulli moriones magis deſipere videntur, quam hi, quos Chriſtianæ pietatis ardor ſemel totos arripuit: adeo ſua profundunt, injurias negligunt, falli ſeſe patiuntur,

inter

inter amicos & inimicos nullum diſcrimen, voluptatem horrent, inedia, vigilia, lacrymis, laboribus, contumeliis ſaginantur, vitam faſtidiunt, mortem unice optant, breviter ad omnem ſenſum communem prorſus obſtupuiſſe videntur, perinde quaſi alibi vivat animus, non in ſuo corpore. Quod quidem quid aliud eſt, quam inſanire? quo minus mirum videri debet, ſi Apoſtoli muſto temulenti ſunt viſi, ſi Paulus judici Feſto viſus eſt inſanire. Sed poſteaquam ſemel τὴν λεοντὴν induimus, age doceamus & illud, felicitatem Chriſtianorum, quam tot laboribus expetunt, nihil aliud eſſe, quam inſaniæ ſtultitiæque genus quoddam, abſit invidia verbis, rem ipſam potius expendite. Jam

primum illud propemodum Chriſtianis convenit cum Platonicis, animum immerſum illigatumque eſſe corporeis vinculis, hujuſque craſſitudine præpediri, quo minus ea, quæ vere ſunt, contemplari, fruique poſſit. Proinde philoſophiam definit eſſe *mortis meditationem*, quod ea mentem a rebus viſibilibus, ac corporeis abducat, quod idem utique mors facit. Itaque quam diu animus corporis organis probe utitur, tam diu ſanus appellatur, verum ubi ruptis jam vinculis, conatur in libertatem aſſerere ſeſe, quaſique fugam ex eo carcere meditatur, tum *inſaniam* vocant. Id ſi forte contingit morbo, vitioque organorum, prorſus omnium conſenſu, inſania eſt. Et tamen hoc

quoque genus hominum videmus futura prædicere, ſcire linguas ac litteras, quas antea nunquam didicerant, & omnino divinum quiddam præ ſe ferre. Neque dubium eſt id inde accídere quod mens a contagio corporis paulo liberior incipit nativam ſui vim exerere. Idem arbitror eſſe in cauſa, cur laborantibus vicina morte, ſimile quiddam ſoleat accidere, ut tanquam afflati prodigioſa quædam loquantur. Rurſum ſi id eveniat ſtudio pietatis, fortaſſe non eſt idem inſaniæ genus, ſed tamen adeo confine, ut magna pars hominum meram inſaniam eſſe judicet, præſertim cum pauculi homunciones ab univerſo mortalium cœtu, tota vita diſſentiant. Itaque ſolet iis uſuvenire, quod juxta Pla-

tonicum figmentum (d), opinor accidere iis, qui in ſpecu vincti rerum umbras mirantur, & fugitivo illi, qui reverſus in antrum, veras res vidiſſe ſe prædicat, illos longe falli, qui præter miſeras umbras nihil aliud eſſe credant. Etenim ſapiens hic commiſeratur, ac deplorat illorum inſaniam, qui tanto errore teneantur: Illi viciſſim illum veluti delirantem rident, atque ejiciunt. Itidem vulgus hominum ea quæ maxime corporea ſunt, maxime miratur, eaque prope ſola putat eſſe. Contra pii, quo quicquam propius accedit ad corpus, hoc magis negligunt, totique ad inviſibilium rerum contemplationem rapiuntur. Nam iſti primas partes tri-

(d) De ſpecu Platonico quem ipſe finxit *ſeptimo de Rep. libro*, in quo vulgus ſedens miratur umbras pro veris rebus, diximus ſupra. *L.*

buunt divitiis, proximas corporis commodis, poſtremas animo relinquunt: quem tamen plerique nec eſſe credunt, quia non cernatur oculis. E diverſo illi primum in ipſum Deum, rerum omnium ſimpliciſſimum, toti nituntur: ſecundum hunc, & tamen in hoc, quod ad illum quam proxime accedit, nempe

animum : corporis curam negligunt, pecunias ceu putamina prorſus aſpernantur, ac fugitant. Aut ſi quid hujusmodi rerum tractare coguntur, gravatim, ac faſtidienter id faciunt, habent tanquam non habentes, poſſident tanquam non poſſidentes. Sunt & in ſingulis rebus, gradus multum inter iſtos diverſi. Principio, ſenſus tametſi omnes cum corpore cognationem habeant, tamen quidam ſunt ex his craſſiores, ut tactus, auditus, viſus, olfactus, guſtus. Quidam magis à corpore ſemoti, veluti memoria, intellectus, voluntas. Igitur ubi ſe intenderit animus, ibi valet. Pii, quoniam omnis animi vis ad ea contendit, quæ ſunt a craſſioribus ſenſibus alieniſſima, in his velut obbruteſcunt,

Heitz

atque obſtupeſcunt. Contra vulgus in his plurimum valet, in illis quam minimum. Inde eſt, quod audimus nonnullis divinis viris accidiſſe, ut oleum vini loco biberint (e). Rurſum in affe-

(e) Hoc accidit divo Bernardo. Nam cum quodam tempore intentiſſime in divinis Scripturis, ut ei mos erat, meditaretur, ſitiensque, cantharum

ctibus animi, quidam plus habent cum pingui corpore commercii, veluti libido, cibi ſomnique appetentia, iracundia, ſuperbia, invidia: cum his irreconciliabile bellum piis, contra vulgus ſine his vitam eſſe non putat. Deinde ſunt quidam affectus medii, quaſique naturales, ut amor patris, charitas in liberos, in parentes, in amicos: His vulgus nonnihil tribuit. At illi hos quoque ſtudent ex animo revellere, niſi quatenus ad ſummam illam animi partem aſſurgant, ut jam parentem ament, non tanquam parentem,

plenum olei, forte-fortuna aſtantem, vidiſſet, ex eo bibit, non ſentiens oleum eſſe. Deinde cum quidam Frater eum acceſſiſſet, rogaſſetque, cur nam os, nam adhuc non nihil olei ori mentoque adhæſit, oleo oblitum haberet, illique cum jam diu admiratus eſſet, unde nam oleo inquinatus eſſet, tandem in mentem venit, quod ex cantharo bibiſſet. Itaque cum cantharum inſpexiſſet, vidit eum plenum eſſe non vini, ut putarat, ſed olei. *L.*

quid enim ille genuit, niſi corpus? quanquam hoc ipſum Deo parenti debetur, ſed tanquam virum bonum, & in quo luceat imago ſummæ illius mentis, quam unam *ſummum bonum* vocant, & extra quam nihil nec amandum nec expetendum eſſe prædicant. Hac eadem regula reliqua item omnia vitæ officia metiuntur, ut ubique id quod viſibile eſt, ſi non eſt omnino contemnendum, tamen longe minoris faciant, quam ea quæ videri nequeunt. Ajunt autem & in ſacramentis, atque ipſis pietatis officiis, corpus & ſpiritum inveniri. Velut in jejunio non magni ducunt, ſi quis tantum a carnibus, cœnaque abſtineat, id quod vulgus abſolutum eſſe jejunium exiſtimat, niſi ſimul

& affectibus aliquid adimat, ut minus permittat iræ quam ſoleat, minus ſuperbiæ: utque ceu minus jam onuſtus mole corporea, ſpiritus ad cœleſtium bonorum guſtum, fruitionemque enitatur. Similiter & in ſynaxi, tametſi non eſt aſpernandum inquiunt, quod ceremoniis geritur, tamen id per ſe, aut parum eſt conducibile, aut etiam perniciosum, niſi id quod eſt ſpiritale acceſſerit, nempe hoc quod ſignis illis viſibilibus repræſentatur. Repræſentatur autem mors Chriſti, quam domitis, extinctis, quaſique ſepultis corporis affectibus, exprimere Mortales oportet, ut in novitatem vitæ reſurgant, utque unum cum illo, unum item inter ſeſe fieri queant. Hæc igitur agit,

hæc meditatur ille pius. Contra, vulgus ſacrificium nihil aliud eſſe credit, quam adeſſe altaribus, idque proxime, audire vocum ſtrepitum, aliasque id genus ceremoniolas ſpectare. Nec in his tantum; quæ duntaxat exempli gratia propoſuimus, ſed ſimpliciter in omni vita refugit pius ab his quæ corpori cognata ſunt, ad æterna, ad inviſibilia, ad ſpiritalia rapitur. Proinde cum ſumma ſit inter hos & illos omnibus de rebus diſſenſio, ſit ut utrique alteris inſanire videantur. Quanquam id vocabuli rectius in pios competit quam in vulgus, mea quidem ſententia.

Quod quidem magis perſpicuum fiet, ſi quemadmodum pollicita ſum, paucis demonſtraro, ſummum illud præmium

nihil aliud eſſe, quam inſaniam quandam. Primum igitur exiſtimate Platonem tale quiddam jam tum ſomniaſſe, cum *amantium furorem omnium feliciſſimum eſſe* ſcriberet. Etenim qui vehementer amat jam non in ſe vivit, ſed in eo quod amat, quoque longius a ſeipſo digreditur, & in illud demigrat, hoc magis ac magis gaudet. Atque cum animus a corpore peregrinari meditatur, neque probe ſuis utitur organis, iſtud haud dubie furorem recte dixeris. Alioqui quid ſibi vult, quod vulgo etiam dicunt: *Non eſt apud ſe, & ad te redi, & ſibi redditus eſt?* Porro quo amor eſt abſolutior, hoc furor eſt major, ac felicior. Ergo quænam futura eſt illa cœlitum vita, ad quam piæ

mentes tanto ſtudio ſuſpirant ? Nempe ſpiritus abſorbebit corpus, utpote victor

ac fortior: Idque hoc faciet facilius, partim quod jam velut in ſuo regno eſt, partim quod jam olim in vita corpus, ad hujuſmodi transformationem repurgarit, atque extenuarit. Deinde ſpiritus a mente illa ſumma mire abſorbebitur, quippe infinitis partibus potentiore. Ita ut jam totus homo extra ſe futurus ſit, nec alia ratione felix futurus, niſi quod extra ſeſe poſitus, patietur quiddam ineffabile a ſummo illo bono, omnia in ſe rapiente. Jam hæc felicitas quanquam tum demum perfecta contingit, cum animi receptis priſtinis corporibus, immortalitate donabuntur: Tamen quoniam piorum vita nihil aliud eſt, quam illius vitæ meditatio, ac velut umbra quædam, fit ut præmii quoque

illius aliquando guſtum aut ardorem aliquem ſentiant. Id tametſi minutiſſima quædam ſtillula eſt, ad fontem illum æternæ felicitatis, tamen longe ſuperat univerſas corporis voluptates, etiam ſi omnes omnium mortalium deliciæ in unum conferantur: Uſque adeo præſtant ſpiritualia corporalibus, inviſibilia viſibilibus. Hoc nimirum eſt quod pollicetur Propheta: *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus ſe.* Atque, hæc eſt Moriæ pars, quæ non aufertur commutatione vitæ ſed perficitur. Hoc igitur quibus ſentire licuit, contingit autem perpaucis, ii patiuntur quoddam dementiæ ſimillimum, loquuntur quædam non

ſatis cohærentia, nec humano more, ſed dant ſine mente ſonum, deinde ſubinde totam oris ſpeciem vertunt. Nunc alacres, nunc dejecti (f), nunc lacrymant, nunc rident, nunc ſuſpirant, in ſumma, vere toti extra ſe ſunt. Mox ubi ad ſeſe redierint, negant ſe ſcire, ubi fuerint, utrum in corpore, an extra corpus, vigilantes an dormientes, quid audierint, quid viderint, quid dixerint, quid fecerint, non meminerunt, niſi tanquam per nebulam, ac ſomnium, tantum hoc ſciunt ſe feliciſſimos fuiſſe, dum ita deſiperent. Itaque plorant ſeſe

(f) Hunc locum melius intelligit, qui legerit commentarios Origenis *in Cantica Canticorum*, quomodo ſponſa, nunc ſubducente ſe ſponſo, nunc exhibente & ſui copiam faciente, varie afficitur. Item in vita ſanctæ Elizabetæ nonnihil habes, quod ad hunc faciat locum. *L.*

reſipuiſſe,

reſipuiſſe, nihilque omnium malint, quam hoc inſaniæ genus perpetuo inſanire. Atque hæc eſt futuræ felicitatis tenuis quædam deguſtatiuncula. Verum ego jamdudum oblita mei ὑπερ τα εσκαμμενα πηδω (g). Quanquam ſi quid petulantius aut loquacius a me dictum videbitur, cogitate & Stultitiam, & mulierem dixiſſe. Sed interim tamen memineritis illius græcanici proverbii πολλακι τοι και μωρος ανηρ κατακαιριον ειπεν (h), niſi forte putatis hoc ad mulieres nihil attinere. Video vos epilo-

(g) Id eſt: *Ultra limites ſalio. L.*

(h) Verſus hexameter citatus apud Aulum Gellium, ſed aliquanto ſecus. Verum ad hunc modum ex antiquis voluminibus reſtituit Eraſmus, *in Chiliadibus ſuis.* Senſus eſt, *Sæpe etiam & ſtultus vir opportune dixit.* Innuit autem, quamquam Stultitia dixerit hæc, haud tamen ob id negligenda, quod a ſtultis quoque nonnunquam dicatur ad rem pertinens. *L.*

gum expectare, ſed nimium deſipitis; ſiquidem arbitramini, me quid dixerim etiam dum meminiſſe, cum tantam verborum farraginem effuderim. Vetus illud, μισω μναμονα συμποταν (i). Novum hoc, μισω μναμονα ακροατην (k). Quare valete, plaudite, vivite, bibite, Moriæ celeberrimi myſtæ. Τελος.

(i) Id eſt: *Odi memorem compotorem:* Eſt apud Martialem, & refertur apud Plutarchum, *in quæſtionibus convivialibus*. Explicatur accuratius *in Chiliadibus Eraſmi. L.*

(k) Odi memorem auditorem. *L.*

COMMENTARII LISTRIANI
FINIS.

LOCKED STACKS

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.

MAR 10 1969	JAN 31 1988	MAY 1 - 1988
APR 21 1978		
MAR 2 - 1988		